

מתחילים מחזור חדש - כ"א אב

סדר מצוה יומית מצות המלך

הנקרא סמ"ה - זהו סדר מצות היום
מיוסד ללמוד מצוה אחת בכל יום
מתקנה חד מבעלי התוספות
רבינו יצחק מקורביל בעל הסמ"ק ז"ל

התחלת מחזור מ'
מנ"א-אלול תשפ"ו
מצוה א' - מצוה ל"ט

מאת כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק בעל משנה הלכות
מאוונגוואר זצוקללה"ה

תפלה קצרה לפני לימוד המצוות

מאת כ"ק מרן אדמו"ר זצוקלה"ה

רבוּן העוֹלָמִים מֶלֶךְ עֲלִיוֹן אֲדוֹן הַכֹּל אב
תַּרְחֻמִּים וְהַסְלִיחוֹת מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ ה'
אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּקִדָּה וְהַשְׁתַּחֲוִיָּה עַל
אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְהַבְדַּלְתָּנוּ מִן
הַתּוֹעִים וְקִרְבָּתָנוּ לַעֲבוֹדָתְךָ וְנָתַתָּ לָנוּ תוֹרַת
אֱמֶת חֻקִּים וּמִשְׁפָּטִים יְשָׁרִים וְחַיִּי עוֹלָם נִמְעַת
בְּתוֹכָנוּ וְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ עָלֵינוּ קְרָאתָ:

אָנָּה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים פָּתַח לָבֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ
וְאַחֲרֵי מִצְוֹתֶיךָ תִּרְדּוּף נַפְשֵׁנוּ וּמִבְּנֵיךָ
תְּבַיְנֵנוּ לְהִבְיֵן וְלְהַשְׁכִּיל לְשִׁמְעַת לְלִמּוּד וּלְלִמּוּד
לְשִׁמּוּר וְלַעֲשׂוֹת וְלִקְוֶם אֶת כָּל דְּבָרֵי תִלְמוּד
תוֹרָתְךָ וּמִצְוֹתֶיךָ בְּאַהֲבָה לְכוֹן לְאַמְתָּה וְלְהִבְיֵן
עִמְּךָ סוֹדוֹתֶיךָ, וְתִצְלָנוּ מִכָּל שְׁגִיאַה וּשְׁעוֹת,
וְתִשָּׁם בְּלִבֵּנוּ אֶהְיֶיךָ וְיִרְאַתְךָ כֹּל יְמֵי חַיֵּינוּ וְכוּף
אֶת יִצְרָנוּ לְהִשְׁתַּעֲבֵד לָךְ וְתַתְּנֵנוּ לְחֵן לְחֶסֶד
וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָּל רֹאֵנוּ, וְשִׁירָאוּ
מִעֲלּוֹתֵינוּ וְלֹא חֶסְרוֹנוֹתֵינוּ, וְכֵן אֲנַחְנוּ מֵהֶם,
וְתִגְבִּיָּה קִרְנֵנוּ לְמַעַלָּה, וְתִצְלָנוּ מִכָּפַר כָּל אוֹיֵב,
וְכָל הַחוֹשָׁבִים עָלֵינוּ רָעָה מִהֲרָה הִפֵּר עֲצָתָם
וְקִלְקַל מַחֲשַׁבְתָּם וְעִשָּׂה עֲמָנוּ לְמוֹכָה אוֹת:

וְהִרְנֵי כוֹלֵל עֲצָמֵי בָשֶׁם כָּל יִשְׂרָאֵל בְּלִמּוּד
הַמִּצְוֹת וְהַלְבוֹתֵיהֶם שְׂאֵנִי לִמּוּד הַיּוֹם
וּבְכָל יוֹם, וְלֵאמֹר כָּל נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל הַקְדוֹשִׁים
וְלֵאמֹר בָּהֶם בְּכֹל וּפְרָט, וְיֵהָא לִמּוּד זֶה עוֹלָה
לְפָנֶיךָ אֲבִינוּ מִלִּפְנֵי בָּאֵלֹו קִימֵתִי כָּל מִצְוֹת הַמֶּלֶךְ
חֲקִיו וּמִשְׁפָּטָיו וּגְדוּלָּתוֹ וְנִשְׁלָמָה פְּרִים שְׂפָתֵינוּ,
וְזִכּוֹת מוֹשֶׁה רַבֵּינוּ ע"ה עֶבֶד נֶאֱמָן אֲשֶׁר עַל יָדוֹ
נָתַתָּ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת יַעֲמִיד לָנוּ וְלְכָל יִשְׂרָאֵל וְנִהְיָה
אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי אֲבֹתֵינוּ וְצִאֲצֵאֵי עַמְּךָ
בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבֵּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלִזְמִיד תוֹרָתְךָ
לְשִׁמְחָה, וְתִמְהַר וְתַחֲיֵשׁ לְגִאֲלָנוּ עַל יְדֵי מוֹשִׁיחַ
צִדְקָנוּ וְתִבְנֶה בֵּית מִקְדָּשֵׁנוּ וְשֵׁם נַעֲבֹדְךָ בִּירָאָה
כִּימֵי עוֹלָם וּבְשָׁנִים קִדְּמוֹת:

(אחר הלימוד יאמר גם ברוך אלהינו שבראנו לעבודו וכו').

מצות המלך

משנתה חלוצות

בהוצאת מכון

"משנה חלוצות גדולות"

להוצאת ספרי

כ"ק מרן אדמו"ר הגדול זצוקלה"ה

בנשיאות כ"ק מרן האדמו"רים שליט"א

כל הזכויות שמורות

קרית אונוואר, רמת

ת.ד. 23451

ירושלים - 9123401

02-5869097

1578 53rd Street

Brooklyn, N.Y. 11219

U.S.A.

(718) 851-0806

הוצאה לאור:

02-5869097

דבר המערכת

ברוב חסדים ובשבח ובהודי' להשי"ת שזכינו ויצא לאור מהדורה חדשה ומאירת עינים לספר המצוות מהגה"ק רבינו בעל משנה הלכות מאונגוואר וצוקללה"ה, ה"ה ספר מצות המלך עם פירוש משנה הלכות.

והנה זכו אלפי מאחב"י ללמוד וללמד ולסיים (כמה פעמים) את תרי"ג מצוות ע"פ הסדר בספר מצות המלך, והעידו על עצמם לומדים רבים שכאשר השקיעו כמה דקות ביום ללמוד את ה'מצוה היומית', אותו היום היה נשגב מאד הן מבחינה רוחנית והן מבחינה גשמית.

ב"ה כבר יצא לאור קונטרס חודשי הזו מהמהדורה החדשה במשך כל מחזור ל"ח ללימוד המצוות, למען זיכוי הרבים להגדיל תורה ולהאדירה, כפי שהותקן והוסכם ע"י גדולי הרבנים והאדמו"רים מדור הקודם - בוני ורועי כלל ישראל אחרי החורבן, כמובא בהסכמת הספר.

ובס"ד עכשיו לרגל סיום מחזור ל"ט והתחלת מחזור מ' ללימוד המצוות יש להשיג את הספר כולו 'מצות המלך' מהדורה חדשה בחניות הספרים או ע"י המכון.

בברכת התורה

מכון מנחם חלכות

חודשי מנ"א-אלול נתנדב ע"י

הרה"ח ר' טובי' גדלי' הערבסט שליט"א

לעילוי נשמות

אביו הר' משה שלום ב"ר יעקב ז"ל

נלב"ע כ' אלול

אמו מרת יכט בת ר' בנימין אליעזר ע"ה

נלב"ע ה' ניסן תשפ"ה

חמיו הר' יחיאל מיכל ב"ר ישעי' דוד הכהן ז"ל

נלב"ע ר"ה תשפ"א

לשמוע שיעור יומי בסדר המצוות

קול אונגוואר:

605-477-4427, 3, 1

מפעל מצוה יומית

(347) 560-3282

לאזט א מעסעדש אדער שיקט א טעקסט

MitzvaYomis@gmail.com

קריאת גדולי וצדיקי הדור זצוק"ל להצטרף ללימוד ה'מצוה היומית' התפרסם לקראת הופעת 'מצות המלך' - מהדורת תשכ"ג

רצוי עד כמה שאפשר שכל אחד מישראל ישתתף ללמוד את המצוה בציבור כפי שהודע בלוח "מצוה יומית" וגדולה מצוה דרבים. ובזכות לימוד וקיום המצוות נזכה לגאולה שלימה במהרה, בברכת כתיבה וחתימה טובה לכל ישראל.

אברהם יפהן

ר"מ בית יוסף נאוואהרדק (זצוק"ל)

אברהם יהושע העשל

כ"ק אדמו"ר מוקאפישניץ (זצוק"ל)

אברהם קלמנוביץ

ראש ישיבת מיר (זצוק"ל)

אהרן קאטלר

ראש ישיבת בית מדרש גבוה לעקוואד (זצוק"ל)

אליעזר זוסיא פורטיגאל

כ"ק אדמו"ר מסקולען (זצוק"ל)

גדליה שאר

ר"מ במתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יוסף אליהו בר' אליעזר הענקין

מנהל עזרת תורה (זצוק"ל)

יוסף ברויער מפפד"מ

רב ור"מ דקהל עדת ישורון (זצוק"ל)

יוסף גרינוואלד

כ"ק אדמו"ר מפאפא (זצוק"ל)

יעקב יוסף טווערסקי

כ"ק אדמו"ר מסקווירא (זצוק"ל)

יעקב קמינצקי

ר"מ מתיבתא תורה ודעת (זצוק"ל)

יצחק הוטנר

ר"מ מתיבתא חיים בערלין (זצוק"ל)

לוי יצחק גרינוואלד

גאב"ד צעהלים (זצוק"ל)

מושה פיינשטיין

ראש ישיבת תפארת ירושלים (זצוק"ל)

מרדכי שלמה פריעדמאן

כ"ק אדמו"ר מבויאן (זצוק"ל)

מרדכי שלום יוסף פריעדמאן

כ"ק אדמו"ר מסדיגורא (זצוק"ל)

שלמה הלברשטאם

כ"ק אדמו"ר מבאנוב (זצוק"ל)

שמואל בלאאמוה"ג מוהרש"ב

גאב"ד מאטרסדארף (זצוק"ל)

נודע כי כ"ק אדמו"ר מגור

ה'לב שמחה' זצוקל"ה

קבע שיעור לימוד יומי בספר 'מצות המלך'.

מנחם מנדל שניאורסאהן

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש (זצוק"ל)

מבוא הספר וקריאות הקודש במלואם נדפסו בסוף חלק ב'.

לוח מצוה יומית – חודש מנ"א

יום חמישי:	ט"ז מנחם אב
מצוה תרט.	טמא במעשר שני
ערב שבת:	י"ז מנחם אב
מצוה תרי.	לא נתתיו למת
שבת קודש:	י"ח מנחם אב
מצוה תריא.	והלכת בדרכיו
יום ראשון – ראה:	י"ט מנחם אב
מצוה תריב.	מצות הקהל
יום שני:	כ' מנחם אב
מצוה תריג.	לכתוב ספר תורה
יום שלישי:	כ"א מנחם אב
מצוה א.	מצות פריה ורביה
יום רביעי:	כ"ב מנחם אב
מצוה ב.	מצות מילה
יום חמישי:	כ"ג מנחם אב
מצוה ג.	איסור גיד הנשה
ערב שבת:	כ"ד מנחם אב
מצוה ד.	מצות קידוש החודש
שבת קודש:	כ"ה מנחם אב
מצוה ה.	שחיטת הפסח
יום ראשון – שופטים:	כ"ו מנחם אב
מצוה ו.	אכילת הפסח
יום שני:	כ"ז מנחם אב
מצוה ז.	איסור נא ומבשל
יום שלישי:	כ"ח מנחם אב
מצוה ח.	לא להותיר מבשרו
יום רביעי:	כ"ט מנחם אב
מצוה ט.	מצות השבתת חמץ
יום חמישי:	ל' מנחם אב
מצוה י.	מצות אכילת מצה

יום רביעי – דברים:	א' מנחם אב
מצוה תקצד.	דיני מלקות ארבעים
יום חמישי:	ב' מנחם אב
מצוה תקצה.	לא יוסיף להכותו
ערב שבת:	ג' מנחם אב
מצוה תקצו.	לא תחסום שור
שבת קודש:	ד' מנחם אב
מצוה תקצז.	איסור יבמה לשוק
יום ראשון – ואתחנן:	ה' מנחם אב
מצוה תקצח.	מצות יבום
יום שני:	ו' מנחם אב
מצוה תקצט.	מצות חליצה
יום שלישי:	ז' מנחם אב
מצוה תר.	להציל הנרדף
יום רביעי:	ח' מנחם אב
מצוה תרא.	לא לחוס על הרודף
יום חמישי:	ט' מנחם אב
מצוה תרב.	אבן גדולה וקטנה
ערב שבת:	י' מנחם אב
מצוה תרג.	זכירת עמלק
שבת קודש:	י"א מנחם אב
מצוה תרד.	מחיית זכר עמלק
יום ראשון – עקב:	י"ב מנחם אב
מצוה תרה.	לא תשכח
יום שני:	י"ג מנחם אב
מצוה תרו.	מצות וידוי מעשר
יום שלישי:	י"ד מנחם אב
מצוה תרז.	להתודות וידוי מעשר
יום רביעי:	ט"ו מנחם אב
מצוה תרח.	אונן במעשר שני

לוח מצוה יומית – חודש אלול

שבת קודש:	ט"ז אלול
מצוה כו.	לא להאמין באליל
יום ראשון – נצבים-וילך:	י"ז אלול
מצוה כז.	שלא לעשות פסל
יום שני:	י"ח אלול
מצוה כח.	לא להשתחוות לע"ז
יום שלישי:	י"ט אלול
מצוה כט.	שלא לעבדה כדרכה
יום רביעי:	כ' אלול
מצוה ל.	שלא להשבע לשוא
יום חמישי:	כ"א אלול
מצוה לא.	מצות קדושת השבת
ערב שבת:	כ"ב אלול
מצוה לב.	איסור מלאכה בשבת
שבת קודש:	כ"ג אלול
מצוה לג.	כיבוד אב ואם
יום ראשון – שבת ר"ה:	כ"ד אלול
מצוה לד.	שלא להרוג נקי
יום שני:	כ"ה אלול
מצוה לה.	איסור אשת איש
יום שלישי:	כ"ו אלול
מצוה לו.	גניבת נפש מישראל
יום רביעי:	כ"ז אלול
מצוה לז.	שלא להעיד שקר
יום חמישי:	כ"ח אלול
מצוה לח.	שלא לחמוד
ערב שבת:	כ"ט אלול
מצוה לט.	לא לעשות צורת אדם

ערב שבת:	א' אלול
מצוה יא.	לא ימצא חמץ
שבת קודש:	ב' אלול
מצוה יב.	איסור תערובת חמץ
יום ראשון – כי תצא:	ג' אלול
מצוה יג.	האכלת פסח למומר
יום שני:	ד' אלול
מצוה יד.	האכלתו לגר תושב
יום שלישי:	ה' אלול
מצוה טו.	שלא להוציאו החוצה
יום רביעי:	ו' אלול
מצוה טז.	איסור שבירת עצם
יום חמישי:	ז' אלול
מצוה יז.	לא יאכלנו ערל
ערב שבת:	ח' אלול
מצוה יח.	קידוש בכורות
שבת קודש:	ט' אלול
מצוה יט.	איסור חמץ בפסח
יום ראשון – כי תבוא:	י' אלול
מצוה כ.	לא יראה חמץ
יום שני:	י"א אלול
מצוה כא.	סיפור יציאת מצרים
יום שלישי:	י"ב אלול
מצוה כב.	פדיון פטר חמור
יום רביעי:	י"ג אלול
מצוה כג.	מצות עריפתו
יום חמישי:	י"ד אלול
מצוה כד.	תחומין בשבת
ערב שבת:	ט"ו אלול
מצוה כה.	שנאמין בהשי"ת

פְּרֹשֶׁת בְּרֵאשִׁית יֵשׁ בָּהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת

מִצְוָה א

מִצְוֹת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה (מִצְוֹת עֲשֵׂה א')

צִוְּהָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָדָם לְפָרוּת וּלְרֵבּוּת, שְׁנַאֲמַר (בראשית א, כח) 'וַיֹּאמֶר
לָהֶם אֱלֹקִים פְּרוּ וּרְבוּ', וַאֲיָכָא דִּילַיָּף לָהּ מ'וַיֵּאָתֶם פְּרוּ וּרְבוּ' (פר' נח,
בראשית ט, ז).

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שֶׁהַשֵּׁם בְּרוּךְ הוּא חָפֵץ בְּיִשׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם בְּדִכְתִּיב
(ישעיה מה, יח) 'לֹא תִהְיֶה בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה', וְהִיא מִצְוָה גְּדוֹלָה
שֶׁבָּהּ תִּלְוִי קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת כִּי לִבְנֵי אָדָם נִתְּנוּ וְלֹא לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁמַיִם
(חינוך), וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יוֹדַע עֶזְזוֹ וְתִכְלִיתוֹ יִתְפַּרֵּךְ שְׁמוֹ וַיֵּאֱמֹנְתוּ, כִּי בָּרַב עִם
הַדְּרַת מַלְאָךְ, וְגוֹרֵם לְשִׁכְנִיָּה שֶׁתִּשְׁרָה בְּיִשְׂרָאֵל (עיין פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין א).

משנה הלכות

אשה בת בנים, ואם כבר יש לו בנים מחלוקת הפוסקים.¹

זמן החיוב. חיוב המצוה מבין י"ח שנה, ועד בן כ' יכול להשהות שימצא הגונה לו, עבר עליו עשרים שנה עובר על מצוה זו בכל יום.² ואם חשקה נפשו בתורה ואין יצרו מתגבר עליו, זכור לטוב עד כ"ה שנה.³ ויש אומרים אפילו כל ימיו כבן עזאי רק שיהא בטוח בעצמו, ואין זה נמצא בזמן הזה.⁴

פרטי דינים. אשה פטורה מפריה ורביה, ויש אומרים דחיבת משום 'לשבת יצרה'.⁵ ומיהו לכולי עלמא יש לה חלק במצות הבעל

א) קיום המצוה. מי שיש לו זכר ונקבה ומתו ויש להם בנים, אפילו זכר מן הנקבה ונקבה מן הזכר קיים המצוה, לא היה להם אלא זכר ונקבה מאחד מהם, ומשני אין לו, וכל שכן אם לא היה להם אלא נקבות או רק זכרים אפילו מהשניים, לא קיים המצוה.⁶ ומדרבנן אפילו יש לו כמה בנים צריך לישא אשה בת בנים ולא יבטל מפריה ורביה,⁷ אם לא שמכיר בעצמו שאינו ראוי להוליד, או שחייש משום קטטה.⁸ ומצוה לפרסם דבר זה, כי מלבד המצוה דרבנן שבו, יש בו כמה איסורים משום ז"ל ועוד, וכל מי שיראת ה' נוגע בלבו יבין זה. מוכרין ספר תורה לישא

(א) א. רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד-ה. אבן העזר סי' א' ס"ו. ב. רמב"ם שם הט"ז. אבן העזר שם ס"ח. ג. אבן העזר שם בהג"ה. ד. שם. ה. שם ס"ג. ועיין רמב"ם שם ה"ב. וע"ע קידושין כט: ו. עיין קידושין ל. ז. רמב"ם שם ה"ג. אבן העזר שם ס"ד. ח. מגן אברהם סי' קנ"ג סק"ט. ועיין עצי ארזים סי' ה' סי"ב, וב"מ ר"ס א. ועיין בית שמואל כאן סס"ק ב.

גַּם שִׁישְׁאִיר אַחֲרָיו מִי שִׁיקִים הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת בְּמִקּוֹמוֹ וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנַעֲשֶׂה שְׁתָּף לְיֹצֵר כָּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזו"ל (גדה לא.) 'שְׁלֹשָׁה שְׁתָּפִין בְּאָדָם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָבִיו וְאִמּוֹ' (עיין טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה א), וְאָמְרוּ חֲזו"ל (יבמות סג:) 'כָּל מִי שֶׁאִינוֹ עוֹסֵק בַּפְּרִיָּה וּבִרְבֵּיָּה כְּאֵלוֹ שׁוֹפֵךְ דָּמִים' וְכֵאלֹל מִמַּעַט הַדְּמוּת'.

יבמות סא: רמב"ם הל' אישות פט"ו. ספר המצוות רי"ב. סמ"ג עשין מ"ט. סמ"ק סי' רפ"ד.
טור שולחן ערוך אבן העזר סי' א.

פְּרִשְׁת לָךְ לָךְ יֵשׁ בָּהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה אַחַת

מִצְוָה ב

מִצְוֹת מִלֵּלָה (מִצְוֹת עֲשֵׂה ב')

צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמוֹל כָּל זָכָר בְּיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְלַדְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יז, י) 'זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תַּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זֶרְעֶךָ אַחֲרַיִךְ

משנה הלכות

נחלקו הפוסקים אי קיים בהם המצוה^י (ועיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' כ)^י. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

(ב) המצוה על האב. מצות עשה על האב למול את בנו ביום השמיני ואם עבר ולא מל ביטל מצות עשה^א. ואם רצה לעשות שליח נחלקו הפוסקים אי מועיל^ב, לא

כיון דאי אפשר לו לקיים המצוה בלעדה, אלא שאינה מצווה^ט. טריפה אי מוליד חייב בפריה ורביה^ז. גר שנתגייר ובניו נתגיירו עמו, יצא עמהן ידי חובת מצוה זו, עבד שנשתחרר ובניו עמו, לא יצא בהן ידי חובת המצוה^ח. וכלל גדול בכל התורה האומר שיבטל מצות עשה כופין אותו בין דין אם יש כח בידם עד שיקיימו^ט. אשה שנתעברה באמבטי או בהזרעה מלאכותית, וכן יש לו זרע פסול,

ט. ר"ן קידושין פרק ב דף מ"א [דף ט"ז ע"ב מדפי הרי"ף] ד"ה איכא דאמרי. י. שער המלך הל' שחיטה פי"א ה"א, מנחת חינוך. יא. רמב"ם שם ה"ו. אבן העזר שם ס"ז. יב. רמב"ם שם ה"ז. אבן העזר שם ס"ג. חינוך מצוה ו. ועיין מנחת חינוך שם וכאן. ועיין משנה הלכות ח"ד סי' קנ"ט. יג. חלקת מחוקק שם ס"ק ח, ובית שמואל שם סק"י. ועיין במנחת חינוך ד"ה והנה לענין זרע פסול. יד. וע"ע שם בח"ד סי' ק"ס. **(ב)** א. רמב"ם הל' מילה פ"א ה"א. שו"ע יו"ד סי' ר"ס. ב. ש"ך חושן משפט סי' שפ"ב ס"ק ד. כרתי ופלתי סי' כ"ח תב"ש שם. ועיין פתחי תשובה בטור יו"ד סי' רס"ד ס"ק א.

הַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר, וְכֵן כָּתִיב (בפר' תזריע, ויקרא יב, ג) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בָּשָׂר עֶרְלָתוֹ, וּגְדוּלָּה מִצּוּחַ זֶה שֶׁנִּכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת (שבת קלג:).

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׂרָצָה הַקְדוּשׁ בָּרוּךְ הוּא לִקְבֹּעַ בְּעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִבְדִּילָם לַהֲיוֹתָם נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ אוֹת קְבוּעַ בְּגוּפָם, לַהֲבְדִּילָם מִשְׁאֵר הָעַמִּים בְּצִוְרַת גּוּפָם, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְבַדְּלִים מֵהֶם בְּצִוְרַת נַפְשוֹתָם אֲשֶׁר מוֹצֵאֵם וּמוֹכָאֵם אֵינוֹ שָׁוָה, וְנִקְבֵּעַ הַהִבְדֵּל בְּגִלַּת הַזָּהָב לְפִי שֶׁהוּא

משנה הלכות

על מי חל החיוב. לא מלו אותו כשיגדיל חייב למול את עצמו^א. לא מל את עצמו משהגיע לכלל עונשין חייב כרת^ב (ויש אומרים דוקא כשמת ערל במזיד)^ג. אבל אין לאב חיוב כרת במילת בנו אלא שעובר על עשה^ד. ואין בכל התורה מצות עשה שחייבין על ביטולה כרת אלא זו ושחיתת פסח^ה. אשה אינה מצוה למול את בנה^ו, ועל האדון למול את עבדיו ילידי ביתו ומקנת כספו, יליד ביתו לשמונה, וקנין כספו ביום שנלקח^ז. מילת גרים עיין ברמב"ם הל' איסורי ביאה (פי"ג), ובטור שולחן ערוך ביוורה דעה (סי' רס"ח). ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ולא בנקבות.

אופן קיום המצוה. קיום המצוה לחתוך הערלה המכסה ראש הגויה, וכבר נהגו כל ישראל באיזמל, ולפרוע קרום דק שלמטה ממנה כדי שתתגלה ראש העטרה שבאבר.

רצה האב או שאין כאן האב למול מצוה על הבית דין ועל כל ישראל למולו^א. וכתב בעל הדברות מנהג שאבי התינוק עומד אצל המוהל להודיעו שהוא שלוחו, וכדאמרינן בתענית (כו:): 'אפשר קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו, לפיכך התקינו הנביאים הראשונים שיהא מעמד בירושלים, והמל את בנו כאילו הקריב קרבן^ב, וצריך לעמוד ליד המוהל^ג.

זמנה. המצוה למול ביום, ומשעה עמוד השחר יצא^א. מל בלילה או בתוך שמונה אינו כלום. ועיין באחרונים אי צריך הטפת דם ברית^ב. מילה בזמנה דוחה שבת^ג. ושלא בזמנה, או ספק, או בגולד בין השמשות, ויוצא דופן נימול לשמונה אבל אינו דוחה שבת^ד. נולד מהול צריך להטיף דם ברית, ואינו דוחה שבת^ה. ויש להזהיר המון עם ביוצא דופן שהוא שכוח מאוד בזמנה.

ג. רמב"ם שם ה"ב. שו"ע סי' רס"א. ד. עיין זוה"ק ח"א צה. וע"ע שם ח"ב סו: ה. שבלי הלקט, הובא בשו"ע יו"ד סי' רס"ה ס"ט. ועיין ביאור הגר"א אות מ. ו. רמב"ם שם ה"ח. שו"ע ורמ"א שם סי' רס"ב ס"א. ז. עיין רמ"א שם. וט"ז שם סק"ב ושי"ך שם סק"ב. ח. רמב"ם שם ה"ט. שו"ע שם סי' רס"ו ס"ב. ט. רמב"ם שם, ובה"א-יב. שו"ע שם ס"ח וס"י. ואו"ח סי' של"א. י. רמב"ם שם ה"ז וה"א. שו"ע שם סי' רס"ג ס"ד, וסי' רס"ו ס"י. יא. רמב"ם שם ה"ב. שו"ע שם סי' רס"א. יב. ראב"ד שם ורמ"א שם. יג. רמב"ם שם. יד. רמב"ם שם ה"א. טו. מכות יג: טז. רמ"א שם. יז. רמב"ם שם ה"א וה"ג. שו"ע שם סי' רס"ז ס"א.

סָבָה לְקִיּוֹם הַמִּין, מְלַבֵּד שְׂיֵישׁ בּוֹ תְּשׁלוֹם צוּרַת הַגּוֹף. וְהָעַם הַנִּבְחָר חָפִין
הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְהַשְׁלִים תְּכוּנָתוֹ וְרָצָה לְהִיּוֹת הַהִשְׁלָמָה עַל יְדֵי הָאָדָם, וְלֹא
בְּרָאוֹ שָׁלֵם מִבְּטָן^י, לְרַמּוֹז עָלָיו כִּי בְּאֲשֶׁר תְּשׁלוֹם צוּרַת גּוּפוֹ עַל יָדוֹ, כֵּן בְּיָדוֹ
לְהַשְׁלִים צוּרַת נַפְשׁוֹ בְּהַכְשֵׁר פְּעֻלּוֹתָיו וְשִׁפּוּר מַעֲשָׂיו (חינוך).

שבת פרק י"ט. יבמות פרקים ד-ה. קידושין כט. רמב"ם הל' מילה, ספר המצוות מצות עשה
רט"ו. סמ"ג עשין כ"ח. סמ"ק סי' קנ"ז-קנ"ח-קנ"ט. יראים מצות עשה י"ט. יורה דעה סי' ר"ס.

פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח יֵשׁ בָּהּ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה אַחַת

מִצְוָה ג

מִצְוֹת גִּיד הַנֶּשֶׁה (לֹא תַעֲשֶׂה א')

הַזֹּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל גִּיד הַנֶּשֶׁה, שְׁנֶאֱמַר
(בראשית לב, לג) 'עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנֶּשֶׁה', וְלֹא

משנה הלבנת

לִנּוֹ ה'שְׁמִימָה ר"ת 'מילה' וס"ת הוי"ה, מכאן
אמרו רז"ל שמגעת עד כסא הכבוד הנקרא
שמים^י.

עכו"ם או מומר שמל. עכו"ם שמל לדעת
השאלות ועוד גדולי הפוסקים
פסול אפי' בדיעבד, ויש לזהר ברופא עכו"ם,
ואפילו ישראל מחלל שבת בפרהסיא^י.

ג) איזה גיד אסור מן התורה. גיד הנשה
הם שני גידים, הפנימי סמוך לעצם

ומן המצוה למצוץ אח"כ את המילה שיצא
הדם ממקומות הרחוקים ולא יבוא לידי
סכנה^ט. 'מילה' גימ' פה' ולכן מוצצין בפה,
ועם הכולל גימ' אלהי"ם, ועל כן מוצצים בפה
להחליש כח הדינים הקשים^כ, ובמילת הערלה
יש ב' דברים, ערלה ופריעה, וברית הלשון
מכוון כנגד ברית המעורב^{כא}, ולכן בברית
הלשון ב' חומות, שפתים והשניים^{כב}. זורקין
הערלה בעפר^{כג}, ובבבל זורקין במים^{כד}. 'מזבח'
נוטריקון מ'ילה ז'מנה ב'יום ח'יה. מ'י י'עלה

יח. ע"ע בר"ר יא, ו. יט. רמב"ם שם פ"ב ה"ב. שו"ע סי' רס"ד ס"ב-ג. כ. עיין בר"ר לג, ג: 'בכל מקום שנאמר
'אלהים' הוא מידת הדין'. וע"ע זוה"ק ח"ג יא. כא. ספר יצירה פ"א מ"ג: 'וברית יחיד מכוונת באמצע כמילת הלשון
וכמילת מעור'. ועיין שם פ"ו מ"ד. כב. ספר הליקוטס להאריז"ל פר' לך ד"ה סוד המילה. וטעמי המצוות שם.
כג. פרקי דר' אליעזר פכ"ט. ושו"ע סי' רס"ה ס"י. כד. טור שם בשם דברים שבין בני מזרח לבני מערב. כה. פי'
הר"ם בוטריל לספר יצירה פ"ג. ועיין בניצוצי הזוהר (בזוה"ק ח"א צה). בשם אור הלבנה. כו. ילקוט ראובני פר'
לך לך אות קע"ה בשם ספר הבהיר. ובעל הטורים דברים ל, יב. כז. שו"ע שם סי' רס"ד ס"א.

נֹאמַר ד' לֹא יֹאכְלוּ הוּא עַל דֶּרֶךְ סְפוּר, כְּלוּמַר מִפְּנֵי שְׁאֵרֶע דְּכָר זֶה עִם הָאֵב לְכֵן נִמְנָעִים הַבְּנִים, אֵלָּא הוּא אֶזְהָרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁלֹּא יֹאכְלוּהוּ.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדִי שֶׁתֵּהָא רְמוֹ לְיִשְׂרָאֵל שְׂאָף עַל פִּי שְׂעִיבְרוּ צְרוֹת רַבּוֹת בְּגָלוֹת מִיד הָעַמִּים וּמִיד בְּנֵי עֲשׂו שִׁיְהִיו בְּטוֹחִים שֶׁלֹּא יֵאבְדוּ, אֵלָּא לְעוֹלָם יַעֲמֵד זֶרַעַם וְשָׁמֶם וַיָּבֹא לָהֶם גּוֹאֵל וַיִּגְאֹלֶם מִיד צָר, וּבְזִכְרָם תְּמִיד עֲנִין זֶה עַל יְדֵי הַמִּצְוָה שֶׁתֵּהָא לְזַכְרוֹן יַעֲמִדוּ בְּאַמוּנָתָם וְצִדְקָתָם לְעוֹלָם. וְרְמוֹ זֶה הוּא לְפִי שְׁאוֹתוֹ מִלֵּאדָּה שְׁנִלְחָם עִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁבָּא בְּקַבְלָהּ שֶׁהָיָה שָׂרוּ שֶׁל עֲשׂו רָצָה לְעַקְרוֹ לַיַּעֲקֹב מִן הָעוֹלָם, וְלֹא יָכַל לֹא וּלְזַרְעוֹ וְצָעְרוֹ בְּנִגְיַעַת הַיָּרֵךְ. וְכֵן זֶרַע עֲשׂו יִצְעַר לְזֶרַע יַעֲקֹב וּלְבִסּוּף תִּהְיֶה לָהֶם תְּשׁוּעָה מֵהֶם, וְכִמּוֹ שֶׁמִּצְיָנוּ בְּיַעֲקֹב אֲבִינוּ שֶׁזִּרְחָה לֹא הִשְׁמִשׁ לְרַפּוּאָתוֹ וְנוֹשַׁע מִן הַצָּעַר, כֵּן יִזְרַח לָנוּ הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל מָשִׁיחַ וַיִּרְפָּאֵנוּ מִצָּעָרֵנוּ (עיין חינוך. ועיין מצודת דוד (רדב"ז) מצוה קצב). גַּם כִּי שֵׁם"ה גִּידִים בָּאָדָם כְּנֶגֶד יָמוֹת הַחֲמָה, גִּיד נֶגֶד כָּל יוֹם, וְגִיד הַנֶּשֶׁה יוֹמוֹ תְּשַׁעָה בָּאֵב, וְכָל יוֹם יֵשׁ לֹא

משנה הלכות

במינים שונים. בשליל הרמב"ן סבירא ליה דאינו נוהג, ודעת הרמב"ם והחינוך ותוספות והרשב"א דנוהג. עיין רמב"ם הל' מאכלות אסורות (פ"ח ה"ה). ובבית יוסף ביורה דעה (סי' ס"ה), ובכרתי ופלתי ובשולחן ערוך ואחרונים שם^ט. ונוהג בכ"י, ועיין בשו"ת הרדב"ז (ח"א סי' ע"א).

ספיקות בדיניו. גיד הנשה דעת הרמב"ם דמותר בהנאה^א, ותוספות ורבינו יונה סבירא להו דאסור, ועיין בטור שולחן

שעל הכף אסור מהתורה. והחיצון סמוך לבשר אסור ואין חייבין עליו^ב (ועיין מה שכתבתי במשנה הלכות (ח"ג סי' ס"ח) פ' לרבינו הבעל הלכות גדולות). ונוהג בבהמה וחיה הטהורין, ואפילו בנבילות וטריפות שלהן ומוקדשין, בירך ימין ובירך שמאל^ג. ואם עבר ואכל כזית ממנו או אכלו כולו אפילו אין בו כזית לוקה^ד. ישראל קדושים ואסרו עליהם שמנו של גיד, ומדרבנן אסורים גם הקונקנות פ' הם גידין הדקים המתפשטים בירך^ה.

א. עיין בר"ר עז, ג. ב. עיין בר"ר עח, ה. ג. עיין מכות כג: ד. זוה"ק ח"א קע: ג. ה. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח ה"א. ובשו"ע יו"ד סי' ס"ה ס"ח. ו. רמב"ם שם ה"א. שו"ע שם ס"ה. ז. רמב"ם שם ה"ב. ח. רמב"ם שם ה"א. יו"ד סי' ס"ח סעיף ח. ט. יו"ד שם ס"ז. ועיין מנחת חינוך. י. יו"ד שם ס"ו. יא. שם הי"ד.

מִלֵּאד אֶחָד, וְתִשְׁעָה בָּאֵב הוּא כְּנֶגֶד סְמָ"ל שָׂרוּ שֶׁל עֲשׂוֹ, וְלִכֵּן נִחְרְבוּ
 ב' מִקְדָּשׁוֹת בּוֹ בַּיּוֹם (עֵינִי שִׁפְתֵי כֹהֵן (צִפְת) בְּרֵאשִׁית לֵב, לֵג). גַּם רָמְזוּ בּוֹ ד' צִוּמוֹת
 הֵינּוּ 'עַל כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כְּלוּמַר אֵלֶּא מִתְעַנִּין, 'אֶת' לְמַפְרַע
 תִּשְׁעָה אָב, 'גִּיד' רָאשֵׁי תִכּוֹת ג' ד' תִּשְׁרִי י' בְּמִטֶּת, 'גִּיד' בְּגִימְטְרִיא י"ז
 בְּתַמּוּז, וְרָמְזוּ לְמָה שְׂאֲמָרוּ: כָּל הָאוֹכֵל בְּתִשְׁעָה בָּאֵב כָּאֵלוֹ אוֹכֵל גִּיד
 הַנִּשְׁחָה (שִׁפְתֵי כֹהֵן שֵׁם).

חולין פז. רמב"ם הל' מאכלות אסורות פ"ח. ספר המצוות לא תעשה קפ"ג. סמ"ג לאוין
 קל"ט. סמ"ק סי' ר"ג. יראים קמ"ז. ריאקנטי לא תעשה א'. מאה שערים (על המצוות)
 שער ע"ד.

פֶּרֶשֶׁת בֹּא יֵשׁ בָּה ט' מִצְוֹת עֲשֵׂה וי"א לֹא תַעֲשֶׂה

מִצְוָה ד

מִצְוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ (מִצְוֹת עֲשֵׂה ג')

צִוְּהָ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבֵית דִּין הַגָּדוֹל בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְקִדּוּשׁ חֲדָשִׁים
 וּלְעֵבֶר שָׁנִים, שְׁנַאֲמָר (שְׁמוֹת יב, ב) 'הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים',

משנה הלבות

ערוך^{יב}. עוף שיש לו כף עגול כבהמה גיד
 הנשה שלו אסור, ואין צריך לבדוק
 אחריה^{טז}, ובהמה שיש לה כף ארוך גם כן
 אסור ואין לוקה עליה^{טז}. דעת הרשב"א דגם
 באדם נוהג איסור גיד הנשה, וכן כתב בפרי
 חדש^{יז}, ועיין שער המלך הל' מאכלות
 אסורות (פ"ח), ובמנחת חינוך מצות גיד
 הנשה. ונוהגת המצוה בכל מקום ובכל זמן
 בזכרים ונקבות.

ד) קידוש החודש בבית דין. קידוש
 החודש הוא על פי שני עדים
 שבאו לפני בית דין סמוכין בארץ ישראל
 ואמרו שראו את הלבנה בחידושה, וחקרו
 ודרשו בעדותן וחישובו הבית דין וראויה
 היתה לראות על פי החשבון^{יח}, מקבלין אותן
 ויאמר האב בית דין מקודש^{יט}. ואין הקידוש
 אלא למצוה ולא לעכב, דהעיקר העדים
 והחשבון והסכמת הבית דין^{יז}.

יב. עיין זוה"ק שם. ושם קע. 'שרו של עשו היה, ואיהו סמאל'. יג. ילקוט ראובני פר' וישלח אות ק. יד. יו"ד
 סי' ס"ה סעיף ו. טז. רמב"ם שם ה"ד, יו"ד שם ס"ה. טז. רמב"ם שם ה"ד. יז. יו"ד סי' ע"ט ס"ו. ד) א. רמב"ם
 הל' קידוש החודש פ"א ה"ה-ו. ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ח. ג. רמב"ן בספר המצוות מצוה קי"ג, ועיין מנחת חינוך.

בְּלוֹמַר בְּשִׁתְּרָאוּ חֲדוּשָׁה שָׁל לְבָנָה וְתִהְיֶה רְאוּיָה לְרֹאוֹת עַל פִּי הַחֲשָׁבוֹן
הַמִּקְפֵּל תִּקְבְּעוּ לָכֶם רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וְרַבְּנוּ הַפֶּעַל הַלְכוֹת גְּדוּלוֹת וְהֶרְמַבֵּן
חֲשָׁבוּ עֲבוּר שָׁנִים לְמִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה. וּמִדְּבָרֵי סוּפְרִים לְקֹדֶשׁ הַלְבָּנָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדִי שִׁיעֲשׂוּ יִשְׂרָאֵל מוֹעֲדֵי ה' בְּזִמְנָן, שֶׁהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
צִוָּה לַעֲשׂוֹת פֶּסַח בְּזִמֵּן שֶׁהִתְבּוּאָה בְּאֹכִיב כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (דברים
טז, א) 'שְׁמֹר אֶת חֹדֶשׁ הָאֹכִיב וְעֲשִׂיתָ פֶּסַח לַה', וְחֹג הַפֶּסַח בְּזִמֵּן
הָאֹסִיף כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות לד, כב) 'וְחֹג הָאֹסִיף תְּקוּפַת הַשָּׁנָה', וְאֵלּוּלֵי
עֲבוּר שָׁנִים יָבוֹאוּ הַמוֹעֲדִים שֶׁלֹּא בְּזִמְנִים אֵלּוּ, לְפִי שִׁישְׁרָאֵל מִחֲשָׁבוֹן
הַמוֹעֲדִים וְחֲדָשִׁיהֶם לִימֹת שָׁנוֹת הַלְבָּנָה שֶׁהֵם שֶׁנִּ"ד יוֹם וְה' שְׁעוֹת

משנה הלכות

קביעות החודש בחוץ לארץ. גדול הבית
דין שנשמך בארץ ישראל והלך
לחוץ לארץ ולא הניח כמותו בארץ ישראל
מקדש חדשים בחוץ לארץ, ואם נודע
שנעשה בארץ ישראל גדול כמותו הרי זה
נאסר לקבוע בחוץ לארץ, ואם קבע אינו
כלום.

בטעות. בית דין שטעו או הטעו אותן,
וקידשו החודש בין בשוגג בין
במזיד מה שעשו עשו דכתיב 'אתם' אפילו
שוגגין אפילו מזדינ'.

דיני העדות. בקידוש החודש לא בעינן
עדות שאתה יכול להזימם^ז. ומיהו
בעי עדים כשרים כבכל התורה, וקרובים
ואפילו פסולי עדות דרבנן פסולין^ז. וצריכין
דרישה וחקירה.

לא ראו בזמנה. אין מקדשין אלא כשנראה
הלבנה בזמנה^ז. לא קידשו ביום ל'
מעובר ממילא^ז. נחקרו העדים ולא הספיקו
לומר מקודש עד שחשכה הרי זה מעובר^ז.
בית דין שראו הלבנה ביום מקדשין על פי
עצמן, ואם ראו בלילה מרבין על הבית דין
ועומדים שנים ומעידין בפניהם ומקדשין^ז.
לא באו עדים ועיברו את החודש ואחר זמן
באו עדים אפילו בסוף חודש שראו הלבנה
בזמנה מאימין עליהם ומשתדלין שלא יעידו,
ואם עמדו בעדותן חוזרים ומונים מיום
שלשים^ז.

חילול שבת. על ניסן ועל תשרי מחללין
העדים את השבת. וכשהיה בית
המקדש קיים מחללין אף על כולם משום
הקרבת מוסף שבכל ראש חודש^ט.

ד. מנחת חינוך. ה. רמב"ם שם פ"ב ה"ח ופ"ג ה"א, ועיין מנחת חינוך. ו. רמב"ם שם פ"ב ה"ח. ז. שם ה"ט.
ח. שם פ"ג ה"ט ו"ז. ט. שם פ"ג ה"ב. י. שם פ"א ה"ח. יא. שם פ"ב ה"י. יב. מנחת חינוך. ועיין מה
שכתבנו בשו"ת משנה הלכות ח"ג סי' נ"ב-נג. יג. רמב"ם פ"ב ה"א.

ותתע"ו חֲלָקִים, וְהוּא חֶסֶד מְשַׁנֶּת הַחֲמָה עֲשָׂרָה יָמִים וְכ"א שָׁעוֹת
וְר"ד חֲלָקִים, וּבְשׁוּל הַפְּרוֹת הוּא בְּכַחַה שֶׁל חֲמָה. וְנִתְקַן הַדָּבָר לְהַעֲשׂוֹת
בְּגִדְלֵי הַדּוֹר בְּסֻמּוּכֵי דִּוְקָא (חינוך). וְעַכְשָׁיו בְּעֻנּוּתֵינוּ הָרַבִּים שָׁאִין לָנוּ
סֻמּוּכֵי, אָנוּ סוּמְכִין עַל רַבִּי הַלֵּל הַנָּשִׂיא בֶּן בָּנוּ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא
שֶׁתִּקַּן לָנוּ חֵשְׁבוֹן הָעֵבֹר, וְהוּא קִדְּשׁ חֲדָשִׁים הָעֲתִידִים עַד בִּיאַת גּוֹאֵל
בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ (פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין ג'). וּמָה שֶׁאֲנַחְנוּ מְבָרְכִין הַחֲדָשׁ
אֵין זֶה קִדּוּשׁ, אֲבָל מִצְוָה זוֹ תִּקְנוּהָ הָרִאשׁוֹנִים לְהוֹדִיעַ לְעוֹלָם רִאשׁ
חֲדָשׁ וּלְהַזְהִיר בּוֹ. גַּם כִּי חֲדוּשׁ הַלְּבָנָה רָמְזוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת שְׁעֵתִידִים
לְהַתְּחַדֵּשׁ כְּמוֹתָהּ, וְזֶה שֶׁאָנוּ אוֹמְרִים^{יז} 'שֶׁהֵם עֲתִידִים לְהַתְּחַדֵּשׁ' כְּלוֹמֵר
שְׁשֵׁית־חֲדָשׁוֹ מִגִּלּוֹת לְגֵאֲלָה (עיין סנהדרין מב. וברש"י ד"ה עמרת)^{יח}.

ר"ה יח. סנהדרין יא. רמב"ם הל' קידוש החודש פ"א ופ"ד, ספר המצוות מצות עשה קצ"ג
[ול"ת קנ"ג], כמ"ג עשין מ"ו מ"ז, יראים ק"ג, אורח חיים סי' תכ"ב.

משנה הלבות

עיבור שנים. לעבר שנים בשעת הגמר צריכים להיות בית דין של שבעה^{יט} וג' ראשונים לדברי הכל אסורים להיות קרובים זה לזה ואפשר כל הז'^כ. ואין מעברין אלא אדר"ט, ורק בסמוך לו ובשעת הדחק מותר מראש השנה^{כא}, ואין מעברין יום ל' באדר^{כב}. ואין מעברין אלא ביום^{כג},

אין מעברין בשנת השמיטה^{כד}. ועל אלו דברים מעברין את השנה על התקופה ועל האביב ועל פירות האילן ועוד^{כה}. ואין מעברין על סימן אחד מאלו אלא ב' או יותר^{כו}. ובית דין כותבין אגרות לכל המקומות הרחוקים הוספנו על שנה זו כ"ט יום או ל' יום^{כז}.

יד. ועיין חינוך ד"ה ואם תשאל. וריטב"א ר"ה יח. טו. בקידוש לבנה. טז. ועיין טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה ב. יז. שם פ"ד ה"י. יח. רמב"ם הל' עדות פט"ז ה"ה, ובכסף משנה ולחם משנה שם. יט. רמב"ם הל' קידוש החודש פ"ד ה"א. כ. שם ה"ג. כא. שם ה"ד. כב. שם ה"ב. כג. שם ה"ו, ועיין גם שם ה"ז, ובהשגת הרמ"ה שם. כד. שם ה"ב. כה. שם בהשגת הרמ"ה ועיין מנחת חינוך. כו. שם ה"ז.

מצוה ה

מצות הקרבת קרבן פסח (מצות עשה ד')

צִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל שְׂעִישׂוּ קָרְבַּן פֶּסַח בְּאַרְבַּעַה עָשָׂר בְּנִיּוֹן
בֵּין הָעֲרִבִים, שְׁנָאֵמַר (שמות יב, ו) 'וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדֹת יִשְׂרָאֵל בֵּין
הָעֲרִבִים'. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ן (שם) ש'בֵּין הָעֲרִבִים' הֵם אוֹתֵן שְׁעוֹת שְׁבִין עֲרִיבַת
יוֹם שֶׁהוּא בְּתַחֲלֵת שָׁבַע, לְעֲרִיבַת הַלֵּילָה שֶׁהוּא בְּתַחֲלֵת הַלֵּילָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְהַזְכִּיר נָסִי ה' וּלְפָרְסָם לְבָנֵינוּ אֲשֶׁר פֶּסַח הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּנִגְפּוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתִינוּ הַצִּיל^א,

משנה הלכות

שבת, טומאה, ומילה. קרבן פסח דוחה את השבת^א, ודוחה את הטומאה אם היו רוב קהל או כהנים טמאים^ב. יחיד טמא נדחה לפסח שני^ג. היה בדרך רחוקה פטור ממצוה זו^ד. מילת בניו ועבדיו מעכבתו מלשחוט הפסח^ה.

אישים החייבים. נשים ועבדים מחויבים בפסח ראשון^א, וקטנים יש מחלוקת בפוסקים^ב אי מחויבים מדאורייתא דכתיב (שמות יב, ג) 'שה לבית אבות'. קטן שאכל בראשון ונתגדל בין ראשון לשני פטור מפסח שני^ג.

חיובו. ונוהג בזמן הבית בארץ ובחוץ לארץ (ויש חולקין בחוץ לארץ^א). עבר ולא

ה) אופן קיומו. קיום המצוה, שמתקבצים אנשים מישראל לחבורות, ולוקחין שה או עז תמים זכר בן שנה, ומונין עליו עד כזית לכל אחד, ושוחטין אותו בעזרה, וצולין אותו, ולערב אוכלין אותו בין כולם, אחר מאכלם, שמצותו לאכול על השובע^א. נשחט אחר תמיד של בין הערבים וקטורת והטבת הגרנות^ב, ונשחט בג' כתות בעזרה ולא יפחות כת מל' בני אדם^ג, ובחמישים בני אדם יכול לשחוט^ד. שחטו על יחיד כשר^ה, שחטו שלא למנויו פסול^ו. הדם טעון שפיכה אחת במזרק כנגד היסוד^ז, ומקטירין אימוריו^ח, ואם לא הקטיר קיים המצוה^ט. והלויים אומרים הלל בעת הקרבנות^א, וטעון ביקור ד' ימים קודם שחיטה כתמיד^ב.

(ה) א. ע"פ שמות יב, כז. ב. חינוך. ג. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"א ה"ד. ד. שם ה"ט. ה. שם ה"י. ו. שם פ"ב ה"ב. ז. שם ה"ה. ח. שם פ"א ה"ו. ט. שם. י. שם ה"ז. יא. שם ה"א. יב. מנחת חינוך אות א' ע"פ פסחים צו. יג. רמב"ם שם פ"א ה"ז וי"ח. יד. שם פ"ז ה"א. טו. שם פ"ה ה"א. טז. שם. יז. שם ה"ה. יח. שם פ"א ה"א, ומנחת חינוך אות ז. יט. עין רמב"ם שם פ"ב ה"ד, ובכמה מקומות שם. ועיין מנחת חינוך אות ב. כ. רמב"ם שם פ"ה ה"ז. כא. עיין תוס' פסחים ג: ד"ה מאליה. ועיין צל"ח שם, ומנחת חינוך כאן.

וַיִּזְכְּרוּ לְעוֹלָם הַנְּפִסִּים שֶׁעָשָׂה לָנוּ הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ בִּיצִיאַת מִצְרַיִם (חינוך). גַּם כִּי מִזֶּל טָלָה בְּכוֹר הַמִּזְלֹת הוּא בְּחֹדֶשׁ נִסָּן בְּכַחוֹ הַגָּדוֹל, לָכֵן צִוָּה לְשַׁחַט טָלָה וּלְאָכַל אוֹתוֹ וּלְהוֹדִיעַ שְׁלֹא בְּכַח הַמִּזֶּל יֵצְאוּ מִשָּׁם אֱלֹא בְּגִזְרַת ה' (רמב"ן שְׁמוֹת יב, ג). גַּם כִּי הָיוּ הַמִּצְרִים עוֹבְדִים אוֹתוֹ, וְהוֹדִיעַ לְשַׁחַט אֱלֹהֵיהֶם לְעִינֵיהֶם וְחָפְרוּ כָּל הַבּוֹטְחִים בּוֹ, וְכִכָּה יִהְיֶה בְּגֹאֲלָהּ הָעֵתִידָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ (עיר מקלט לידא) פ' בא מצוה ה-ו. ועיין מעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה ג). גַּם כִּי יִשְׂרָאֵל נִמְשְׁלוּ לְשָׁחָה בְּמֹו שְׁכֶתוֹב (ירמיה ג, יז) 'שָׁחָה פְּזוֹרָה יִשְׂרָאֵל', עַל כֵּן יָבֹא שָׁחָה וְיִכְפֹּר עַל שָׁחָה (מושב זקנים לבעלי התוס' שְׁמוֹת יב, ג).

פסחים סט. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"א ופ"י, ספר המצוות מצות עשה נ"ה, סמ"ג עשין רכ"ג, יראים ת"ה.

מצוה ו

מצות אכילת הפסח (מצות עשה ה')

צִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאָכַל בִּשְׂרַת הַפֶּסַח בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן, שְׁנֵאמַר (שְׁמוֹת יב, ח) 'וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ'.

בְּשִׁרְשֵׁי הַמִּצְוָה. לְאָכַל אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ שֶׁרִיחוֹ נִוְדָה, לְפָרֶסֶם בְּטוֹל תּוֹעֵבַת מִצְרַיִם שְׁנִזְבַּח לְעִינֵיהֶם וְנִאֲכָלִים, וּפְסִילֵי

משנה הלכות

עשה פסח במזיד, וגם לא עשה השני אפילו בשוגג חייב כרת^{כב}. ואין בכל עשה שבתורה חיוב כרת אלא בקרבן פסח ומילה. ובשוגג אינו מביא קרבן חטאת, והוא מג' חטאות שבזדון כרת ואין בשגגתן חטאת והם קרבן פסח ומגדף ומילה^{כג}.

ו) דרך האכילה. מצותו לאכול בליל ט"ו^א ובחבורה^ב ועל השובע^ג, ושיהיה צלי אש^ד, ואם רבו האוכלים מביאים קרבן אחר ושוחטין אותו בערב פסח והוא נקרא שלמי חגיגה^ה, ואוכל ממנו תחילה^ו. אכל כזית יצא ידי חובתו^ז. וטעון הלל באכילתו^ח. מצוה

כב. רמב"ם שם פ"ה ה"א-ב. כג. עיין שם פ"א ה"ב, וראה בחינוך כאן. ו) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"א. ב. שם פ"ט ה"א. ג. שם פ"ח ה"ג. ד. שם ה"ד. ה. שם ה"ג, ופ"י ה"ב. ועיין פסחים ע. ו. רמב"ם שם פ"ח ה"ג, והל' חמץ ומצה פ"ח ה"ז. ז. מנחת חינוך. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ח ה"ט, והל' קרבן פסח פ"ב ה"ד, ופ"ח ה"ג. ח. רמב"ם הל' קרבן פסח שם ה"ט, ופ"י ה"ט.

אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בְּאֵשׁ (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצוה ג), וְשִׁפְלוּת הַשָּׂר שְׁלָהֶם
 שֶׁהוּא הָרָאוּשׁוֹן מִשְׁבָּעִים שָׁרִים, וּבִשְׁחִיטַת וְצִלִּית וְאֲכִילַת הַטָּלָה לְהַכְנִיעַ
 מַעֲרַכַת שְׁלָהֶם שֶׁהוּא טָלָה, וְנַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט בְּאֱלֹהֵיהֶם, וּלְהוֹדִיעַ כִּי ה' הוּא
 אֱלֹקִים אֵין עוֹד מִלְכָּדוֹ, וּבָזָה נִתְבַּטְּלוּ מִחֻשְׁבוֹת זָרוֹת (רמב"ן שמות יב, ג. ורכינו
 בחיי שמות שם ז'). וּבִזְהָר (ח"ב מא:): 'וְעַצֶּם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ' (שמות שם מו), אֲתֵם לֹא
 תִשְׁבְּרוּ בּוֹ אֲבָל כָּלכִּים יִשְׁבְּרוּ בּוֹ, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִנִּיחִין הֶעֱצָמוֹת וְזוֹרְקִין
 אוֹתָן בְּשׁוֹקִים, וְהָיוּ בָּאִים עִבּוֹם וְלָקְחוּ הֶעֱצָמוֹת וְהִטְמִינוּם בְּאָרֶץ כָּל כָּךְ
 שָׂאִי אֶפְשָׁר לְכָלכִּים לְטָלָם מִשָּׁם, וְזֶהוּ בְּטוֹל עִבּוֹם מִמָּשׁ עַל יְדֵי עִבּוֹם,

משנה הלכות

נחלקו האחרונים^{כא} אי איכא מצוה לאכלו.

לאכלו על מצות ומרורים^{כב}, ואם אין לו אינו מעקב^{כג}.

שאר פרטי דינים. אכל כזית בשר פסח עם

שלא כדרך אכילה. אכל שלא כדרך אכילתו

כזית בשר חולין לא יצא, דרשות מבטל

ספק אם יצא ידי חובתו^{כד}. אכלו אכילה

מצוה^{כה}. נשבע שלא לאכול פסח לוקה ואוכל,

גסה אם קץ במזונו לא יצא, ואם לאו יצא^{כז}.

ובקונם שלא לאכול חל הנדר^{כח}. ונוהג בזכרים

כרכו בסיב או עירב בו דבר מר לא יצא^{כט}.

ונקבות בזמן הבית.

אכלו חי לא יצא ועובר בעשה^ל.

מרור. במצוה זו נכלל גם אכילת מרור לדעת

זמנו. זמן אכילתו עד חצות, לתוספות^{לא} הוא

כמה ראשונים, ואינה נמנית למצוה

ומדאורייתא, ולהרמב"ם^{לב} מדרבנן,

בפני עצמה כי הוא חלק מן הפסח^{לג}, ונאכל

ומדאורייתא עד עלות השחר להרמב"ם

כל זמן שהפסח נאכל, ונאכל חי. אכלו כבוש

ודעימיה^{לד}. נרדמו בשינה כל החבורה אפילו

מבושל ושלוך לא יצא^{לה}. בלע מרור לא יצא

בתחילת הלילה אין חוזרין ואוכלין אותו

דבעי טעם מרירות בפיו. ושיעור אכילתו

ופטורין מפסח שני^{לו}. אין לו אלא חצי שיעור

בכזית^{לז}.

ט. ע"פ דברים ז, כה. י. ועיין מורה נבוכים ח"ג פמ"ו. יא. שם פ"ח ה"א. והל' חמץ ומצה פ"ז הי"ב יב. שם הל' קרבן פסח שם ה"ב. יג. עיין משנה למלך הל' יסודי התורה פ"ה ה"ח הובא במנחת חינוך אות א. יד. עיין במנחת חינוך שם מתוס' בנזיר כג. ד"ה פסח, ומהאחרונים. טו. מנחת חינוך שם. טז. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"ו. יז. פסחים כז: ד"ה אמר רבא. יח. שם ה"ט. יט. שם. כ. רמב"ם שם. ובהל' חמץ ומצה פ"ח הי"ד (ומה שכתב שפטורים מפסח שני, אף שלא נזכר בשום מקום, לכאורה דבר פשוט הוא שהרי בזמן שחיטה וזריקה ראויים היו לאכול). כא. משנה למלך הל' חמץ ומצה פ"א ה"ז, מהרי"ט אלגאזי דף מ"א (הל' חלה סוף אות ב ד"ה והנה לפי), הובא במנחת חינוך אות א. כב. מנחת חינוך שם. כג. שם אות ב, רמב"ם הל' שבועות פ"ה הי"ד, ובהל' נדרים פ"ג ה"ו. כד. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז הי"ב. כה. שם הי"ג. כו. מנחת חינוך אות ב.

כִּי אֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עֲבוֹ"ם שֶׁל עֲבוֹ"ם, וְאֵין לָךְ בְּטוֹל גְּדוֹל מְזָה, וּבָזָה
נִתְעַלָּה הָאֱמוּנָה עַל הַכֹּל (עיין עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה ז).

פסחים עו. קכ. מגילה כא. זבחים נז: רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח, ספר המצוות מצות עשה
נ"ו, סמ"ג עשין רכ"ה, יראים ת"ח.

מצוה ז

מִצְוַת נָא וּמִבְשָׁל (לא תַעֲשֶׂה ב')

הַזִּהְיֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לֵאכֹל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח נָא וּמִבְשָׁל כִּי אִם צְלִי
אֵשׁ, שְׁנֵאמַר (שמות יב, ט) 'אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבִשָּׁל מִבְשָׁל בְּמַי',
וּפְרוּשׁ 'נָא' שֶׁהַבֶּשֶׂר הִתְחִיל בּוֹ מַעֲשֵׂה הָאוֹר וְנִצְלָה מֵעַט, וְלֹא רָאוּי עֲדוּן
לֵאכִילֶת אָדָם, וְזֶה נִקְרָא 'נָא'.

משנה הלכות

בישלו ואחר כך צלאו פסול ועובר עליו.^א
בישלו בחמי טבריה אינו חייב משום בישול
ועובר על עשה ד'צלי אש', צלאו אחר כך
פסול.^ב צלאו שלא על האש פסול, ועובר
עליו.^ג צלי קידר הוה כמבושל ופסול.^ד בישלו
במים או במי פירות או בכל משקה פסול
שנאמר (שמות יב, ט) 'ובשל מבושל' ריבה
הכל.^ה בישלו כמאכל בן דרוסאי מקרי
מבושל כמו לענין בישול שבת, פחות מכאן
נקרא חי, ואסור לצלאו עוד אף שלא נתבשל
כמאכל בן דרוסאי מפני הלחלוחית שנתבשל
בו, עיין כרתי ופלתי.^ו אכלו נא ומבושל
מבעוד יום פטור.^ז

בדברי הזוהר. קצת צריך עיון בזוהר הנ"ל
שהיו זורקים העצמות, שהרי נותר
הם וטעונים שריפה, כמו שכתב הרמב"ם.^ח

(ז) אופן צליית הקרבן. קיום המצוה, צולין
אותו מקולס, פירוש ראשו על
כרעיו ועל קרבו, בשיפוד של רימון שאינו
מוציא מים,^א ואם אינו מקולס לא נפסל.^ב
ומותר למולחו מקודם לדעת התוספות,^ג ועיין
בצל"ח ריש פרק כיצד צולין.^ד לדעת
הראב"ד^ה מוציאין את הגיד הנשה לפני
צלייתו, ולהרמב"ם^ו צולין אותו עמו.

בישול הפוסל. צלאו ואחר כך בישלו או

נז. הל' קרבן פסח פ"י ה"ב. ז. א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח ה"י. ב. תוס' פסחים עד. ד"ה נחתך, ועיין
מנחת חינוך. ג. תוס' שם ד"ה כבולעו. ד. ברש"י ד"ה שריא, ושם ע"ב ד"ה האי מוליינא. ה. הל' קרבן
פסח פ"י ה"א. ו. שם. ז. רמב"ם שם פ"ח ה"ח. ח. שם ה"י, ועיין מנחת חינוך. ט. מנחת חינוך. י. רמב"ם
שם ה"ח. יא. רמב"ם שם ה"ז. יב. סי' צ"ב בשם מוהר"י לאנדסופר והרא"ש, הובא במנחת חינוך. יג. רמב"ם
שם ה"ד.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מה שְׁנֹזֶכֶר בְּשִׁחִיטָתוֹ לְזִכֹּר נָסִי יִצִּיאַת מִצְרַיִם. וּמֵה שְׁנֹצְטוּיָנוּ לְאָכְלוּ צָלִי דֹקָא לְפִי שְׂכָךְ דֶּרֶךְ בְּנֵי מַלְכִּים וְשָׂרִים לְאָכְל בֶּשֶׂר צָלִי שֶׁהוּא מֵאָכְל טוֹב וּמִטַּעַם, אֲכָל שְׂאֵר הָעַם אֵינֶם יְכוּלִּים לְאָכְל מֵעַט בֶּשֶׂר שֶׁתִּשְׁיֹג יָדָם רַק מִבְּשָׁל כְּדִי לְמַלֵּא בִטְנָם, וְאִנּוּ שְׂאוּכָלִין הַפֶּסַח לְזַכֵּרוֹן שִׁיִּצְאָנוּ לְחֵירוֹת לְהִיּוֹת מִמַּלְכָּת כְּהֻנִּים וְגוֹי קְדוֹשִׁי וְדֹאֵי רְאוּי לָנוּ לְהִתְנַהֵג בְּאִכְלִיתוֹ דֶּרֶךְ חֵירוֹת וְשִׁרְרוֹת. מִלְּבַד שֶׁאִכְלִילַת הַצָּלִי יוֹרָה עַל הַחֲפֹזוֹן שִׁיִּצְאוּ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכֻלוּ לְשֹׁהֹת כְּדִי לְבָשָׁלוּ בַקֶּדֶרֶה (חִינוּךְ. וְעֵיין מַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבִּבְלִי) לֹא תַעֲשֶׂה ב). וְעֵיין מֵה שְׁזֻכְרָנוּ לְעִיל מִצְוָה ו.

פסחים מא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ח, והל' סנהדרין פ"ח ה"ג, ספר המצוות לא תעשה קנ"ה, ושם בשורש ט' ובהשגה להרמב"ן שם, סמ"ג לאוין שנ"א, יראים ת"ז.

מִצְוָה ח

שֶׁלֹא לְהוֹתִיר מִהַפֶּסַח (לֹא תַעֲשֶׂה ג')

הַזֹּהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא לְהוֹתִיר כְּלוּם מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְמַחֲרָתוֹ שֶׁהוּא יוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת יב, י) 'לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר'.

מִשְׁנֵה הַלְבוּת

והרמב"ן^י והסמ"ג^ז מנו אותן לשני לאוין נא, ומבושל, ולוקין על כל אחד ואחד, וראייתם הוא מכיון דכתיב 'לא תאכלו כי אם צלי אש' נא ומבושל למה לי, שמע מינה ללקות על כל אחד ואחד מן הפרטים^ט. ונוהגת המצוה בזמן הבית בזכרים ונקבות.

(ח) על איזה חלקים מן הקרבן עובר.
העובר והותר כזית בשר הראוי לאכילה עובר על לאו זה^א ולדעת קצת

אכלו חי אי עובר. ולעיל כתבתי שאכלו חי עובר בעשה, ובאמת לא ברור לי הא מילתא, דהרי אמרו דבשר חי הוה שלא כדרך אכילתו (עיין תוס' פסחים כד: ד"ה פרט. ובגמ' ביצה כה. דיכול לאכול כזית חי. ובטור או"ח סי' שי"ח. ובשו"ע שם סי' ב. ועיין בירושלמי עירובין פ"ג ה"א. ובשו"ת מוהרי"א סי' קכ"ז). ובחידושי^ט הארכתי בזה, וצריך עיון. והעובר ואוכל נא ומבושל אפילו שניהם כאחת אינו לוקה אלא אחת לדעת הרמב"ם^י.

יד. לעיל מצוה ה. טו. ע"פ שמות יט, ו. טז. פסחים עמ' שנא. יז. ספר המצוות שורש ט. ועיין הל' סנהדרין פ"י ה"ג. יח. בספר המצוות שם. יט. חינוך. (ח) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י ה"א, ועיין מנחת חינוך.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. מה שכתבנו בשחיתות^א לזכר נסי מצרים, ונצטוונו שלא להותיר בדרך המלכים ושרים שאין צריך להותיר מן התבשילין מיום אל יום, ואם יותר ישיר בדרך מלכי הארץ, וכל זה לזכר ולקבע בלב שבאותו זמן גאלנו השם יתברך מעבדות ונעשינו בני חורין וזכינו למלוכה ולגדלה (חינוך). גם רמז האומר מה נאכל למחר הרי זה מקטני אמנה, שהוא כמסתפק בהשם יתברך אם יתן לו מחר מה לאכל (תורת העולה (רמ"א) ח"ג פנ"ג). גם רמז שלא להניח המצות לעשותם לעולם הבא, 'והנותר' שלא יקים המצות 'באש' של גיהנם ושרפו (שפתי כהן (צפת) סוף פר' בא גימטריאות). גם לדעת ולזכרון שלא נותרה שום נשמה לבכורי מצרים עד הבקר, וכלם מתו כשהכה בכור העליון ברחצי הלילה, לכה' לא תותירו' מן הבכור (הפסח) הצלי 'עד בקר' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה ג).

מכילתא פר' בא ו, רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י, ספר המצוות לא תעשה קי"ז, סמ"ג לאוין שנ"ח, יראים תי"ג.

משנה הלכות

והראב"ד לא חייש ודו"ק, ועיין במנחת חינוך. **בני חבורה.** כל בני החבורה עוברים על לאו זה^א, יצאו מקצתם והניחו השאר אוכלים, אפשר דלא חל על היוצאים כיון דהניחו אחרים^ב.

אי לוקין. ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה, ועוד שניתק לעשה, שנאמר (שמות שם) 'והנותר ממנו עד בוקר באש תשרופו'. ונוהגת בזמן הבית בזכרים ונקבות.

פוסקים^א עובר על ב' לאוין. אבל בעצמות וקרניים וגידין וטלפיים שאין ראויין לאכילה אינו עובר בלאו זה^ב. ושמו של גיד ושאר דברים האסורין דרבנן אינו עובר עליו דאנוס הוא על פי גזירת חז"ל^ג. ודעת הרמב"ם^ד דפסח נצלה עם גיד הנשה ואחר כך נוטלו, והראב"ד כתב 'בחיי ראשי אין איסור גדול מזה, ואם אזכה ואוכל פסח ויביא לפני כזה הייתי חובטו בקרקע לפניו'. ואפשר בהא פליגי, דלהרמב"ם אין לעשות שמנו נותר,

א. עיין לעיל מצוה ה. ג. עיין יראים מצוה תי"ג. ד. עיין מנחת חינוך אות ג. ה. רמב"ם שם. ו. מנחת חינוך. ז. שם. ח. עיין פסחים סג: ט. כסף משנה שם פ"ט ה"ו, בשם הר"י קורקוס. י. רמב"ם שם פ"י ה"א, ועיין מנחת חינוך.

מצוה ט

מצות תשפיתו (מצות עשה ו')

צוה הקדוש ברוך הוא לבני ישראל להסיר כל חמץ ממשכנותינו ביום ארבעה עשר בניסן, שנאמר (שמות יב, טו) 'אך ביום הראשון תשפיתו שאר', ופרוש 'הראשון' קדם לפסח שהוא ארבעה עשר בניסן.

משך שי המצוה. לזכר הנסים כמו שכתבנו לעיל. גם רמזו חכמי המוסר דהחמץ והשאור רמז לייצר הרע, וצוה השם להרחיקו מבתנו כל שבועת ימי החג, כלומר כל ימי שנותינו שבועים שנה, להזכיר לאדם כל ימי חלדו שילך בדרך טובים. גם השאור מגביה את העפה והוא סימן

משנה הלכות

שזה הוא עיקר המצוה וסומכין על זה ואינם בודקים כל הבית ועושין ברכה לבטלה ואינם מקיימין המצוה. גם יש להזהיר להשים הפירורין מכורך בנייר שלא יפרר פירורין על הארץ. ומי שידי רותתות יותר טוב שלגמרי לא להשים פירורין. ומדברי סופרים להוציא מכל גבולו ולבערו בשריפה, או מפרר וזרה לרוח, או מטיל לים^ט.

על איזה חמץ עובר. אין לו חמץ אין חיוב לקנות כדי להשבית. חמץ של אחרים ושל גבוה אינו עובר עליו^א. וכן אפחות מכזית אינו עובר^ב.

ט) זמן קיום המצוה על ידי בדיקה. אור לארבעה עשר בודקין את החמץ לאור הנר^א. ואין קובעין מדרש בסוף יום י"ג, ואפילו חכם לא יתחיל לקרוא שמא ימשיך בזה וימנע מבדיקה^ב.

עניני ביטול. וצריך לבטל בשעת הבדיקה ויחזור ויבטל בשעת הביעור^א. ונחלקו הפוסקים אי מהני ביטול לחמץ ידוע מהתורה.

המנהג להניח פתיתים. ונוהגין להשים עשר פירורין של חמץ וקובצין אותן אחר הבדיקה^א, ויש להזהיר ההמון שסוברים

ט) א. חינוך. ועיין לעיל מצוה ה. ב. יום לעשר שנים. ג. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ב ה"ג, או"ח סי' תל"א ס"א. ד. רמב"ם שם, או"ח שם ס"ב. ה. רא"ש פסחים פרק א סי' ט. או"ח סי' תל"ד ס"ב. ו. רמב"ם פ"ב ה"ב [כפי גירסת הדפוסים הישנים] כל בו. ועיין חידושי משנה הלכות לפסחים מו. ז. או"ח סי' תל"ב ס"ב בהגה. ח. עיין בט"ז. ט. רמב"ם שם פ"ג ה"א. או"ח סי' תמ"ה ס"א. י. מנחת חינוך. יא. רמב"ם שם פ"ד ה"ב [לענין בל יראה ובל ימצא, ועיין מנחת חינוך בשם שאגת אריה סי' ע"ח ופ"ג]. יב. מנחת חינוך ע"פ שאגת אריה סי' פ"א.

גִּאָוָה, וְצִוָּה לְהִתְרַחֵק מִמֶּדֶה הַמְּגֻנָּה מְאֹד בְּעֵינָיו יִתְפַּרֵּךְ, וְדוֹד הַמֶּלֶךְ
אָמַר (תהלים קא, ה) 'גְּבִיָּה עֵינַיִם וְגו' אֶתוֹ לֹא אוֹכֵל', וְאָמַר הַחֶכֶם מִי יֵרָאֶה
הַשֶּׁמֶשׁ קָדוֹ וְלֹא יֵלֶךְ מִגֻּאֲוָתוֹ שְׁחוֹת, בְּאֲרֻזִּים נִפְלָה שְׁלֵהֶבֶת וַיִּבְטַח
בְּחוֹת, בּוֹכְבֵי שָׁמַיִם יָנוּעַ וַיִּקְוָה אֶל מְנוּחַ' (פועל צדק (לבעל הש"ך) עשין ז). גַּם
אָמְרוּ כִּי 'חֶמֶץ' גִּימָטְרִיא 'פְּגִימָה' שֶׁהוּא פּוֹגֵם הַגּוֹף בְּאֲכִילָה וְאֶת
הַנֶּשְׁמָה אֶפְלוּ בְּהִרְהוּר, וְלִכֵּן הִזְהִיר 'כָּל יִרְאֵה' ו'כָּל יִמְצֵא', כִּי הָעֵין
רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד וְכָלִי מַעֲשִׂיו גּוֹמְרִים", וְהַעוֹבֵר כָּאֵלּוּ עוֹבֵד עֲפוֹ"ס"^י
(עיר מקלט (לירא) פר' בא מצוה ט).

פסחים ה. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ב, ספר המצוות עשין קנ"ו, סמ"ג עשין ל"ט, סמ"ק סי'
צ"ה, יראים סי' ק"ה, טור שולחן ערוך אורח חיים מסי' תל"א עד תמ"א.

משנה הלכות

כמה פרטי דינים. הביטול צריך להיות בפה ושיבין מה שהוא אומר^{טו}. המפליג בספינה או למקום אחר קודם שלשים יום, והמוכר או השוכר בית ב"ג על מי לבדוק וכיצד יעשו עיין בשולחן ערוך^{טז}. ההולכים מביתם בתוך שלשים יום לחג צריכים בדיקה^{יז}, ויש להזהיר על זה העולם שנוסעים ליום טוב למלונות וכיוצא בזה. ואין לברך על הבדיקה שלא בזמנה כיון שהוא מחלוקת הפוסקים^{יח}.

העובר. והעובר ולא השבית ביטל עשה זו ואם יש לו חמץ במשכנותיו עובר גם על לא תעשה ד'לא ימצא^{יט}, ואם רואה גם על 'לא יראה^כ, ואין לוקין על לאו זה שאין בו מעשה^{כא}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יג. עיין רש"י במדבר טו, לט. יד. ראה גם בזוה"ק ח"ב קפב. טו. או"ח סי' תל"ד ס"ב. טז. סי' תל"ו. יז. שם.
יח. שם ס"א בהג"ה. יט. חינוך. כ. חינוך מצוה כ, וכסף משנה פ"א ה"ג. כא. חינוך כאן.

מצוה י

מצות אכילת מצה (מצות עשה ו')

צִוָּה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאכֹל מִצָּה בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן, שְׁנֵי־אָמֶר (שמות יב, יח) 'בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מִצָּה', וּפְרוּשׁוֹ לַיִל חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּנִסָּן.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי עֲבָדִים הָיוּ לְפָרַעַה בְּמִצְרַיִם, וַיִּמָּאֵן לְשַׁלְּחָנוּ עַד שְׁנִגְלָה מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִלָּקָה אוֹתָם בַּעֲשָׂרָה מְכוֹת וַיַּהַרְג כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, וַתִּחַזַּק מִצְרַיִם עַל הָעַם לְמַהֵר לְשַׁלְּחָם, וְלֹא יָכֻלוּ לְהַתְמַהֵּמֶה וְגַם צָדָה לֹא עָשׂוּ לָהֶם, וַיֹּאפּוּ אֶת הַבָּצֵק

משנה הלבות

לשמה^ט. קטן פסול לשום מלאכה באפיית מצות ואפילו לנקוב המצות^ז. מצה של נכרי ממלא כריסו ממנה ואינו יוצא ידי חובתו^ח. וכן מצה שנאפה ממחללי שבת בפרהסיא שדינו כגוי גמור לכל דבריהם אינו יוצא בה ידי חובת מצה. שני חצאי זיתים משני מינין מצטרפין^י. מצה עשירה שנילושה בביצים או מי פירות אינו יוצא ידי חובתו^{יב}, ולהרמב"ם^{יג} נילוושה במי פירות יוצא ידי חובתו. ויש להרחיק שלא לאכלה כלל^{יד}. מצה מבושלת אינו יוצא ידי חובתו דבעינן טעם מצה, שרויה במים יוצא בה^{טו}. מצה גזולה אינו יוצא ידי חובתו^{טז}. של איסורי הנאה אינו יוצא ידי חובתו^{טז}. וצריך עיון במי שהיה חולה

(י) **מצוה בפני עצמה.** מצות מצה נוהגת בין שיש שם פסח או אין שם פסח^י.

באיזו מצה יוצאין. באה מחיטין, שעורין, כוסמין, שיבולת שועל, שיפון, ולא ממינים אחרים^{יב}. וצריך שמירה לשם מצה דכתיב 'ושמרתם את המצות'^{יג}, לקצת פוסקים משעת קצירה^{יד}, ולקצת פוסקים משעת טחינה^{טו}, ויש להחמיר במצוה דאורייתא. ואין ללוש אלא במים שלנו, לשה במים חמים אסור^{טז} ואפילו כהנים דזרוזי משום לא פלוג^{טז}. האפיה ג"כ צריכה להיות לשמה, וכן הלישה והעריכה והטחינה ואפילו נתינת המים, וכל הפעולות בה צריכין להיות

(י) א. עיין שמות יב, לג. ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ו ה"א. ג. שם ה"ד, שו"ע או"ח סי' תנ"ג ס"א. ד. רמב"ם שם פ"ה ה"ח. ה. שו"ע או"ח שם ס"ג. ה. רי"ף פסחים דף מ. ו. רא"ש שם. ז. רמב"ם שם פ"ה ה"א. או"ח סי' תנ"ה ס"א. ח. ירושלמי פסחים פ"ב ה"ז. ט. טור או"ח סי' ת"ס. י. עיין מגן אברהם סי' ת"ס בתחלת הסימן, וחוק יעקב שם סק"ג. יא. טור או"ח שם. יב. מנחת חינוך ע"פ ר"ן פסחים לט. ומאירי. יג. או"ח סי' תס"ב ס"א. יד. שם פ"ו ה"ה. טו. רמ"א שם ס"ד. טז. רמב"ם שם פ"ו ה"ו. או"ח סי' תס"א ס"ד. יז. רמב"ם שם ה"ז. או"ח סי' תנ"ד ס"ד. יח. רמב"ם שם.

עַגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חָמִץ^י, וַיֵּשָׂא הָעָם אֶת בִּצְקוֹ טָרֶם יַחְמִץ, מִשְׁאֲרֹתָם צָרְרָת
 בְּשִׁמְלֹתָם^כ (עיין חינוך מצוה יא. וטעמי מצות (לר"מ הכבלי) מצות עשה ו). גַּם כִּי מִצָּה הוּא
 הֶפֶךְ מִחָמִץ, שֶׁהוּא מוֹרָה לְעֵנְוִוֹת (עיין לעיל מצוה ט). וּבִזְהָר הַקָּדוֹשׁ (ח"ב קפג:)
 'מִשָּׁל לְמִלְכָּא דְהָוָה יְלֵה בַר יְחִידָאָה וְחַלְשָׁה, בִּקְשָׁה לְמִיכָל, אָמְרוּ לוֹ יֹאכֵל
 אֲסוֹתָא דָּא, וְעַד דְּמִיכָל אֲסוֹתָא דָּא לֹא אֲתַחֲזִי לְהוֹן מִיכָלָא אַחֲרָא, בִּיּוֹן
 דְּאִכִּיל אָמַר מִכָּאן וְלִהְלָאָה יֹאכֵל כָּל מַה דְּאִיהוּ תָּאב וְלֹא יָכוֹל לְנוֹקָא לָהּ.
 וְהָכָא נִמְי מִצָּה שֶׁהוּא אֲסוֹתָא וּרְפוּאָה לִידַע בְּסוּד ה' וְלִהְיוֹת חָסִיד וְעֹנֵן,
 מִכָּאן וְאֵילָךְ מִתָּר בְּחָמִץ.

פסחים קכ. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ד, ספר המצוות עשין קנ"ח, סמ"ג עשין מ', סמ"ק רי"ט,
 יראים ק"ה, שו"ע אורח חיים סי' תע"א.

משנה הלבית

שיש בו סכנה שמותר לאכול אי יוצא ידי חובתו^א.
זמן אפיתתה. מצה ישנה אינו יוצא ידי חובתו, ואם עשאה לשם חג יצא^ב. ולדעת רש"י^ג ועוד צריך לאפותה דוקא אחר חצות בזמן שחיטת הפסח, ואפילו בדיעבד לא יצא אם אפה קודם^ד.
דיני אכילתה. אין מולחין המצות לפסח^ה. שיעור אכילתה בכזית. ואוכלין אותה קודם חצות, ויש לאכול האפיקומן קודם חצות, על כל פנים בלילה הראשון^ו. האוכל מצה ערב פסח כאילו בא על ארוסתו בבית חמיו^ז. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

יט. עיין שם, לט. כ. עיין שם, לד. כא. מנחת חינוך. כב. מנחת חינוך. כג. מובא באור זרוע ח"ב סי' רנ. כד. עיין אור זרוע שם. ועיין טור או"ח סי' תנ"ח. כה. או"ח סי' תנ"ה ס"ד. כו. או"ח סי' תע"ז ס"א. כז. ירושלמי פסחים פ"י ה"א, הובא במשנה למלך הל' חמץ ומצה פ"ו הי"ב.

מצוה יא

לא ימצא (לא תעשה ד')

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא ימצא חמץ ברשותנו כל ימי הפסח, שנאמר (שמות יב, יט) 'שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם', ובארנו חז"ל (פסחים ה:): דלאו דוקא ביתו אלא כל שברשותו, ולא דוקא שאור שהוא מחמץ דהוא הדין לחמץ, דשאור וחמץ חדא הוא לענין אסורו.

משירשי המצוה. לזכר כי גוי מקרב גוי יצאו ממצרים כדי לקבל התורה והמצוות, ומי מעבב שאור שבעסה, וימי שנותינו שבעים שנה (יום לשנה)², להכי צריך לבער מן הבית דומיא דהמת בבית, דהינו הגוף, וכדי שלא יפתה אתכם 'שבעת ימים שאר לא ימצא

משנה הלכות

אפילו קיבל עליו אחריות אינו עובר (עיין מה שכתבתי בספרי), ושיעורו בכזית^א. ולבער חייב אפילו פחות מכזית^ב. גזל חמץ מישאל עובר עליו^ג.

יא) זמן האיסור. מי שהיה לו חמץ מחמשת מיני דגן ברשותו בימי הפסח עובר בבל ימצא^א. ואי עובר ערב פסח משש שעות ולמעלה מחלוקת הראשונים^ב.

שאר פירטי דינים. חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מדברי סופרים משום קנסא^א. נתערב חמץ במצה מין במינו בענין שמותר לאכול מהתורה לא עובר בבל יראה, וגם לענין בל ימצא נתבטל^ב. קנה חמץ בפסח עובר^ג. חמץ של איסורי הנאה כגון טבל או כלאי הכרם וערלה נראה דאינו עובר עליו^ד,

שלו. ואינו עובר אלא על שלו, אבל של אחרים ושל גבוה (של הקדש) אינו עובר^א. ישראל שקיבל פיקדון מנכרי וקיבל עליו אחריות עובר^ב. ולקצת שיטות אפילו לא קיבל רק אחריות פשיעותא, ג"כ עובר^ג, ובשאגת אריה תמה על זה^ד. דין מלוה על המשכון עיין בשולחן ערוך^ה. ובמוקדשין

יא) א. ברכות יז. וברש"י שם: "שאור שבעיסה" יצר הרע שבלבבנו המחמיצנו". **ב.** 'יום לעשר שנים' (הערת באר מרים בטעמי המצות שם. **ג.** רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"א. **ד.** עיין מנחת חינוך. **ה.** רמב"ם שם פ"ד ה"ב. **ו.** שם ה"ג. שו"ע או"ח סי' ת"מ ס"א. **ז.** עיין או"ח סי' ת"מ. **ח.** עיין מנחת חינוך. **ט.** סי' תמ"ו. **י.** שו"ת משנה הלכות ח"ב סי' נ"ד. **יא.** ביצה ז: **יב.** מגן אברהם סי' תמ"ב סק"י. **יג.** מנחת חינוך, ודוקא שגזל בערב פסח, אבל בתוך הפסח אינו עובר. **יד.** רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ד. או"ח סי' תמ"ח ס"ג. **טו.** עיין פרי מגדים סי' תמ"ב. מגן אברהם ס"ק א. **טז.** רמב"ם שם ה"ג. ובהאי גוונא לוקה גם כן מהתורה. **יז.** מנחת חינוך.

בְּבִתֵּיכֶם, כִּד פִּרְשׁ רַבֵּנוּ הָאִי, כְּלוּמַר לֹא תִמְשְׁלֶהוּ עָלֶיךָ כָּל יָמֵי חַיֶּיךָ,
וּתְבַעְרֶהוּ מְגוּפָךָ כְּאֵלוֹ אֵינוֹ, אֶל תִּתֵּן לוֹ מְצִיאוֹת (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא
תעשה ד) פ". וְעֵינִי לְהֵלֵן מְצוּהָ כ'.

פסחים ה: רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ופ"ד, ספר המצוות לא תעשה ר"א, סמ"ג לאוין ע"ח,
סמ"ק סי' ק"ו, יראים סי' ק"ה, אורח חיים סי' תל"א וסי' ת"מ-תמא-תמב.

מצוה יב

תַּעֲרֹבוֹת חָמֵץ (לא תַעֲשֶׂה ה')

הַזְהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל מֵאֲכָלִים שְׁנֵתֶּרֶב בֵּהֶן
חָמֵץ אֶף עַל פִּי שְׁאִין עֶקֶר הַמֵּאֲכָל חָמֵץ, שְׁנֵאָמַר (שמות יב, כ) 'כָּל
מִחְמָצָה לֹא תֹאכְלוּ, וְקִבְלוּ רַבּוּתֵינוּ ז"ל הַפְּרוּשׁ בּוֹ לְתַעֲרֹבֶת חָמֵץ.

משנה הלכות

יב) חומר האיסור. חמץ שנתערב במאכל
אם היה בה כזית בכדי אכילת
פרס להרמב"ם^א לוקה וליכא כרת. והרמב"ן^ב
חולק על לאו זה בכלל ולא חשיב ליה לאו
בפני עצמו, אלא דאם היה כזית בכדי אכילת
פרס הוה בכלל ד'כל חמץ' וחייב כרת
האוכלה, ואם לא היה כזית בכדי אכילת פרס
אסור כחצי שיעור, ולהרמב"ם לוקה מדרבנן.
וכן הדין בחמץ נוקשה^ג. עוד אחרת להרמב"ם
אכל מתערובות שאין בו בכדי אכילת פרס
כזית, ואחר כך השלים חצי זית מחמץ גמור,
אפי' בתוך כדי אכילת פרס, אינו מצטרף.
דהתערובות שאין כזית בכדי אכילת פרס

ועיין מה שכתבתי בספרי (שו"ת משנה
הלכות ח"ב סי' כ"ו). חמץ של שותפים עובר
עליו^ד. והנה לאו זה יש לו תקנה אם ביטל
החמץ בזמן ההיתר אינו עובר דהוה הפקר
ואינו שלו (ועיין לעיל אי מהני ביטול לחמץ
בעין). ובחמץ שקיבל עליו אחריות או מחמת
טובת הנאה דהוה שלו לא מהני ביטול כיון
דלא הוה ממונו רק לענין לעבור בבל ימצא
אוקמי התורה ברשותו אבל לא לבטל^ה. ונוהג
בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר
עליה ונמצא חמץ ברשותו במזיד עבר על ב'
לאוין, לא יראה ולא ימצא, ולוקה כל זמן
שעשה מעשה.

יח. עיין בבאר מורים בטעמי המצוות שם: דומיא מאמרם ז"ל 'המת בבית אינו מטמא' ר"ל בית גוף, כי בעוד
העובר מות בתוך גוף האשה אינו מטמא דטומאה בלועה היא, כמו כן הפי' כאן 'בבתיכם' היינו בהגוף שלכם
לא נתנו שום מציאות ומדור ליצר הרע הנקרא שאור שבעיסה' וכו' (ועיין רבינו בחיי במדבר יט, ב: 'המת בבית
הבית טהור, יצא מתוכו הבית טמא', קרא לבטן האשה בית'). יט. עיין מנחת חינוך. כ. שאגת אריה סי' ע"ז.
יב) א. ספר המצוות לאוין קצ"ח, וברמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ה"ו. ב. בספר המצוות שם. ג. ט"ז או"ח סי'
תמ"ב ס"ק א.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מה שפכתנו בשאור. גם להודיע כמה צריך להתרחק מהדברים המחמיצים והמחטיאים, שאפלו במעט תערובות ההזק מרבה שיש בו כח להטות האדם לאשר יחפץ, אמנם מכל מקום לא תכלוהו כלו שהרי בקשו ביצה בת יומא ולא מצאו, אלא שמאל דוחה וימין מקרבת ההכרחי דוקא, לכך 'כל מחמצת לא תאכלו' (טעמי מצות (לר"מ) הבבלי) לא תעשה ה). גם לרמוז כי אין לפניו יתברך שמו לקיחת שחד, והחמין שהוא היצר הרע ומעשה עברה במחשבת פסול שנתערב בדברים המתרים מצות ומעשים טובים אפלו באלף לא בטיל, ולא יאמר אעשה עברה ביד זו ומצוה ביד זו וינקה זו לזו, כי 'יד ליד לא ינקה רע' (קרבן אליהו (איזמיר) במצוה זו. אור המצות (לאנגר) ח"ד מצוה קצח). גם בשעת עשיית המצוה לא יערב בה מחשבת פסול לשם יהרא או ממוץ וכדומה, דהוה משתתף שם שמים ודבר אחר, ועובר על ידי שתוף בלי ה' לבדו חס וחלילה (עיין דרך פיקודי מצוה יב, חלק המחשבה אות ב).

פסחים מג. מד. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א ופ"ד, ספר המצוות לא תעשה קצ"ה (והרמב"ן משיג על זה), סמ"ג לאוין ע"ט, יראים ק"ה, אורח חיים סי' תמ"ב-תמג.

משנה הלבות

אינו אלא מדרבנן, דמהתורה נתבטל ואינו מצטרף. ולהרמב"ן מצטרף וחייב כרת, והבן. **תערובות משונות.** נתערב חמץ של אחרים בשלו אינו עובר עליו, דלענין זה לא שייך ביטול. נתערב חתיכת מצה עם חמץ נסתפק הפרי מגדים" אי היתר נתהפך להיות איסור. ועל התערובות אינו עובר אלא

ז' ימים, אבל משש שעות ולמעלה בערב פסח אינו חייב דליכא אלא חד קרא וליכא לרבייה את ארבעה עשר^ט. המחיה את החמץ וגמעו חייב ד'נפש' כתיב לרבות את השותה'. ועיין באורח חיים (סי' תמב-תמג) פרטי דינים כי אין זה כוונתי בספר הזה. ונוהגת המצוה בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

ד. במצוה הקודמת. ה. ע"פ משלי יא, כא. ועיין ילקו"ש משלי שם (רמז תתקמז). ו. מנחת חינוך. ז. מנחת חינוך מצוה י"א אות ב. ח. יו"ד פתיחה להל' תערובת ח"א פ"א חקירה ב. ט. עיין מנחת חינוך. י. חולין קכ.

מצוה יג

שֶׁלֹא לְהֹאכִיל פֶּסַח לְמוֹמֵר (לא תַעֲשֶׂה ו')

הַזִּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא נֹאכִיל מִן הַפֶּסַח לְיִשְׂרָאֵל שְׁנֵתִנְכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאֲבִיו שְׁבַשְׁמִים, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יב, מג) 'כָּל בֶּן נָכַר לֹא יֵאכַל בּוֹ', וּבֵא הַפְּרוֹשׁ עָלָיו בֶּן יִשְׂרָאֵל שְׁנֵתִנְכְּרוּ מַעֲשָׂיו לְאֲבִיו שְׁבַשְׁמִים, וּלְדַעַת כְּמָה פּוֹסְקִים לֹא זֶה כּוֹלֵל גַּם שֶׁלֹא נֹאכִיל לְעַבְדֵי פֶּסַח. מִקְרָבֵן פֶּסַח.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּמוֹ שֶׁכִּתְּבֵנוּ בְּשִׁחִיטַת הַפֶּסַח: לְזַכֵּר יְצִיאַת מִצְרַיִם, וְעַל כֵּן רָאוּי שֶׁלֹא יֵאכַל בּוֹ מִשְׁמֵד מֵאַחַר שֶׁאֵנוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ לְאוֹת וּלְזִכְרוֹן שֶׁבָּאֵנוּ בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן לְחִסּוֹת תַּחַת כַּנִּי הַשְּׂכִינָה וְנִכְנָסֵנוּ בְּבְרִית הַתּוֹרָה וְהָאֱמוּנָה, אֵינוּ רָאוּי שֶׁנֹּאכִיל מִמֶּנּוּ לְמִי שֶׁהוּא הַפֶּךְ מִזֶּה שֶׁיֵּצֵא מִן הַכֶּלֶל וְכִפֵּר בְּאֱמוּנָה, וְעַל כֵּיוָצֵא בָּזֶה נֶאֱמַר בְּנִמְרָא לְפַעֲמִים 'סִבְרָא הוּא' וְלָמָּה לִי רְאִיָּה אַחֲרַת (חינוך). וְגַם כִּי אֵינוּ כּוֹלֵל מֶה שֶׁחָס יוֹצֵר כֹּל יִתְבָּרֵךְ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא נָתַן הַמִּשְׁחִית לָבֹא אֶל בְּתִיָּהֶם לְגַנְּףֵי וּפֶסַח

משנה הלכות

ובמנחת חינוך תמה אמאי לא הוה מעשה אם מאכילו בידים. ולעניות דעתי נראה פשוט כיון דהאיסור לא נעשה עד שעת האכילה, והאכילה הוא על ידי בן נכר, והוא עושה המעשה האיסור דהיינו האכילה, ולא המאכיל, וממילא הוה אין בו מעשה, דלא מצינו מלקות על מעשה חבירו, ולדידיה כלומר למאכיל אין בו מעשה, והבן. ולכאורה נראה דוקא אם מאכילו מפסח כשר ובזמן הראוי לאכלו,

יג) גדר בן נכר. לדעת רש"י¹ אפילו מומר לאחד בשאר עבירות שבתורה, ולדעת הרמב"ם² והחינוך כתרנום אונקלוס דדוקא מומר לעבודה זרה. ועיין בפוסקים אי האיסור על המאכיל והאוכל תרומיהו או על מי האיסור (ועיין בסמוך מצוה י"ד).³

חיובו. ושיעור אכילתו בכזית⁴ וכתב החינוך 'ואין בו מלקות לפי אין בו מעשה',

יג) א. עיין זבחים כב: ב. עיין לעיל מצוה ה. ג. ע"פ שמות יב, כג. ד. פסחים כח: ד"ה בן נכר. ה. הל' קרבן פסח פ"ט ה"ז, ועיין מנחת חינוך. ו. עיין מנחת חינוך כאן ושם במצוה י"ד, ועיין ספר המצוות לאוין קכ"ז-קכח ודו"ק. ז. רמב"ם שם.

עַל בְּתִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲכַל בֵּית הַנְּכָרִי עֵבֶר ה' לְגִגָּף וְאֵלּוּ הָיָה שָׁם לֹא
הָיָה נִגְאָל, דִּמְתּוּ בְּשִׁלְשֶׁת יָמֵי אֶפְלָה, וְלָכֵן 'וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר' וְכָל בֶּן
נֹכֵךְ לֹא יֹאכַל בּו' (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה ו).

פסחים צו. יבמות ע: עא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט, ספר המצוות לאוין קכ"ו-קכח, סמ"ג
לאוין שנ"ג-שנד, יראים תי"א.

מצוה יד

שְׁלֹא לְהֶאֱכִיל מִפֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב (לא תעשה ו')

הַזִּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְהֶאֱכִיל מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח לְגֵר תּוֹשֵׁב, שֶׁנֶּאֱמַר
(שמות יב, מה) 'תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר לֹא יֹאכַל בּו'.

מִיִּשְׂרָאֵל הַמִּצְוָה. מֵה שֶׁכִּתְּבוּ בַּמִּצְוֹת הַקּוּדְמוֹת לְזִכֹּר יְצִיאַת מִצְרַיִם,
וּבַעֲבוּר שְׁקָרְבָן זֶה לְזִכֹּר חֲרוּתָנוּ וּבּוֹאֵנוּ בְּבְרִית נְאֻמָּנָה עִם ה' שֶׁ
יִתְּבָרֵךְ רְאוּי שְׁלֹא יִהְיוּ בּוֹ רַק אוֹתָם שֶׁהַשְׁלִימוּ בְּאֻמוּנָה וְהֵם יִשְׂרָאֵלִים
נְמוּרִים, וְלֹא אֵלּוּ שֶׁעָדִין לֹא בָּאוּ בְּבְרִית שְׁלָם עִמָּנוּ, וְעַנִּין הַרְחַקַת עָרֵל

משנה חלבות

לא יאכל בו' קאי על העכו"ם, והביא ראיה
מגמרא (פסחים ג:) בההוא ארמאה דקטלוהו
על שאכל מקרבן פסח. ודעת שאר פוסקים
דהאיסור על ישראל ולא על העכו"ם, ועיין
במכילתא (פר' בא טו)².

שיעורו. וכתב הרמב"ם³ דשיעורו הוה בכזית,
והאחרונים רצו להכריח מזה דדעת
הרמב"ם דהלאו לישראל נאמרה דשיעורין
לית להו לעכו"ם כמו שכתב הרמב"ם בהל'
מלכים⁴, וזה דלא כדעת הצ"ח הנ"ל⁵.

ובמנחת חינוך פשיטא ליה להיפך, וצריך עיון.
ואנשי מעשה נהגו שלא להאכיל מצה לנכרי
בפסח והיו מפייסים אותם במעות'. ונוהגת
המצוה בזמן הבית בזכרים ונקבות.

יד) גדר תושב ושכיר. תושב הוא אדם מן
האומות שקיבל עליו שלא לעבוד
עבודה זרה ואוכל גבילות, ושכיר הוא עכו"ם
שמל ולא טבל⁶.

מי הוזהר. ודעת הסמ"ג והרמב"ם לפי דעת
הצ"ח בפסחים (ע"ג) דהלאו ד'כל בן נכר

ח. ע"פ שם, כז. ט. ע"פ משלי יג, כה. י. רקאנטי, של"ה, ועיין ט"ז או"ח קס"ז סק"ח. יד) א. חינוך ע"פ
רמב"ן שמות יב, מה. ב. עיין מנחת חינוך. ג. הל' קרבן פסח פ"ט ה"ז. ד. פ"ט ה"י. ה. עיין מנחת חינוך
בשם מהר"ם שיק.

יִשְׂרָאֵל גַּם כֵּן מְשַׁרְשׁ זֶה (חינוך). וְכִשְׁהוֹצִיאֲנוּ מִמִּצְרַיִם לֹא שָׁדַד יוֹצֵר כָּל יִתְבָּרֵךְ הַמַּעֲרֵכָה בַּעֲבוּרָם, וּבְשִׁמְחָתָנוּ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר, וְדָם פָּסַח וְדָם מִילָה בָּאוּ בְּאַחַד, וְשִׁנְיָהֶם רוּמָזִים עַל הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה ז), וְחַיֵּב כָּרַת לְשִׁנְיָהֶם מֶה שְׂאִין כֵּן בְּכָל שְׂאֵר מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּבָהֶם הַבְּדִילָנוּ מִן הָעַמִּים בְּפָסַח מִצְרַיִם וּמִילָה עַד סוּף כָּל הַדּוֹרוֹת.

מראה מקומות עיין במצוה הקודמת.

מִצְוֵה טו

שְׁלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּצָה (לֹא תַעֲשֶׂה ח')

הַזִּהְיֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לְהוֹצִיא מִבֶּשֶׂר הַפֶּסַח חוּץ מִמָּקוֹם הַחֲבוּרָה, שְׁנֵאֲמַר (שמות יב, טו) 'לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת מִן הַבֶּשֶׂר חוּצָה'. וְנוֹהֵג בְּזֶמֶן הַבַּיִת בְּזִכְרִים וּנְקֻבוֹת.

משנה חלבות

באותו בית בליל ט"ו בניסן לוקין עליו^א. ואינו חייב עד שיעקור ויניח, דהוצאה כתיב ביה כשבת, מה שבת בעי עקירה והנחה אף פסח כן^ב. הוציא עצמות פטור דנתמעט 'מן הבשר' ולא עצמות^ג. ונראה דהוא הדין בגידין וטלפיים וקרניים ושאר דברים שאינם ראויים לאכילה. ועצמות שיש בהם מוח ודאי עוברים עליהם בלאו זה אף דאין ראויים לאכילה בלא שבירה, ואסור לשברם^ד. ולפום ריהטא יש לומר דהוציאו שניים באופן שזה יכול וזה יכול, יהיו פטורים כמו בהוצאה בשבת שפטורים באופן זה, אמנם עיין

ובחידושי הבאתי בשם כ"ק זקניי בשו"ת בית שערים דמה שהוא מצוה לישראל ואסור לבן נח, כיון דלישראל ניתנה בכזית גם לעכו"ם לא נאסר אלא בכזית. ודעת המנחת חינוך דעכו"ם שאכל קדשים חייב משום גזל ממון גבוה, ואפילו שילם עבור חלקו, והצל"ח פשיטא ליה להיפוך (ועיין מכל זה באריכות בספרי^ה). ונוהג בזמן הבית בזכרים ונקבות ואין לוקין עליו.

(טו) איזו הוצאה אסורה. המוציא כזית בשר מפסח מחבורה לחבורה אפילו

ו. שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קצ"ד. **(טו) א.** רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"א. ולהוציא מחבורה לחבורה באותו בית עיין שם ה"ג, ובמנחת חינוך. **ב.** פסחים פה: וברמב"ם שם ה"א. **ג.** מכילתא פר' בא טו. **ד.** מנחת חינוך.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. מֵה שְׁכַתְּבֵנוּ לְזִכֹּר נָסִי יִצְיָאת מִצְרַיִם, מִפְּנֵי שְׁנַעֲשִׂינוּ אֲרוֹנִים בָּאָה הַמִּצְוָה אֵלֵינוּ שִׁיְהֵא נֹאכֵל בְּמָקוֹם הַחֲבוּרָה וְלֹא נּוֹצִיאֵהוּ לַחוּץ, בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי אֶרֶץ שָׁפֵל הַמוֹכֵן לָהֶם נֹאכֵל בְּהִיכָלָם לְרֹב עִם שְׁלָהֶם, וְדִלַת הָאֶרֶץ בָּעֵת יָכִינוּ סְעוּדָה גְּדוּלָּה יִשְׁלָחוּ מִמֶּנּוּ לַחוּץ מְנוֹת לְרַעֲיָהֶם לְפִי שֶׁהוּא חֲדוּשׁ אֶצְלָם (חִינוּךְ). וְעַל דֶּרֶךְ הַסּוֹד כִּי כָּל הַפְּחוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת תֹּאבִים וְרַעֲבִים לְהֵנוֹת מִהַקְרָפָנוֹת, וְכָל שָׁפֵן מִקְרָפֵן פֶּסַח שְׂרוּמוֹ בְּסוֹד חֶתֶן וְכֻלָּהָ, וְרוּמוֹ גַּם בֶּן לְמַפְלֵת שׁוֹר שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהוּא נִכְבָּד בְּעֵינֵיהֶם, וְאֵין בֵּין הַשָּׂרִים הַחִיצוֹנִיִּים אֶהְבָּה וְלֹא קָרְבָּה אֶלָּא רְצוֹנָם בְּגִגֵּד יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן צִוָּה שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא הַבָּשָׂר חוּצָה, כִּי בַשָּׂעָה שִׁזְיָצִיא חוּץ מִמְּחֻצַּת הַקֹּדֶשׁ יֵשׁ לָהֶם רִשּׁוֹת עָלָיו וְלֹקָחִים אוֹתוֹ לְחֻלְקָם, וְרוּחַ הַטְּמָאָה שׁוֹרָה עַל כָּל קֹדֶשׁ הַיּוֹצֵא חוּץ לְמַחְצָתוֹ, וְנִמְצָא זֶה שֶׁהוֹצִיא מִן הַבָּשָׂר כָּאֵלּוּ זֶבַח לְשַׁעֲרֵים הַשּׁוֹכְנִים חוּץ לְמַחְצַת הַקֹּדֶשׁ, וּמִמֶּתִּינִים לְגֵרָם מִמָּאָה לְקֹדְשִׁים כְּדִי שִׁיקְחוּ אוֹתָם לְעֶצְמָם, וְגֵרָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַיַּחֲדוּד שְׁלָם חֵם וְחֻלִּילָה (מִצְוֹת דוֹד לְרֹדֵב"ז מִצְוָה תִּיב). גַּם לְרִמּוֹ לְהַצְנֵעַ לְכַת אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וּלְמַדַּת הַפְּרִישׁוֹת, וְיָצֵא וּלְמַד מִכֶּהֱן גְּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שֶׁנִּכְנָס לְפָנֵי

משנה הלבית

יחשדוהו". הוציא מבשר לחוץ אפילו בשוגג אסור באכילה^ז. הוציאו ולא הניחו בחוץ והחזירו, צריך עיון אי נפסל לאכילה, ויש קצת ראייה שלא נפסל ביוצא משמש שקופץ את פיו, ולפירוש קצת פוסקים עם בשר בפיו, ועיין במנחת חינוך (אות ד). וב' חבורות שאוכלין ב' פסחים בבית אחד צריכין לעשות היקף מחיצה ביניהם, והופכים פניהם שלא יהיו מעורבים, ועיין

במנחת חינוך דאין לו קרא מיוחד לפטרו, וצריך עיון.

חלוקת חבורות. אין אדם אוכל בשתי חבורות. מותר לחלק הפסח לשתיים והללו עושין חבורה לעצמם והללו לעצמן, ואסור להוציא מזו לזו^ה. שמש המשמש לב' חבורות אוכל עם אחת ואסור להוציא בפיו לחבורה השני, וקופץ פיו שלא

ה. עיין מצודת דוד לרדב"ז סוף מצוה ת"ח. ו. ע"פ מיכה ו, ח. ז. רמב"ם וכסף משנה שם ה"א, ומנחת חינוך. ח. רמב"ם שם ה"ד. ט. שם ה"ב. י. שם ה"ג.

וּלְפָנִים 'וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד' (ויקרא טז, יז) אֶפְלֹו מִלְּאֲכִים (ירושלמי יומא פ"ה ה"ב) וְזֶהוּ מִשּׁוּם צְנִיעוּת, וּמִכִּיּוֹן שֶׁהַקָּרֵבן פָּסַח רוּמֹו לְיַחְוֹד חֲתָן וְכֻלָּהּ, וְאַרְשֶׁתִּיךְ לִי לְעוֹלָם" קוֹדֶשָׁא בְּרִידָה הוּא וְיִשְׂרָאֵל וְאַוְרִיתָא, תֵּאדָר בְּלָה מֵאֵד נִתְעַלָּה וְכָל כְּבוֹדָה בַּת מֶלֶךְ פְּנִימָה יי.

פסחים פה. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט, ספר המצוות לא תעשה קנ"ג, סמ"ג לאוין שנ"ב, יראים תי"ד.

מצוה מז

שְׁבִירַת עֵצִים בַּפֶּסַח (לא תַעֲשֶׂה ט')

הַזִּהְיִר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְשֹׁבֵר עֵצִים בְּקָרֵבן פָּסַח, שְׁנֵאמַר (שמות יב, מז) 'וְעֵצִים לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ'. וְנוֹהֵג בְּזֶמֶן הַבֵּית בְּזִכְרֵים וּנְקֻבוֹת תִּכְף מִשְׁנִשְׁחַט הַפֶּסַח אֶפְלֹו מִבְּעוֹד יוֹם, וְהַעוֹבֵר עָלָיו לֹאֲקָה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לִזְכֹּר נֶפֶשׁ מִצְרִים, וְגַם זֶה גִּזְעַ מִשְׁרָשׁ הַנּוֹכַח שְׁאִין כְּבוֹד לִבְנֵי מְלָכִים וְיוֹעֲצֵי אֶרֶץ לְגִרָה הָעֲצָמוֹת וְלִשְׁפָרם כְּכֻלָּם, וְלֹא

משנה הלכות

על איזו שבירה חייב. השובר אחר השובר לוקה^א. אסור להניח עליו גחלת שמא יפקע^ב. עצם שאין בו מוח ואין עליו כזית בשר אין בו משום שבירת עצם^ג. עצמות הרכין שנאכלים בשור על ידי בישול אין בהם משום שבירת עצם^ד. סחוסים וגידין אין בהם משום שבירת עצם^ה. שובר אליה אין בה משום שבירת עצם^ו. וקצת צריך עיון בזהר הנ"ל שהיו ישראל זורקין העצמות, הרי עצמות פסח צריכין שריפה כמו שכתב

בגמרא (פסחים פו:): גבי 'היו יושבים ונפרסה מחיצה ביניהם' ופירוש רש"י שם (ד"ה ונפרסה). ועיין שם גם חילוק בין שתי חבורות לאוכל בשתי מקומות.

טז) חיובו. השובר עצם מפסח טהור לוקה^א. ושיעורו כחגירת ציפורן וכפגמת מזבח, עיין בגמרא (חולין יז:): 'ג' פגימות הן^ב'. השובר מפסח הבא בטומאה ומפסול אינו לוקה^ג.

יא. ע"פ הושע ב, כא. יב. תהלים מה, יד. יט) א. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י ה"א. ב. מנחת חינוך. ג. רמב"ם שם וה"ו. ד. שם ה"ד. ה. ראה פסחים פד: ומשנה למלך ה"ב. ו. רמב"ם שם ה"ג. ז. רמב"ם שם ה"ט, ועיין ראב"ד ומנחת חינוך. ח. שם ה"ח וה"י. ט. שם ה"ז.

יֵאוֹת לַעֲשׂוֹת כָּכָה כִּי אִם לַעֲנִי הָעַם הָרַעֲבִים, וְעַל כֵּן בְּתַחֲלִית בּוֹאֵנוּ
 לַהֲיֹת סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים מִמְּלַכֶּת בְּהֵנִים וְגוֹי קְדוֹשִׁי וּבְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה
 בְּאוֹתוֹ זְמַן, רָאוּי לָנוּ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשִׂים הַמְּבִיאים בָּנוּ הַמַּעֲלָה הַגְּדוֹלָה
 שְׁעָלִינוּ לָהּ בְּאוֹתוֹ שְׁעָה, וּמִתּוֹךְ הַמַּעֲשֶׂה וְהַדְּמִיוֹן נִקְבַּע בְּנַפְשֵׁנוּ הַדָּבָר
 לַעֲוֹלָם (חִינּוּךְ)^א. גַּם כִּי דֶרֶךְ הַנְּחָפְזִים לְדֶרֶכָם אֵין מִדְּרָכָם לְשִׁבְרֵי הָעֲצָמוֹת
 כְּדִי לְמַצִּין הַמִּנְחָה שְׁבִתוֹכָם (עֵינֵי אֱלֹהֵי הַמִּצְוֹת (חֲאגִיז) מִצְוֹה זֹו). וּבִזְוָהר (ח"ב מ"א): 'וְעַצֶּם
 לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ', אֲתָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ אֲכָל כָּלֶכֶם יִשְׁבְּרוּ בּוֹ, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל
 מִנִּיחִין הָעֲצָמוֹת וְזוֹרְקִין אוֹתָן, וְהָיוּ בָּאִים עִבּוֹ"ם וְלִקְחוּ הָעֲצָמוֹת וְהַטְּמִינוּם
 בְּאַרְץ כָּל כֶּךָ שְׂאִי אֶפְשָׁר לְכָלֶכֶם לִטְלֹם מִשָּׁם, וְזֶהוּ בְּטוֹל עִבּוֹ"ם מִמָּוֶשׁ עַל
 יְדֵי עִבּוֹ"ם, כִּי אֵין יִשְׂרָאֵל מְבַטֵּל עִבּוֹ"ם שֶׁל עִבּוֹ"ם, וְאֵין לָהּ בְּטוֹל גְּדוֹל
 מִזֶּה, וּבִזְוָה נִתְעַלָּה הָאֱמוּנָה עַל הַכֹּל (עֵינֵי עִיר מִקְלַט (לִידָא) פ'ר' בֹּא מִצְוֹה זֹו).

פסחים פד. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"י, ספר המצוות לא תעשה קנ"א, סמ"ג לאוין שנ"א.
 יראים תמ"ו.

משנה הלכות

ומבושל ונטמא וכיוצא בהן, נפסל קודם
 זריקה אין בו משום שבירת עצם ואפילו
 לאחר כמה ימים^ז. המפרק עצם מעצם
 במקום הפרק אין בו משום שבירת
 עצם^ט.

הרמב"ם^ב 'שורפין עצמות הפסח', ועיין
 רמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין^ג ובכסף
 משנה ומשנה למלך שם, ויש לעיין. נפסל
 לאחר זריקה כיון שהיה לו שעת הכושר
 יש בו משום שבירת עצם, כגון פסח נא

י. ע"פ שמות יט, ו. יא. ועיין בהקדמה ד"ה לזה לשון החינוך, המשך דברי החינוך בזה, והם דברים נפלאים
 למה צוה לנו השם יתברך כל אלה לזכרון. יב. שם פ"י ה"ב. יג. פ"ט ה"ט. יד. שם ה"ו. טו. שם ה"א.

מצוה יז

שלא יאכל ערל פסח (לא תעשה י')

הזהיר הקדוש ברוך הוא שלא יאכל הערל מן הפסח, שְׁנַאמַר (שמות יב, מח) 'וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ', והוא עָרֵל שְׁמָתוֹ אֲחִיו מִחַמַּת מִילָה, וְאִין צָרִיד לֹאמַר עֲבָרִין לְמוֹלוֹת.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁבְּעוֹד כַּחוֹת הַטְּמֵאָה וְהָעֵרְלָה עָלָיו לֹא יִדְבֵּק בְּשִׁכְנָה, כִּי רַחוּק מִרְשָׁעִים יִשְׁוֶעָה, וּבִהְגָּלוֹת אוֹת כְּרִית קִדְּשׁ הַשְּׁכִינָה מִתְדַבֵּקת בִּישְׂרָאֵל (רקאנאמי שמות יב, מח. פר' בא ד"ה המול לו). וְזֶה טַעַם בְּאַבְרָהָם שֶׁנֶּפֶל עַל פָּנָיו קִדְּשׁ שְׁמֵלִי. וְכֵן מִצִּינוּ לְהַבְדִּיל בְּבִלְעָם נֶפֶל וּגְלוֹי עֵינָיִם' (במדבר כד, ד), דָּכַל שֶׁהָעֵרְלָה עָלָיו אִין הַשְּׁכִינָה מִתְדַבֵּקת בּוֹ. גַּם כִּי

משנה הלבות

שערל גמור אסור בעל בשר שאינו נראה מהול', ובמנחת חינוך פשיטא ליה דלא העמידו דבריהם במקום כרת, וצריך עיון. מילת בניו לאחר ח' ימים מעכב את אביו מלעשות הפסח'. בן שמונה אף על פי שחי עכשיו אין ערלתו מעכב לאביו מלאכול בפסח (עיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' ק"ע).¹

איזה ערל מעכב הפסח. מילת זכרים ועבדים שאינם ראויין למול אינו מעכב לאביו ואדון'. טבילת אמהותיו מעכב כמילת עבדיו" אשה כיון דאינה מצווה למול בנה אינו מעכבה מלאכול, אבל מילת עבדיה וטבילת שפחותיה כיון דמצווה למולם

יז) מתו אחיו מחמת מילה. דעת רש"י בריש פרק הערל (יבמות ע. ד"ה כהן) ותוספות שם (ד"ה הערל) וברש"י בזבחים (טו: ד"ה ערל) ותוספות בחגיגה (ד: ד"ה דמרבה) והרשב"א (בחיידושו יבמות שם) והחינוך דערל שמתו אחיו מחמת מילה נמי בכלל. ורבינו תם בתוספות בחגיגה שם דדוקא אם היה מתירא למול או עבריון, אבל מתו אחיו מחמת מילה אנוס הוא ואוכל בפסח. וביראים (מצוה ת"ט) הכריח מירושלמי דלא כרבינו תם.²

פרטי סוגי ערלים. נולד מהול ונמשכה ערלתו דינו כערל, ועיין ביראים (שם) וזה לשונו 'תולדות הערל לאוסרו בכל דבר

(יז) א. ע"פ תהלים קיט, קנה. ב. עיין בראשית יז, ג. וברש"י שם. וראה תנחומא וירא ו. במ"ר יב, ח. ג. ראה רש"י במדבר שם. ד. מנחת חינוך. ח. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ט ה"ט. ו. ועיין רבינו חננאל שבת קלו. ד"ה תניא. ז. רמב"ם שם פ"ט ה"ט. ועיין מנחת חינוך. ח. רמב"ם שם פ"ה ה"ה.

עָקַר שְׁעָבוֹד מִצָּרִים הָיָה לְמַהֲרָה בְּרִית קֹדֶשׁ, וְלָכֵן "הַיּוֹם רָאָה וַיָּנֶם" (תהלים קיד, ג) בְּשָׁבִיל אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁשָּׁמַר עֲצָמוֹ מִחֲמַטָּא עִם אִשְׁתּוֹ פּוֹמְפִירָה, דִּהְיוּעֵל אֲרָמִית נִמְשָׁכָה עָרְלָתוֹ, וּבְלִיל פֶּסַח שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצָמוֹ הוֹצִיאָם לָכֵן 'כָּל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ' לְעוֹלָם, דְּ'לִיל שְׁמָרִים' הוּא לְדוֹרוֹת^א.
(עיין עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה יז).

פסחים צו. יבמות עא. רמב"ם הל' קרבן פסח פ"ה ופ"ט, ספר המצוות לא תעשה כ"ז, סמ"ג לאוין שנ"ה, יראים מצות ת"ט.

מצוה יח

קֹדֶשׁ כָּל בְּכוֹר (מצוה עשה ח')

צִוָּה הִקְדִּישׁ בְּרוּךְ הוּא לְקֹדֶשׁ כָּל בְּכוֹר, כְּלוּמַר שִׁיְהִיָּה כָּל זָכָר הַנוֹלָד רִאשׁוֹן מִרְחֵם אִמּוֹ בְּאֶדָם וּבִבְהֶמָה קֹדֶשׁ לַה', שְׁנֵאֲמַר (שמות יג, ב) 'קֹדֶשׁ לִי כָּל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רֶחֶם בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶדָם וּבִבְהֶמָה לִי הוּא', וּכְתִיב (בפר' ראה, דברים טו, יט) 'כָּל הַבְּכוֹר אֲשֶׁר יוֹלֵד בְּבִקְרָךְ

משנה הלכות

לארץ מצוה על הבעלים להקדישו ולומר הרי זה הקדש^א. ואינו נוהג בטמאה אלא בחמור, ואינו נוהג בחיה^ב. לא הקדישו ממילא קדוש, אלא שמצוה להקדישו^ג, וחייבין ליתנו לכהן^ד. בזמן הבית נשחט בעזרה כקדשים קלים ודמו טעון שפיכה אחת כנגד היסוד, ומקטיר אמריו והבשר נאכל לכהנים כשלמים^ה. ובזמן הזה שאין לנו בית המקדש בעוונותינו הרבים יתננו לכהן וירעה עד שיסתאב ויפול בו מום^ו,

ולטובלם מעכבין^ז. קטן אין מילת עבדיו מעכבין מלהימנות ולאכול^ח.

שאר פרטי דינים. ערל מחוייב במצה דאורייתא ואוכל במרור^ט. שחט הפסח קודם שמל אותם פסול^י. ונוהגת בזמן הבית והעובר עליה ואכל כזית ממנו לוקה.

(יח) קיום המצוה. קיום המצוה, בכור שנולד מבהמה טהורה בין בארץ בין בחוץ

ט. עיין תנחומא וישב ט. בר"ר פז, ח. מדרש תהלים שם. י. עירובין יט. יא. ע"פ שמות יב, מב. יב. מנחת חינוך. ועיין כסף משנה ומשנה למלך שם ה"ו. יג. עיין רמב"ם שם. יד. שם פ"ט ה"ח. טו. שם פ"ה ה"ה. יח. א. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד-ה, יו"ד סי' ש"ו ס"א. ב. רמב"ם שם ה"א, ובהל' מעשה הקרבנות פ"א ה"א, יו"ד סי' שכ"א ס"א וסי' שט"ו ס"ו. ג. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד. יו"ד סי' ש"ו ס"א. ד. רמב"ם שם ה"א. ה. רמב"ם שם ה"ב. ו. רמב"ם שם ה"י. יו"ד שם ס"ה.

וּבְצִאֲנָדְךָ, וּכְתִיב (בפר' קרח, במדבר יח, טו) 'כָּל פֶּטֶר רָחֵם לְכָל בָּשָׂר אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ לָהּ' וְגו'. וּכְתִיב (בפר' בחוקותי, ויקרא כו, כו) 'אַךְ בְּכוֹר אֲשֶׁר יִבְכֹּר לָהּ בְּבִהְמָהּ וְגו'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי בַּעֲבוּר שְׁפָדָאָם מִמּוֹת בְּהֵבוֹתוֹ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם צִוָּה שִׁיָּהִיו קְדוֹשִׁים לֹא לַעֲבֹד אֶת עֲבוֹדַת ה' לְכָל אֲשֶׁר יִצְוֶה בָּם (רמב"ן שמות יג, יא). גַּם שָׁרְצָה הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְזִכּוֹתֵנוּ וּלְעֲשׂוֹת מִצְוָה בְּרֵאשִׁית פְּרִי לְמַעַן דַּעַת כִּי הַכֹּל שָׁלוֹ, וְאִין לֹא דְבָר בְּעוֹלָם רַק מֵה שִׁיִּחַלֵּק לֹא הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּחִסְדֵּיו, וְיִבִּין זֶה בְּרֵאוֹתוֹ כִּי לְאַחֵר אֲשֶׁר יִגַּע הָאָדָם בְּמָה יִגְיעוֹת וּמָרָח בְּמָה מְרַחֵם בְּעוֹלָמוֹ, וְהִגִּיעַ זְמַן שֶׁעָשָׂה פְּרִי וְחִיב עָלָיו

משנה הלבות

פטורים. בכור שנולד בחוץ לארץ אינו קרב אפילו בזמן הבית^ט. ושותפין ישראלים חייבים בבכורה^י, שותף עכו"ם אפילו אין לו חלק אלא באזנו פטור^{יא}. עושה לו מום במעי אמו לכתחילה בזמן הזה קודם שיצא לאויר העולם^{יב}. יוצא דופן אינו בכור^{יג}. טומטום ואנדרוגינוס ספק בכור^{יד}. וכל ספק בכור נאכל במומם לבעלים דהמוציא מחבירו (שהוא הכהן) עליו הראיה דבכור ודאי הוא^{טו}. כרך הרחם בסיב או בכל דבר וגולד אינו בכור^{טז}. בהמת הפקר, וגר שמת ואין לו יורשים, מבואר בתוספתא (בכורות פ"ב ה"ב) דפטורה מבכורה, ועיין בטורי אבן (ר"ה יג).

וישחטנו ונאכל לכל אדם אפילו לעכו"ם כחולין^{יז}, ואין להאכילו לכלבים^{יח}. ואסור בגיזה ועבודה^{יט}.

דיני כהן בבכור. כהן מקריב בכור שלו^א. זמן נתניה לכהן בבהמה דקה לאחר ל' יום ובגסה לאחר נ' יום^ב. מצוה לאכלו בתוך שנתו בין תם ובין בעל מום, ושנה זו הוא משעה לשעה ולא מיום ליום^ג, ומונים שנה מיום שמיני ללידתו לתם ומשעת לידה לבעל מום^ד. עבר עליו שנתו לא נפסל^ה. כהנים חשודים על בכורות עצמם ואינן נאמנים שנפלו בו מום מאליו^ו.

ז. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם. ח. ש"ך שם סק"ח. ועיין מנחת חינוך. ט. רמב"ם הל' מעילה פ"א ה"ז וה"ט. יו"ד סי' ש"ח ס"א. י. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ז. יא. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד סי' ש"ו ס"ב. יב. טורי אבן ר"ה ו: יג. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ז. יד. רמב"ם שם ה"ג. טו. שם פ"ב ה"ז. יו"ד סי' ש"ד ס"א. טז. רמב"ם שם פ"א ה"ה. יז. שם פ"ד ה"א. יו"ד סי' ש"כ ס"ב. יח. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ג. יט. רמב"ם שם פ"ב ה"ד. יו"ד סי' ש"ג ס"ז. כ. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד סי' ש"ט ס"ב. כא. יו"ד שם ס"ב-ג. ועיין רמב"ם שם ה"ה. כב. רמב"ם שם פ"ה ה"ג. יו"ד שם ס"א. כג. רמב"ם שם פ"ד ה"ז.

רִאשִׁית פְּרִי כֶּכֶת עֵינִי, מִיַּד נֹתְנֵנוּ לְהַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְרוֹקֵן רִשּׁוֹתוֹ
מִמֶּנּוּ וּמִכְנִיסוֹ לְרִשּׁוֹת בּוֹרְאוֹ (חינוך. ועיין אלה המצות (חאגיז) מצוה יח) כ"ד.

תמורה כא: חלה פרק ד, ערכין כט. זבחים פט: חולין סט: קלה: בכורות נג. רמב"ם הל' ביכורים פ"א, ספר המצוות מצות עשה ע"ט, סמ"ג עשין רי"א, סמ"ק סי' ק"ב, יראים סי' שנ"ב-שנג, יורה דעה סי' ש"ו עד ש"ך.

מצוה יט

שְׁלֹא לֵאכֹל חֶמֶץ בַּפֶּסַח (לא תעשה י"א)

הַזְהִיר הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא לֵאכֹל חֶמֶץ בַּפֶּסַח, שְׁנֵאמַר
(שמות יג, ג) 'וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ', וּבְכָלֵל הֵלָא הִזָּה שְׁאוּר.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי מָה שֶׁהִסְפִּימוּ חֲכָמֵי הַמַּחְקֵר דִּהְלָחַם הָאֱמֵתִי הוּא
הַמִּצָּה שְׁלֹא הַתְּחִיל לְהִיּוֹת נֶפֶסֶל, כְּלוּמַר דְּחֶמֶץ הוּא עֶסֶה
שֶׁנֶּפֶסֶלָה שֶׁהָיָה הַתְּחִילָה לְהַחֲמִיץ, וְאִם הָיָה אֶפְשָׁר לְאָדָם לֵאכֹל מִצָּה כָּל

משנה הלבית

מחלוקת התנאים. ולדידן דאין בקיאין
בשיעורים הללו, משהניח עיסה מלעסוק
בו כדי שיהלך ממגדל נוניא לטבריא מיל"א.
נילושה במי פירות מחלוקת אי מחמיצים כ"ב,
ולדעת הרמב"ם כ"ג יוצא בה ידי מצה.

ואחרונים שחולקים כ"ה. הלוקח בהמה מפירות
שביעית פטורה מבכורה כ"ד. להרמב"ם כ"ו
והחינוך אינו נוהג בחוץ לארץ אלא מדרבנן
ואינו הלכה כ"ה. ונוהגת מצוה זו בכל מקום
ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

חומר האיסור וזמנו. ומחצי היום של
ערב פסח אסור ולוקה ל"ז, אבל כרת
אינו חייב אלא בשבעת ימי הפסח בלבד ל"ה.
ומדרבנן אסור מסוף ד' שעות ולמעלה ל"ו.

יט) גדר חמץ. חמץ לא הוה אלא מחמשת
מיני דגן שנילושה במים כ"ט. שיעור
לחייב משנבקע העיסה ונתערבו סדקי
העיסה זה בזה, ובגמרא (פסחים מח:)

כד. וע"ע עיר מקלט (לידא) פר' בא מצוה יח. כה. עיין מנחת חינוך. כו. רמב"ם שם פ"ה ה"ט. כז. שם פ"א
ה"ה לפי גירסא הראשונה, ועיין בכסף משנה. כח. כדברי שאר ראשונים שהובאו בכסף משנה שם ובמנחת
חינוך, וכגירסת הרמב"ם שלפנינו. (יט) כט. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"א-ב. או"ח סי' תנג"ס א, וסי' תס"ב
ס"א. ל. או"ח סי' תנ"ט ס"ב. לא. או"ח שם. לב. עיין תוס' פסחים לה: ד"ה ומי. לג. שם פ"ו ה"ה [חוץ
מהנילוש בין, שמן, דבש, וחלב, דלא הוי לחם עוני]. לד. רמב"ם שם פ"א ה"ח. לה. שם ה"ז. לו. רמב"ם
שם ה"ט. או"ח סי' תמ"ג ס"א.

יָמֵיו הָיָה טוֹב לוֹ, אֲלֵא שָׁאֵם יֹאכְלָנָה הָרֶבֶה בָּא לְיָדֵי חֲלִי, לְפִיכָךְ מִחְמִיצִין הָעֵסָה עַד שֶׁתְּהִיָּה קָרוֹב לְהַפְסֵד וְיִשְׁאָר הַלֶּחֶם בֵּין מִצָּה לְשֹׂאוֹר, וְאִזּוּ הַטֵּבֵעַ הַחֲלוּשׁ יָכוֹל לִסְבֹּל וּלְעַכְלוֹ, אִם בֶּן אִסּוּר הַחֲמִץ בְּעֵסָה הוּא שְׂכָכָר קֵבֵל צוּרַת שֹׂאוֹר בְּמִקְצָת, וְהַשֹּׂאוֹר הוּא הוּא עֶקְרוֹ הָרוֹמֵז עַל הַיֵּצֵר הָרַע שֶׁבֶן אָמְרוּ (ברכות יז.) 'שֹׂאוֹר שְׂבַעֲסָה מְעַכֵּב', וְנִיָּאסֵר לְגִבּוּהָ כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (ויקרא ב, יא) 'כָּל שֹׂאוֹר וְגו' לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לֵה' דַּאִין קְטָגוֹר נַעֲשֶׂה סְגוֹר (אלה המצות (חאגיז) מצוה יט, ד"ה ועוד אנגיד). וּמִלֵּת חֲמִץ מִלְּשׁוֹן 'בַּחֲמִץ לְשָׁנִים' (משלי י, כו) ו'מְעוֹל וְחוֹמִין' (תהלים עא, ד), וְאָמְרוּ (ברכות מ.) 'פְּרִי שֶׁאֵכֵל אָדָם הָרֹאשׁוֹן חֲטָה הִיְתָה' וְלֹא נִגְמַר בְּשׁוּלָה וְהָיָה חֲמוּץ כְּמוֹ הַבֶּסֶר וְלָכֵן נִקְרָא חֲמִץ. וְלָכֵן בְּצִאֵת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם נִצְטְווּ לְתַנּוֹן זֶה, כִּי נַעֲשׂוּ בְּנֵי חוֹרִין מִמִּלְאֵךְ הַמָּוֶת, וּלְפִיכָךְ נִצְטְווּ לְהַרְחִיק מִכָּל גְּבוּלָנּוּ, רָמְזוּ שֶׁלֹּא יִשְׁאָר לוֹ מִמְּשָׁלָה בְּלָלָהּ (אלה המצות שם ד"ה שלא לאכול וד"ה א"כ). גַּם כִּי הָיָה יָשׁוּב אֶל לְבוֹ כְּשֶׁם שֶׁהוּא

משנה הלכות

שיעור אסור אי משום דחזי לאצטרופי אי משום גזירת הכתוב (עיין מה שכתוב בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קנ"ט) ביורור גדול בס"ד). האוכל שלא כדרך אכילתו עיין במקור חיים^{מב} אי חייב.

קצת פרטי דינים. חמץ שנפסל מאכילת אדם מחלוקת הפוסקים אי חייב עליו כרת^{מב}. געזאל"ן מותר להשתמש בו במכונה (אויטא) בפסח^{מב}. אין שורין מורסין ומניחין לפני התרנגולין מפני שמחמיצין, וכן לפני

מתחילת שש ולמעלה אסור בהנאה^ט (ועיין בספרי שו"ת משנה הלכות (ח"ג סי' קי"ז) אי לוקין על ההנאה). תערובות חמץ שאוסר במשהו יש אומרים משש שעות^{מב} ויש אומרים רק מבערב^{מב}.

חצי שיעור. חצי שיעור אסור מהתורה^{מב}. והאוכל חצי שיעור ברגע אחרונה של יום טוב שאי אפשר עוד להצטרף לשיעור שלם באיסור, כתבו האחרונים^{מב} דכהאי גוונא חצי שיעור מותר מהתורה, ותלוי בטעם דחצי

לז. וברש"י שם: 'שֹׂאוֹר שְׂבַעֲסָה' יצר הרע שבלבבו המחמיצנו'. לח. ע"ע מאה שערים (על המצוות) שער עח. לט. רמב"ם שם. או"ח ושם. מ. ר"ן בפרק כל שעה ד"ה אמר רבא הלכתא. ועיין במגיד משנה פ"א ה"ה. מא. או"ח סי' תמ"ז ס"ב (ובית יוסף שם בשם הרבה ראשונים). מב. רמב"ם שם פ"א ה"ז. מג. עיין צ"ח פסחים מד. ושאגת אריה סי' פ"א ועוד. מד. סי' תמ"ב ביאורים ס"ק ב', הובא במנחת חינוך אות ג. מה. פרי מגדים בפתיחה כוללת ח"ב פ"ג. ועיין מה שכתב המנחת חינוך במצוה ט' בענין אכל שלא כדרך אכילה. מז. שו"ת מנחת אלעזר.

פֹּרֵשׁ מִן הַחֶמֶץ הָרָגִיל בּוֹ וְאִינוֹ מִזִּיק לוֹ, כִּךְ אִם יִפְרֹשׁ עֲצָמוֹ מִהִתְאַוּת הַבְּהֻמִּיּוֹת שֶׁהֵיכָר הָרַע מִפְּתָה אוֹתוֹ יוֹכֵל לִפְרֹשׁ וְלֹא יֵאָנֶה לוֹ כָּל רַע, וְכִךְ יִתְמִיד לְהִרְחִיק הִתְאַוּת יוֹם יוֹם, עַד כִּי כָּלָה גִּרְשׁוֹ יִגְרֹשְׁנוּ וְה' לֹא יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ (אלה המצות שם ד"ה גם דרך מבע).

פסחים כג. כח: כריתות ב. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א, ספר המצוות לא תעשה קצ"ו, סמ"ג לאוין ע"ו, יראים מצוה ק"ו, סמ"ק סי' רכ"ב, אורח חיים סי' תמ"ג, מאה שערים (על המצוות) שער ע"ח.

מצוה ב

לֹא יֵרָאָה לְךָ חֶמֶץ (לא תַעֲשֶׂה י"ב)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קְדוֹשׁ שֶׁלֹא יֵרָאָה חֶמֶץ בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵינוּ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יג, ז) 'וְלֹא יֵרָאָה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאָה לְךָ שָׂאֵר בְּכָל גְּבֻלְךָ'. וְאִין אֵלּוֹ חֶמֶץ וּשְׂאֹר שֶׁנִּי לְאוֹיֵן, אֵלּא פֶתַח הַכְּתוּב בְּחֶמֶץ' וְסִים בְּשְׂאֹר' לִזְמַר הוּא חֶמֶץ הוּא שְׂאֹר, כְּלוֹמַר אִין הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַחֶמֶץ עֲצָמוֹ לְדַבֵּר הַמַּחֲמִץ.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. 'שָׂמָּא יִמְצָא גְלוּסְקָא יָפָה' פְּרוּשׁ עוֹנָה 'וְיֵאכְלֵנוּ', גַּם כִּי רְאוּת הָעֵין עוֹשָׂה רָשָׁם וּפְגָם גְּדוֹל בְּנֶפֶשׁ וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (קהלת

משנה הלבית

(כ) גדר ראייה. נחלקו הפוסקים³ אי בעי ראייה ממש או מקום הראוי לראות. סומא, המנחת חינוך מסתפק אי עובר בלאו זה, ועיין בפרי מגדים⁴ ובנודע ביהודה⁵ דסומא חייב בכל לא תעשה שבתורה, וכבר הבאתי בס"ד ראייה לדבריהם מדברי תוספות,

הציפורים למי שיש לו, וצריך להזהיר על זה^{מ"ח}. מי שיש לו בהמות או כלב אסור ליתן לו דברים המחמיצים אם לא שיראה שיאכלנו מיד^{מ"ט} (ועיין לעיל מצוה ט). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והאוכל כזית במזיד חייב כרת.

מח. או"ח סי' תס"ה ס"א. מט. כלומר דברים שעלולים להתחמץ, אך עדיין לא נתחמצו, עיין או"ח סי' תמ"ח ס"ז. כ. א. עיין פסחים ו: וראה בטעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יב. ב. עיין כסף משנה הל' חמץ ומצה פ"ד ה"א, ורא"ש פ"ק דפסחים. ג. בפתחה כוללת. ד. מהדורא תנינא או"ח סי' קי"ב.

ו, ט) 'טוב מראה עינים מהלך נפש', ותבין זה מענין עין הרע העושה רשם בגופו של אדם כששולט בו (עין אלה המצות (חאניז) מצוה יא). והראה תוכיח אשר בראית עיניה על ביציה תוציא הולדותיה. ובהיות השאור עפת המסית ומדיח הזהיר שפכל גבולנו 'לא יראה' כלום מדברי היצר הרע, לא במושבבות ולא בגבולין, אלא יגדר עצמו במתור לו וישמר מפתוייו, שמן המתור יסיתהו אל האסור הקל, ומהאסור הקל אל החמור, לא ינוח ולא ישקט עד שיוליכהו לשאול תחתיה. ואמרו 'עין רואה לב חומד וכלי מעשים גומרים', ולכן הזהיר לנו 'ולא יראה לך' (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יב).

פסחים ה: רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"א, ספר המצוות לא תעשה ו, סמ"ג לאוין ע"ז, סמ"ק מצוה ט"ד-ט"ה, יראים ק"ה, אורח חיים ס' תל"א וס' ת"מ וס' תמ"ו.

מצוה כא

לספר ביציאת מצרים (מצות עשה ט')

צוה הקדוש ברוך הוא לעם קדשו לספר בענין יציאת מצרים כליל חמשה עשר בניסן כל אחד כפי צחות לשונו, ולהלל ולשבח להשם יתברך

משנה הלבית

ועיין בשו"ת ר' עקיבא איגר (ח"ב סי' קנ"ג)². ובשאר דינים שוה ללאו ד'לא ימצא' (ועיין לעיל מצוה י"א). ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

כא) קיום המצוה. קיום המצוה בלילה בשעה שיש מצה ומרור מונחין

לפניו³. וכבר הנהיגו בני ישראל לקרוא ההגדה על הסדר בליל פסח. הבן שואל, אין

ה. ראה בדרך משה (נדפס עם ספר הגן) ליום ט"ז. ו. ראה בבעלי הנפש להראב"ד שער הקדושה. ז. עיין רש"י במדבר טו, לט. ח. ועי' שו"ת בית שערים או"ח סי' צ"ט קע"ג, ר"י, ושל"ד. **כא** א. רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ז ה"א. ב. שם ה"ב. או"ח סי' תע"ג ס"ז. ג. חינוך. ד. רמב"ם שם ה"ד. ה. שם. או"ח סי' תפ"א ס"ב.

על כל הנסים שעשה לנו שם, שנאמר (שמות יג, ג) 'זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים', ובתיב (שם, ח) 'והגדת לבנך ביום ההוא לאמר', ופרוש חז"ל (פסחים קמז). דהאי מצות הגדה הוא בליל חמשה עשר בניסן בשעת אכילת מצה ומרור.

משירשי המצות. מצוה זו היא יסוד גדול ועמוד חזק בתורתנו ובאמונתנו, וחמשים פעמים הזכר בתורה ענין יציאת מצרים, על בן אנו אומרים בברכותינו ותפלותינו 'זכר ליציאת מצרים', לפי שהנס הזה הוא לנו אות ומופת גמור בחדוש העולם, וכי יש אלוה קדמון חפץ ויכול פועל כל הנמצאות, ובירדו לשנות בפי שיחפץ בכל זמן מהומנים, כמו שעשה במצרים ששנה טבעי העולם בשבילנו ועשה לנו אותות מחדשים גדולים ועצומים, הלא זה משיק כל כופר בחדוש העולם, ומקים אמונה בידיעת השם יתברך ברוך הוא וברוך שמו, וכי יכלתו והשגחתו בכללים ופרטים בלם, ועשה ועושה ויעשה לכל המעשים (חינוך). וקדוש ה' הרב"ז בספרו מצודת דוד (מצוה קז) כתב שמצוה זו היא משירשי האמונה, ורמז לדבר במקרא (שמות ט, א יד) 'בא דבר אל פרעה וגו'.

משנה הלכות

להזהר שהכוסות יחזיקו רביעית וישתה לכל הפחות רובו של כוס, ואם לאו לא יצא.^ט וגם הנשים מחויבים בזה.^ז מותר לסחוט ענבים, או ליקח מיץ ענבים שאינו משכר לד' כוסות, ונכון הוא למי שאינו יכול לשתות יין ישן. יין שנתאדם מצוה מן המובחר, ואין מדקדקין אחריו.^א

מרור וכורך. אוכלין כזית מצה ומרור, וכורך שניהם יחד זכר למקדש כהלל.^ב טוב

לפניו.^ו ומעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע ורבי טרפון ורבי עקיבא וכו' שהיו מסובין בבני ברק כל אותו הלילה משמע דכל הלילה מצותה, ויש לעיין. הזכיר יציאת מצרים בין השמשות לא יצא. והאי סיפור חיוב אחר הוא ממה שזוכרין יציאת מצרים בכל יום ערב ובוקר בקריאת שמע.^י

ד' כוסות. שותים ד' כוסות ומברכין לפניהם ולא לאחריהם עד כוס הרביעי.^ה צריך

ו. עיין מנחת חינוך. ז. שם. ח. או"ח סי' תע"ד ברמ"א. ט. רמב"ם שם ה"ט. או"ח סי' תע"ב ס"ט. י. רמב"ם שם ה"ז. או"ח שם ס"ד. יא. שם ס"א. יב. רמב"ם שם ה"ח. או"ח סי' תע"ה ס"א.

בַּעֲבוּר יַדְעַ כִּי אֵין כְּמִנִּי בְּכָל הָאָרֶץ, וְהוּא מְחַדֵּשׁ נִסִּים וְנִפְלְאוֹת בְּשָׁנוּי הַטְּבָעִים בְּכָל עֵת שִׁירְצָה, וְזוֹ הוֹרָאָה גְּמוּרָה עַל חֲדוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא חֲדָשׁוֹ וְהַמְצִיאוֹ מֵאַפֶּס הַמַּחְלָט בְּחִפְצוֹ הַפְּשׁוּט כַּאֲשֶׁר עָלָה בְּרִצּוֹנוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא הַמְּחַדֵּשׁ הוּא הַקְּדָמוֹן, וְהוּא יוֹדֵעַ הָעֲתִידוֹת שֶׁכְּלָבוֹת בְּנֵי אָדָם וּבְכָל הָעוֹלָם כַּחֲמֹר בִּיד הַיּוֹצֵר.

פסחים קמ"ז: רמב"ם הל' חמין ומצה, ספר המצוות עשין קי"ז, סמ"ג עשין מ"א, סמ"ק סי' קמ"ד, אורח חיים סי' תע"ב.

מִצְוָה כב

פְּדִיֹת פֶּטֶר חֲמֹר (מִצְוַת עֲשֵׂה י')

צִוְּהָ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קְדָשׁוֹ לְפָדוֹת וְלֹד פֶּטֶר חֲמֹר זָכָר, פְּרוּשׁ שְׁנוּלָד ראשון, שְׁנֵאמַר (שמות יג, יג) 'וְכָל פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בָשָׂה'.

משנה הלבית

א' אשר קדשנו במצוותיו וציוונו על פדיון חמור^א. ולא יברך 'שהחינו'^ב.

במה פודין. אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוטא ולא בטריפה ולא בכלאים ולא בכוי שנאמר 'שה'^ג. והני מילי שלא בשויו של פטר חמור, אבל בשויו פודים בכל דבר^ד.

מי פודה. הפודה פטר חמור של חבירו פדויה^ה. עכו"ם שפדה לישראל אינו פדוי^ו. יד גוי באמצע פטור מן הבכורה^ז. זמן הפדייה

ליקח חסא למרור ולאכול כזית ממנו^ח. וצריך לבדוק היטב החסא מתולעים^ט. טובלים במי מלח וחרוסת. ויש לעשות המי מלח וחרוסת מבעוד יום ובמיוחד כשחל יום ראשון בשבת^י. ונוהגת מצות עשה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

(כב) מצות פדיה. קיום המצוה, שלוקח הישראל שה אחת, אפ' בת דנקא, ומתקנת חז"ל דעין יפה לא יפחות מסלע ועין רעה בחצי סלע ובינונית ג' זוזים, ונותנו לכהן בפדיון בכור החמור, ומברך

יג. ע"ע טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה ז. יד. שם סי' תע"ג ס"ה, ובבה"ט ס"ק י"א בשם חכם צבי, ועיין שם בהגהות חתם סופר. טו. עיין חתם סופר הנ"ל. טז. עיין מגן אברהם שם ס"ק ט"ז. **(כב)** א. רמב"ם הל' בכורים פי"ב ה"א-יב, ראב"ד שם. רי"ט אלגזי פ"א אות ו, יו"ד סי' שכ"א ס"ה. ב. טור יו"ד סי' שכ"א. ג. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם ס"ב. ד. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"ה. ה. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ז. ו. מהרי"ט אלגזי שם סוף אות ז, דף ו. ועיין מנחת חינוך כאן אות יב. ז. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם ס"כ.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כְּדֵי שְׂיִזְכְּרוּ הַיְּהוּדִים לְעוֹלָם הַנֶּסֶם שֶׁעָשָׂה לָהֶם הָאֵל בְּרוּךְ הוּא בִּיצִיאַת מִצְרַיִם שֶׁהִרְג בְּכוֹרֵיהֶם שֶׁנִּמְשְׁלוּ לַחֲמוּרִים^ח (חינוך). גַּם כְּשֶׁחֲזָקוּ מִצְרַיִם לְשַׁלְּחֵנוּ וְלֹא יָכְלָנוּ לָשֵׂאת נִכְסֵינוּ בַּעֲגָלוֹת וְהִצְרַכְנוּ לָשֵׂאת בַּחֲמוּרִים, וְנַעֲשֶׂה בָהֶם גַּם שֶׁהִסְפִּיק לָזֶה בְּכַמּוֹ רִנֵּעַ וְסִיעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל וַיֵּצְאוּ טַעוּנִים בְּכֶסֶף וּזְהָב שֶׁל מִצְרַיִם, וְחָלָה עֲלֵיהֶם אִיזוֹה קִרְשָׁה רְאוּיָה לְפִדְיוֹן (ספורנו שמות יג, יד). וְעָקַר פְּדִיוֹנוֹ בְּשָׂה, שֶׁפָּדָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמִּצְרַיִם אֶת 'שָׂה פְּדוּרָה יִשְׂרָאֵל'^י וְלִקְחָם תַּחַת הַמִּצְרַיִם הַדּוֹמָה לַחֲמוּר^י (עיין ילקוט ש במדבר תרצב. ועיין במ"ר ד, ה). וְלִפִּי שֶׁעָקַר הַנֶּסֶם בָּזֶה נַעֲשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל, דְּשִׁבְט לִוִּי לֹא נִשְׁתַּעַבְדוּ בַּמִּצְרַיִם כַּמֶּאֱמָר חַז"ל (שמו"ר ה, טז)^א, לָכֵן 'וּפְטָר חֲמוּר תִּפְדָּה בְּשָׂה'^י (עיין טעמי מצות (לר"מ הבהבלי) מצות עשה מה).

בכורות ט: רמב"ם הל' ביכורים פ"ב, ספר המצוות מצות עשה פ"א, סמ"ג עשין קמ"ה, סמ"ק רמ"ב, יראים שנ"ד, יורה דעה שכ"א.

משנה הלכות

המוציא מחבירו עליו הראיה^ט.

משעה שנולד עד ל' יום, עברו ל' יום ולא פדה אינו עובר בעשה^כ.

פּרטי דינים. פטר חמור טריפה נמי קדוש^ג. לענין יוצא דופן ושאר דינים שוה לבכור בהמה טהורה^{כא}. שה שפדה בו ונותנו לכהן וחזר ולקחה הימנו או נתנו לו במתנה חוזר ופודה בו פטר חמור אחר^{כב}. נתן החמור עצמו לכהן אינו רשאי לקיימו אלא אם כן מפריש עליו שה^{כג}. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות בישראלים ולא בלויים וכהנים.

דיני החמור. אסור בהנאה עד שיפדנו, ואם מת קודם שפדאו אסור בהנאה ונקבר^{כד}. מת אינו יכול לפדותו^{כה}. הפילה נפל יקבר^{כו}. לאחר שנפדה יצא לחולין^{כז}.

דיני השה. וגם השה חולין ביד כהן, ויאכלנו בדרך גדולה דלמשחה^{כח} כתיב, והוה בכלל מתנות כהונה^{כט}. ספק פטר חמור פודה והשה לעצמו, וכלל גדול הוא בממון

ח. עיין יחזקאל כג, כ: 'אשר בשר חמורים בשרם'. ט. ע"פ ירמיה נ, יז. י. ביחזקאל כג, כ. יא. הובא ברש"י שמות ה, ד. יב. ע"פ שמות לד, כ. יג. רמב"ם שם ה"ו. ועיין יו"ד שם ס"א. יד. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. טו. רמב"ם שם. יו"ד שם. ודלא כראב"ד. טז. מנחת חינוך. יז. יו"ד שם ס"ו. יח. רמב"ם שם פ"א ה"ז. מנחת חינוך. יט. רמב"ם ה"ז והכ"ב. יו"ד שם ס"י. ושי"ך סק"ז. כ. רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"א. מנחת חינוך. כא. מנחת חינוך. כב. יו"ד שם ה"ה ברמ"א. כג. רמב"ם הל' בכורים שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח.

מצוה כג

לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר (מצות עשה י"א)

צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמוֹר אִם לֹא רָצָה לַפְּדוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר (שמות יג, יג) 'אִם לֹא תַפְּדֶה וְעֲרַפְתּוּ'. וּלְהַרְאֵב"ד אֵין זֶה מִצְוָה בְּלָל, אֲדַרְבֵּה עֲבָרָה הוּא שְׁמִיזִיק מִמּוֹן כְּהֵן.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁלֹא יִהְיֶה בּוֹ מִכִּיּוֹן שְׁלֹא פָּדָהוּ, הוּא הִזִּיק מִמּוֹנוֹ שֶׁל כְּהֵן לְפִיכָךְ יִפְסִיד מִמּוֹנוֹ. גַּם רָמְזוּ שְׁתֵּי חֲמוּרִים (הַמְצָרִים) לֹא רָצוּ לַפְּדוֹת הַשָּׂה וְהִקְשׁוּ עֲרָפָם, לְכָךְ נִעְרְפוּ וְנִהָרְסוּ, וְזֶה שְׁלֹא זָכַר יְצִיאַת מִצְרַיִם עֲרָפוֹ קִשָּׁה וְצָרִיךְ לְלָקוֹת חֲמוּרוֹ מֵעֵין חֲמָא (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה מו). גַּם לְפִי מָה שְׁאֵמַר רַבִּי עֲקִיבָא בְּפֶסְחִים (מטו): 'כְּשֶׁהֵייתִי עִם הָאָרֶץ אֲמַרְתִּי מִי יִתֵּן לִי תַלְמִיד חָכֵם וְאֶנְשִׁכֵּנוּ בַּחֲמוֹר' שְׁמִשְׁבֵּר הָעֵצִים, וְלָכֵן לְהַחֲלִישׁ כַּח שְׁנֵאוֹת עִם הָאָרֶץ בַּתְלָמִיד חָכֵם

משנה הלכות

בלא ערפו. אם לא רצה לפדאו חייב לערפו ואסור בהנאה, וצריך לקברו לדעת הרמב"ם^א, והתוספות בבכורות (ט: ד"ה לאפקועי) חולקין^ב. המיתתו במיתת אחרת לא קיים המצוה^ט ואסור בהנאה^ז.

שאר פרטי דינים. אסור לערוף שלא מדעת בעלים^א. הנשבע שלא יפדה חלה השבועה דבידו לערפה וכן הנשבע שלא לערוף, אך אם נשבע לשניהם אינו חל, עיין אה"ע סי' קס"א ברמ"א לענין יבום וחליצה^ג.

כג) קיום המצוה. קיום המצוה הוא כשעברו שלשים יום ולא פדהו בשה וגם אינו רוצה לפדותו עורפו בקופיץ מאחוריו, וקוברו^א.

איסור הנאה. ואסור בהנאה לאחר מיתה לדברי הכל^ב. שרפו אפרו אסור^ג.

פרטי דינים. מצות פדיה קודם למצות עריפה^א. אין מברכין על עריפתו^ב. ספק פטר חמור, אפילו כשפודהו השה לעצמו^ג.

כג) א. רמב"ם הל' בכורים פי"ב ה"ז. יו"ד סי' שכ"א ס"י בהגה. **ב.** רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. **ג.** רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פי"ט הי"ג. **ד.** רמב"ם הל' בכורים שם ה"א. יו"ד שם סי"ב. **ה.** מנחת חינוך. **ו.** רמב"ם שם הט"ז והכ"ב. יו"ד שם ס"י. **ז.** שם הט"ז. ועיין מנחת חינוך. **ח.** עיין מנחת חינוך. **ט.** רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם סי"א. חינוך. **י.** רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ח. **יא.** מנחת חינוך. **יב.** מנחת חינוך.

קָרְבָּהוּ אֶל הַקֹּדֶשׁ שֶׁפֶטֶר חֹמֶר תַּפְּדָה בְּשָׂה וְאִם לֹא תַפְּדָה לֵךְ אֶל
קֶצֶה הָאֲחֵרוֹן וְעֶרְפָתוֹ מִיתָה מְשֻׁנָּה, לְהַחֲלִישׁ כָּחוֹ בְּזָה (קֶרֶבֶן אֵלֵהוּ (אִיזִמִּיר)
מצוה יב).

בכורות יג. רמב"ם הל' ביכורים פ"ב, ספר המצוות מצות עשה פ"ב, סמ"ג עשין י"ד, סמ"ק
סי' רמ"ד, יראים שנ"ד.

מצוה כד

שֶׁלֹא לִילֵךְ חוּץ לַתַּחֲנוּם בְּשִׁשֶּׁת (לֹא תַעֲשֶׂה י"ג)

הַזֶּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹא לָלֶכֶת בְּשִׁשֶּׁת חוּץ לַגְּבוּלִים
יְדוּעִים, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת מו, כט) 'אַל יֵצֵא אִישׁ מִמָּקוֹמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שֶׁנֶּזְכָּר וְנִדְעַ שֶׁהָעוֹלָם מְחֻדָּשׁ וְלֹא קִדְמוֹן, 'כִּי שִׁשֶּׁת
יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וְגו' וַיֵּנַח בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, ^א
עַל כֵּן לְזָכֹר זֶה הַדְּבָר צָרִיךְ שֶׁיִּנָּחוּ בְּמָקוֹם וְלֹא יֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲנָה וְאֲנָה וְנִמְצָא

משנה הלכות

ונוהג בכל מקום ובכל זמן כשלא פדה, **עירוב תחומין**. הרוצה לילך יותר מאלפיים
אמה בשבת תיקנו חכמים להניח
בזכרים ונקבות.

בסוף אלפיים אמה מאכל כשיעור המבואר
בש"ס ושולחן ערוך, ונמצא שביתתו במקום
העירוב ויכול לילך ממקום העירוב עוד
אלפיים אמה ומפסיד לצדדים שכנגדו.^א
והעירוב צריך שיהא במקום שיהא קיים בין
השמשות'. יכול לערב ברגליו, כלומר שילך
לסוף התחום בערב שבת ויעמוד שם בין
השמשות'. הניח עירוב לסוף אלף, יש לו
אלפיים משם ולא הפסיד אלא אלף כנגדן
מהצד השני,^ב והכל לפי המידה הנ"ל.

כד) דינו דאורייתא. דעת הרמב"ם וכמה
גאונים דתחום של י"ב מיל הוא
מדאורייתא וחז"ל גזרו על אלפיים אמה, ועיין
רמב"ם בספר המצוות (לא תעשה שכ"א),^א
ובספר היד החזקה בהל' שבת^ב חזר בו, עיין
שם. ועיין בהשגות הרמב"ן ז"ל, ודעתו ודעת
כמה גאונים דכל התחומין מדרבנן הם.
ואפילו להסוברים דתחומין דאורייתא אינו
חייב כרת על הלאו שלו.^ג

כד) א. שמוות כ, יא. **ב.** שם כתב שאלפיים אמה הוא מן התורה. ג. פכ"ז ה"א. ד. רמב"ם הל' שבת פכ"ז ה"א.
ספר המצוות לאוין שכ"א, חינוך. ה. רמב"ם הל' עירובין פ"ו ה"א-ד. או"ח סי' ת"ח ס"א. ו. רמב"ם שם ה"ב.
או"ח סי' ת"ט ס"ו. ז. רמב"ם שם פ"ז ה"א. או"ח סי' ת"י ס"ב. ח. רמב"ם שם פ"ו ה"ג. או"ח סי' ת"ח ס"א.

יִגַע כָּל הַיּוֹם וְאֵין כָּאֵן מְנוּחָה, וְכָל שָׁפֵן בְּהִלִּיכַת שְׁנַיִם עָשָׂר מִיֵּל (שהוא לדעת כמה פוסקים איסור מהתורה) שֵׁישׁ בּוֹ מֵרַח רַב (עיין אלה המצות (חאגיז) מצוה כד). גַּם שֶׁלֹא יִהְיֶה הַלּוֹכֶה שֶׁל שַׁבַּת בְּהַלּוֹכֶה שֶׁל חַל, אֲבָל יִהְיֶה הַלּוֹכֶה בַּתּוֹרָה, וְרָמַז 'מִמְקוֹמוֹ' כְּמוֹ שֶׁפָּתוּב (יחזקאל ג, יב) 'בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְקוֹמוֹ', שֶׁלֹא יִפְרֹד מִלְּהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵבֵל מוֹדִים שֶׁבְּשַׁבַּת נִתְּנָה תּוֹרָה^ט, לְפִיכָּךְ נִתּוּסָף לְאָדָם יִתְרוֹן בְּנִשְׁמָה לְהַשְׁפִּיל וְלִדְעַת בָּהּ, שֶׁהַתּוֹרָה וְהַנִּשְׁמָה וְהַשַּׁבַּת קְרוֹבִים כָּלָם מִמְקוֹם אֶחָד כִּפְסָא הַכְּבוֹד (טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יג), גַּם הֵמָּן לֹא יָרַד בְּשַׁבַּת, וְגִיּהֵנָם שׁוֹבֵת בְּשַׁבַּת וְנָהַר סַמְפְּטִיוֹן^י.

משנה הלכות

של שותפים, כרגלי שניהם^ט. עבד כנעני אינו כרגלי הבעלים^כ. קטן שצריך לאימו יצא בעירוב אימו^{כא}.

יום טוב. ביום טוב דינו כמו בשבת הכי קיימא לן^{כב}.

חצי שיעור. וראיתי שמקשין באחרונים^{כג} דלמאן דאמר תחומין מהתורה אמאי בהולך אלפים אמה לא מיקרי חצי שיעור ולאסור מהתורה ככל חצי שיעור דהוא לאסור. ולעניות דעתי אין כאן קושיא דכבר פירשתי בס"ד^{כד} דלא אמרו חצי שיעור אסור מהתורה אלא היכא דהחצי שיעור הוא חלק מן האיסור אם אכלו או עושהו, ואין בידו לחזור, ואז עובר, וכגון

מדידת התחום. אלפיים אמה מודדין מעיבורה של עיר, פירוש שבעים אמה מן הבית האחרון שבעיר^כ. יושבי צריפין מודדין להם מפתח בתייהן^{כז}.

היוצא מתחומו. היוצא חוץ לתחום ברשות יש לו אלפיים אמה במקום שהוא כדי שלא להכשילו לעתיד לבוא^{כח}, ושלא ברשות אסור לחזור עד הערב^{כט}. ואם הוא במקום סכנה חוזר עד שיעבור הסכנה, ואם מתוך כך נכנס בתוך תחומו חזר להיתרו הראשון, ואם לאו ממתינ עד הערב ויש לו ד' אמות^ל.

בהמה וכלים. בהמה וכלים הם כרגלי הבעלים^ל. כלי הפקר כרגלי מי שזוכה בהם^{לא}. בהמה של שני שותפין, וכן כלי

ט. שבת פו: י. עיין זוה"ק ח"א קצז: ח"ג רעג. רפח: יא. עיין בר"ר יא, ה. תנחומא כי תשא לג. יב. רמב"ם הל' שבת פכ"ח ה"א-ב. או"ח סי' שצ"ח ס"ה-ו. יג. רמב"ם שם ה"י. או"ח שם ס"י. יד. רמב"ם שם פכ"ז הט"ז. או"ח סי' ת"ז ס"א. טז. רמב"ם שם ה"א. או"ח סי' ת"ה ס"א. טז. עיין או"ח שם סי' ת"ה-תז. יז. רמב"ם הל' יו"ט פ"ה ה"ט, שם סי' שצ"ז ס"ג. יח. או"ח שם סי' ת"א. יט. רמב"ם שם ה"ח וה"כ. או"ח שם סי' שצ"ז ס"ט-י. כ. רמב"ם הל' עירובין פ"ו הכ"א. או"ח סי' תי"ד ס"א. כא. רמב"ם שם. או"ח סי' תי"ד ס"ב. כב. רמב"ם שם פ"ח ה"ד. או"ח סי' שצ"ז ס"ג, ועיין שם סי' תט"ז. כג. עיין פרי מגדים בפתיחה להל' שבת, שו"ת בית שערים או"ח קל"ט. כד. עיין שו"ת משנה הלכות ח"ח סי' רל"ה.

וטעם אלפים אמה מדרבנן, דמעין עולם הבא יום שבת מנוחה^{כה}, וכל אדם יש לו ארבע אמות, דשעור קומתו לשלשה ופשוט ידיו אמה שהוא ארבע פסיעות, וזה מקומו אפלו בשבת, דלא יזהיר את האדם לכל יונו ממקומו. ואמה הוא שליש של אדם בינוני, ולעתיד יחזיר האדם לקומתו כמו שהיה אדם הראשון קדם החטאי, ומדת פרענות הוא דגרמה לו שתתמעט קומתו לשלשה אמות, ומדה טובה מרבה ממדת פרעניות אחת על חמש מאות^{כז}, אם כן לעתיד שיחזר האדם לקומתו יהיה חמש מאות פעמים שלשה אמות, ויעלה אלף וחמש מאות אמה. והכי מוכח בפייטן דסכות דדוד^{כח} 'ינטה קו' וכו' ויהיה לעתיד גבהו של היכל אלף חמש מאות אמה, ואדם יהיה בגבהו של היכל, נמצא גבהו של אדם לעתיד אלף וחמש מאות אמה, ופשוט ידיו פסיעה שהיא חמש מאות אמה, סך הכל אלפים אמה, וזה תחום שבת שהוא מעין עולם הבא, והוא פלא (נחלת בנימין (אשכנזי) מצוה כד).

עירובין יז: ס: סנהדרין סו. רמב"ם הל' שבת פכ"ז, ספר המצוות לא תעשה שכ"א, סמ"ג לאוין ס"ו, אורח חיים ס' שצ"ד.

משנה הלכות

שיאכל שיעור אחר, אבל באלפיים אמה או בד' אמות הרי בידו להחזיר כל המעשה ויכול לחזור למקומו ולא יצטרף כלום עם המעשה איסור שיעשה אחר כך, אלא יהיה מעשה חדש לגמרי, וכהאי גוונא לא מיקרי חצי שיעור דבאמת אין זה צירוף כלל, והבן. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

האוכל חצי שיעור איסור, אם אוכל עוד חצי שיעור מצטרף ואין בידו לחזור האי חצי קודם שאוכל החצי שיעור השני, וכן האופה בשבת לדעת רש"י בפרק כלל גדול (שבת עד. ד"ה וכי מותר לאפות פחות מכשיעור) ועיין במגן אברהם^{כט} לענין גוזז, ובכולהו לא אפשר לחזור את מעשה האיסור קודם שיצטרף להשיעור השני, או

כה. ע"פ זמר 'מה ידידות' דליל שב"ק. ועיין ברכות נז: כו. חגיגה יב. בר"ר ח, א. ושם כא, ג. ושם כד, ב (מה שהיה קודם החטא). כז. עיין רש"י שמות כ, ו. 'יומא עו. ד"ה מרובה. כח. פיוט בחזרת הש"ץ לסוכות לאחר ברכת מחיה המתים, המתחיל 'איווי סוכת דוד'. כט. סי' ש"מ ס"ק ב.

פָּרַשְׁתָּ יִתְרוֹ יֵשׁ בָּהּ ג' מִצְוֹת עֲשֵׂה וי"ד לֹא תַעֲשֶׂה

מִצְוָה כה

לְהֶאֱמִין שֵׁשׁ לְעוֹלָם ה' אֶחָד (מִצְוֹת עֲשֵׂה י"ב)

צָוָה יִתְפָּרֵךְ שְׁמוֹ לִידַע וּלְהֶאֱמִין שֵׁשׁ לְעוֹלָם אֱלֹהִים אֶחָד שֶׁהַמִּצְוָה כָּל הַנִּמְצָאִים וּמִכְחוֹ וּחִפְצוֹ נִתְּהוּהָ כָּל מִה שֶׁהִיָּה הוּהוּ וַיְהִיָּה לַעֲדֵי עַד, וְכִי הוּא הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת כ, ב) 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם', וְנֶאֱמַר (דְּבָרִים ד, לט) 'וַיִּדְעַתְּ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לְבָבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים בְּשָׁמַיִם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד', אֲפָלוּ בְּאוֹרָא, וְשָׁנוּ בְּנִבְיָאִים (יִרְמְיָה מ, כג) 'כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶּל וַיִּדַּע אוֹתִי, וּמִשְׁלֵשׁ בְּפִתּוּבִים (דְּה"א א כח, ט) 'וְאַתָּה שְׁלֹמֹה בְּנִי דַע אֶת אֱלֹקֶי אָבִיךָ וְעַבְדֶּהוּ'.

שֶׁרֹשׁ מִצְוָה זוֹ אֵין צָרִיךְ בְּאוֹר, כִּי יָדוּעַ הַדָּבָר וְנִגְלָה לְכָל כִּי הָאֱמוּנָה הַזֹּאת יְסוֹד הַדָּת, וְאֲשֶׁר לֹא יֶאֱמִין בָּזֶה כּוֹפֵר בְּעֶקֶר וְאֵין לוֹ חֵלֶק וְזִכּוּת עִם יִשְׂרָאֵל. וְלֹא בְּפִילּוֹסוֹפִים שֶׁאֱמָרוּ שֶׁהָעוֹלָם נוֹהֵג מֵאֱלֹוֹ בְּמִזְלוֹת וְאֵין לוֹ מְנַהִיג וְלֹא דָבָר, וְאֲפָלוּ קָרִיעַת יָם סוּף וַיִּצְיֵאת מִצְרַיִם וְכָל הַנִּפְלְאוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמִזְלֵ הָיִם, וַיֵּשׁ לָנוּ לְהֶאֱמִין כִּי שֶׁקֶר הֵם דּוֹבְרִים, וְאֵין אָדָם נוֹקֵף אֲצַפְעוֹ מִלְּמַטָּה אֵלָּא אִם בֶּן מִכְרִיזִין עָלָיו מִלְּמַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים לו, כג) 'מִה' מִצְעָדֵי גָבֵר בּוֹנְנוּ" (חולין ז:), וּבָזֶה תִּלְוִי מִה שֶׁאֱמָרוּ (שְׁבַת לא.) 'שִׁשְׁאֲלִין

משנה הלכות

לִידַעוּ וּשְׁכַל לַהֲשִׁיג גְּדוֹל וְטוֹבוֹ, שֶׁהוּא אֵינוֹ גּוֹף וְלֹא יִשְׁיגוּהוּ מִשְׁיְגֵי הַגּוֹף וְאֵין לוֹ שוֹם דְּמִיּוֹן כָּלל, וְהוּא שְׁלֵם בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת וְאֵין לוֹ שוֹם חֲסֵרוֹן מִמִּינֵי הַחֲסֵרוֹנוֹת, וְשֶׁהוּא הַבוֹרָא וְאֵינוֹ נִבְרָא וְחֵי וְקִיִּים לְעוֹלָם וְלֹא

כה) שויתי ה' לנגדי תמיד זו היא קיום המצוה. כלומר מצוה זו אין לה זמן, וזמנה בכל עת ובכל שעה ורגע כל ימי חיי האדם חייב להיות ולחשוב במחשבה זו³. ומן הידוע לידע שאין בנו כח

לָאָדָם לְאַחַר מִיתָה 'צִפִּית לִישׁוּעָה', וְהָכִי קָאָמַר בְּשֵׁם שְׁאֲנִי רוּצָה
שְׁתַּאֲמִינוּ בִּי אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, כִּךְ אֲנִי רוּצָה שְׁתַּאֲמִינוּ בִּי שְׁאֲנִי ה'
אֱלֹקֵיכֶם וְאֲנִי עֲתִיד לְקַבֵּץ אֶתְכֶם בְּדִכְתִּיב (דברים ל, ג) 'וְשָׁב וְקִבְּצָה מִכָּל
הָעַמִּים' (סמ"ק).

וְהַאֲמוּנָה הוּא שְׁיֵאֲמִין וְיִקְבַּע בְּנַפְשׁוֹ שֶׁהָאֲמֶת כֵּן וְשְׂאִי אֶפְשָׁר בְּחִלּוּף זֶה
בְּשׁוּם פָּנִים, וְאִם יִשְׁאֹל אָדָם עָלָיו יִשְׁיב לְכָל שׁוֹאֵל שֶׁזֶה יֵאֲמִין לְבּוֹ וְלֹא
יֵדַע בְּחִלּוּף זֶה, וְאֶפְלוּ יֹאמְרוּ לְהִרְגוֹ, שֶׁכָּל זֶה מַחְזִיק וְקוֹבַע הָאֲמֶת הַלֵּב
כְּשֶׁמוֹצִיא הַדְּבוּר מִן הַכַּח אֶל הַפֶּעַל, רוּצָה לִזְמַר כְּשֶׁמְקִים בְּדִבְרוֹ בְּפִיו מֵה
שְׁלֹבּוֹ גּוֹמֵר, וְאִם יִזְכֶּה לַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַחֲכָמָה וּלְכַבּוֹ יִבִּין וְעֵינָיו יֵרְאוּ
בְּמוֹפֶת חוֹתֶךָ שֶׁהָאֲמוּנָה הַזֹּאת שְׁיֵאֲמִין אֶמֶת וּבִרְרוֹ, אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת דָּבָר
בְּלֹתִי זֹאת, אִזּוּ מְקִים מִצְוֹת עֲשֵׂה זֶה מִצְוָה מִן הַמִּבְחָר (חינוך).

וְהַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי הַתּוֹרָה (פ"א ה"א) כָּתַב 'יְסוּד הַיְסוּדוֹת וְעֵקֶר
הַחֲכָמָה לִידַע שֵׁשׁ שָׁם מִצְוֵי רֵאשׁוֹן, וְהוּא מִמְּצִיא כָּל נִמְצָא, וְכָל הַנִּמְצָאִים
מִשְׁמִים וְאֶרֶץ וּמָה שְׁבִינֵיהֶם לֹא נִמְצָאוּ אֶלָּא מֵאֲמֶתֶת הַמִּצְאוֹ. (ה"ב) וְאִם
יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁהוּא אֵינוֹ מִצְוֵי אֵין דָּבָר אַחֵר יָכוֹל לַהֲמַצְאוֹת. (ה"ג) וְאִם
יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת שֶׁאֵין כָּל הַנִּמְצָאִים מְלַבְּדוֹ מִצְוִיִּים הוּא לְבַדּוֹ יִהְיֶה מִצְוֵי,
וְלֹא יִבְטֹל הוּא לְבַטּוּלָם. שֶׁכָּל הַנִּמְצָאִים צְרִיכִין לוֹ וְהוּא בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ
צָרִיךְ לָהֶם וְלֹא לְאַחַד מֵהֶם וְכו'.' (ה"ו) וַיִּדְעֵת דָּבָר זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁנֶּאֱמַר
'אֲנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ'. וְכֵן צָרִיךְ לִידַע וְלִהְיוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מִן הַשְּׁמַיִם, וְאֶפְלוּ יִקִּים
כָּל הַמִּצְוֹת אֶלָּא שְׁלֹא יֵאֲמִין בְּאֲמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁכָּךְ כָּתוּב בַּתּוֹרָה וְשִׁנְתָּנָה

משנה הלכות

נפסד ככל הנבראים, ומחוייבים למסור נפשינו גופינו ומאודינו על קדושת שמו הגדול.^ג והוא אחד מששת מצות עשה שכתב החינוך שלא יפסקו מעל האדם אפילו רגע אחד בכל ימיו, ועיין חרדים מצות התלויות בלב מ"א.

לָנוּ מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִי זֶה כּוֹפֵר, דְּמָה לִי וְלֹאֲמוֹנָתוֹ וּמָנָא לָהּ הָא. וְאָמְרוּ חֲזוּ"לִי 'מִשָּׁל לְמִלָּךְ שְׁנִכְנִס לְמִדִּינָה אָמְרוּ לוֹ עֲבָדִיו גִּזֹּר עָלֵינוּ גִזְרוֹת, אָמַר לָהֶם כְּשֶׁתִּקְבְּלוּ מַלְכוּתִי אֶגְזֹר עֲלֵיכֶם גִּזְרוֹת, שָׁאֵם מַלְכוּתִי אֵינְכֶם מִקְבָּלִין גִּזְרוֹתֵי הָאֵיד אַתֶּם מְקִימִין'. וְאָמְרוּ רַז"ל בְּפֶרֶק חֶלֶק (סנהדרין צט.). "כִּי דָבַר ה' בְּזֶה' (במדבר טו, לא) הָאוֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם וְכו', הָאוֹמֵר כָּל הַתּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם חוּץ מִפְּסוּק זֶה שֶׁלֹּא נֹאמַר מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲלֵא שְׁמִשָּׁה עֲצָמוֹ אָמְרָה זֶה הוּא 'דָּבַר ה' בְּזֶה', לְפִי שֶׁהַמִּצְוֹת הֵם טְהוֹרָה וְקִדְשָׁה וְהַעוֹסֵם בָּהֶם מִתְטַהֵר וּמִתְקַדֵּשׁ.

מִגִּין אוֹתִיּוֹת שֶׁל עֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵם שֵׁשׁ מֵאוֹת וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כְּגִנֵּד תְּרִי"ג מִצְוֹת (עיין במ"ד יג, טו), וְעִין רַמְבַּ"ן בְּפֶרוּשׁ לְשִׁיר הַשִּׁירִים 'וְתִרְי"ג מִצְוֹת הַנִּרְמְזִים בְּעֲשֵׂרֶת הַדְּבָרוֹת'. וְעִין בְּסֹפֶר הַקְּנָה.

מכות כד. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"א, ספר המצוות מצות עשה א, סמ"ג עשין א, סמ"ק סי' א, אורח חיים סי' ס"א.

מצוה כו

לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים (לֹא תַעֲשֶׂה י"ד)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהַעֲלוֹת עַל הַמַּחֲשָׁבָה וְכָל שֶׁפֶן שֶׁלֹּא נֶאֱמַר שֵׁשׁ שׁוּם אֱלֹהִים זוֹלָת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ לְבָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, ג) 'לֹא יִהְיֶה לָךְ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי', פְּרוּשׁ אֵל הַמָּקוֹם שֶׁאֵנִי פּוֹנֶה, וְזֶהוּ

משנה הלכות

כו) עיקר האיסור. העובר במעשה שעובד עבודה זרה כדרך עבודתו, כלומר כדרך שעובדין אותה הטועים אחריה ומאמינים בה, או אפילו שלא כדרך עבודתו

אם יעבדנו בד' עבודות שהם זיבוח קיטור וניסוך והשתחויה, עבר על לאו דלא יהיה לך' וחייב סקילה במזיד והתראה, ובשוגג חטאת קבוע.^ד

ד. מובא ביד הקטנה על הרמב"ם שם. ועיין מכילתא מס' בחודש ו. ספרא אחרי יג. ה. לאחר ביאורו על שה"ש שם. ו. דפוס קורץ תקמ"ד מדף עד: עד דף עז. **כו)** א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"א-ב-ג.

אֶזְהָרָה עַל כָּל מָקוֹם בְּעוֹלָם, לְפִי שֶׁהוּא יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ בְּכָל מָקוֹם, דְּלִית אֶתֶר פְּנוּי מִנֶּה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁלֹא יֹאמֶר הָאָדָם הוּאִיל וְהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ עוֹשֶׂה פְעֻלוֹתָיו עַל יְדֵי שְׁלוּחָיו הַמְּלָאכִים הַנִּקְרָאִים אֱלֹהִים כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (בראשית לב, לא) 'רְאִיתִי אֱלֹהִים פָּנִים אֶל פָּנִים', וְגַם עַל יְדֵי שָׂאָר כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, וַיַּחֲשֹׁב כִּי רָאוּי לְכַבְּדָם כִּי עֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ, עַל כֵּן הִזְהִיר עֲלֵיהֶם הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁעַל אִפּוֹ וְחֻמָּתוֹ הוּא (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה יד). וְהוּא הַדִּין כָּל הַנִּבְרָאִים אוֹ גִּלְגָּלִין אוֹ מָה שֶׁהוּא מֵד' יְסוּדוֹת שְׂאִין לְעִבְדָם, וְאֶפְלוּ הָעוֹבְדוֹ וְהַמְקַבְּלוֹ יוֹדֵעַ וּמֵאֲמִין שֶׁה' הוּא אֱלֹקִים וְלוֹ הִיכָלֶת הַגְּמוּרָה וְהָאֲמִתִּי, וְאִין דַּעְתּוֹ לְהוֹצִיא עֲצָמוֹ מִרְשׁוֹתָיו וְעִבּוּדָתוֹ, אֲלֵא שְׂאוּמֵר שְׁגָם לְזֹאת הָעִבּוּדָת אֱלִילִים יֵשׁ לוֹ קֶצֶת יְכָלֶת הָאֱלֹהוֹת אֲשֶׁר הַבּוֹרֵא חָלַק לוֹ וּבְעִבּוּדָתָהּ תִּיטִיב לוֹ בְּהַצְלָחָה, עַל אֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָּזָה אִם עִבְדָם עַל זֹאת

משנה הלבית

וחלונות להחדר שעבודה זרה בתוכה, עיין בזה בט"ז ביורה דעה (סי' קמ"ג סק"ב)¹, ואסור לצבוע בית עבודת כוכבים². לא יאמר שום דבר בדרך הלצה שנראה ככפירה ח"ו, אף שלא בכוונה, חוצפא כלפי שמיא מי איכא³. קיבלו לאלוה וחזר תוך כדי דיבור חייב⁴. והעובדה מאהבה, רוצה לומר שחייב הצורה לרוב יפיה, או מיראה שלא תרע לו עובר⁵. ורע המעשה אשר בעוונותינו הרבים בכמה בתי בני ישראל מכניסים ביום אד שלהם האילנות הידועים

שאר פרטי איסורים. והעובר במחשבה חייב עונש בידי שמים⁶. ולא יקיים העשוי דכתיב 'לא יהיה לך', הזהיר על קיום אליל⁷. ואסור לקרות בספרי עובדי עבודה זרה המחוברים בענין עבודתה או בענינים אחרים שלה, כל שגורמין להאמין בה בשום צד ולהרהר בה⁸. ובכלל זה שלא לקרות ספרי מינות של המיסיונרים שלהם, וכן הטעסטעמענט החדש שלהם, וכיוצא בהן. וחייבים למסור את ממונינו ונפשנו על לאו זה⁹. ואסור לעשות נוי עבודת כוכבים¹⁰,

ב. שם הל' יסודי התורה פ"א ה"ו, ובהל' עכו"ם פ"א ה"ו, ופ"ב ה"ב-ג. ועיין מנחת חינוך. ג. מכילתא פר' בחודש ו. ד. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ב ה"ב. ה. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ה ה"ז. יו"ד סי' קנ"ז ס"א. ו. תוס' ע"ז יט: ד"ה הגיע לכיפה. ז. ועיין רמב"ם הל' עכו"ם פ"ט ה"א. יו"ד סי' קמ"ג ס"ב. ח. עיין ע"ז מז: במתני' סידור וכידיו וכו'. ט. עיין סוטה ז: חציץ עלי מאן דמפרט חטאיה, עיין שם, ועיין סנהדרין נו. והשני אומר אף אני כמוהו. י. רמב"ם שם פ"ב ה"ט. יא. שם פ"ג ה"ו.

הַפְּנִינָה הָרִי הוּא עֲבוּדָה זָרָה מִמֶּשׁ, וְעִנִּין זֶה הַזְהִירָה הַתּוֹרָה בְּפָרוּשׁ בְּאִמְרוֹ
 יִתְבָּרֵךְ (דברים ד, יט) 'וּפֶן תִּשָּׂא עֵינֶיךָ הַשְׁמִימָה וְרֵאִיתָ אֶת הַשָּׁמַשׁ וְגו' וְנִדְחָתָה
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לָהֶם וְעַבַּדְתָּם אֲשֶׁר חָלַק ה' אֱלֹקֶיךָ אִתָּם לְכָל הָעַמִּים, כְּלוּמָר
 מֵאַחֵר שֶׁתִּרְאֶה שְׂאֵלוֹ 'חָלַק אִתָּם' הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לִהְיוֹת מְנַהִיגִים לְכָל
 הָאֲמוֹת וְלִהְיוֹת חַיִּים וְאִינָם נִפְסָדִים, וְתֹאמַר אֲשֶׁר הַבּוֹרֵא חָלַק לָהֶם קֶצֶת
 יִכְלֹת הָאֱלֻקִּיּוֹת, אוֹ שֶׁרִצּוֹן הַבּוֹרֵא לְכַבֵּדָם, לִכְן הַזְהִיר הַפְּתוּב עַל זֶה (יד
 הַקְטָנָה עַל הַרְמַב"ם ה' עכו"ם פ"ב, לֹא תַעֲשֶׂה י-יא-יב). וְנִקְרָאִים 'אַחֲרִים' עַל שֵׁם
 שְׁמֻקָּבָלִים כַּח מֵאַחֵר, וְאִין לָהֶם כַּח עֲצָמִי, אֲלֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא
 כָּל יָכוֹל (רַבֵּינוּ בַּח"י שְׁמוֹת כ, ג). וְזֹאת הַמִּצְוָה הוּא עֶקֶר גָּדוֹל שֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁהֵכֵל
 תָּלוּי עָלָיו כִּמּוֹ שְׂאִמְרוֹ וְ"ל (ספרי פר' ראה ב) 'כָּל הַמּוֹדָה בְּעַבּוּדָה זָרָה כְּכוֹפֵר
 בְּכָל הַתּוֹרָה בְּלָהּ, וְכָל הַכוֹפֵר בְּעַבּוּדָה זָרָה כְּמוֹדָה בְּכָל הַתּוֹרָה בְּלָה'.

מצות כד. רמב"ם הל' יסודי התורה פ"א, ספר המצוות לא תעשה א, סמ"ג לאוין א' ועשין
 סי' מ', יראים מצוה ס"ג, סמ"ק סי' ס"א, יורה דעה סי' קמ"ו.

משנה חלכות

זה, ומי שיש בידו למחות ימחה ותבוא עליו
 ברכת טוב. עכ"פ יסבירו לעם קודש גודל
 האיסור לראות ולשמוע הניגונים
 והסערימאניעס שלהם. וישראל המאמינים
 ישמעו להם. ונוהג בכל מקום ובכל זמן
 בזכרים ונקבות. ובני נח גם כן מצווים על
 לאו זה.

ליום הולדת האותו איש, וכן על
 המסתכלים (בטעלעוויזיא בלע"ז) על
 עבודה זרה ובית תפלות שלהם ועבודתם
 הנראים על הטעלעוויזיא, ונהנים מעבודה
 זרה ויפיה, וכדומה, שהוא מלבד הנזק
 הגדול של הטעלעוויזיא שגורם בכלל, יש
 בו בזה משום אבזרייהו דעבודה זרה בכגון

מצוה בז

שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת צִלְמִים (לא תַעֲשֶׂה מ"ו)

הַזְהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא נַעֲשֶׂה וְלֹא נַצִּיחַ לְאַחֲרִים לַעֲשׂוֹת שׁוּם צוּרָה שֶׁתַּעֲבֹד לַעֲבֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, ד) 'לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה, וְאִיכָא דִּילִיף לָהּ מִקְרָא (ויקרא יט, ד) ד'אֵל תִּפְנֹו אֶל הָאֱלִילִים וְאַלֵּהִי מִסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם'. וְהַמְצִיחַ לַעֲשׂוֹתָהּ הוּא הוּא הַגּוֹרֵם הָעֲשִׂיָה, וּבִסְפָרֵי "לֹא תַעֲשֶׂה" אֶפְלוּ לְאַחֲרִים'.

משנה הלכות

צורה שאינה בולטת. וחילוק בין צורה שוקעת לצורה בולטת, וטבעת שיש עליה חותם ואין עליה חותם, ובין שעשה הצורה בכל איבריה או רק הפנים, והסמ"ג נוטה לאיסור בכל האופנים. ולצור בצבעונים לא שוקע ולא בולט מותר אפי' לישראל עצמו, כן כתב המרדכי בשם מהר"ם, ולכן המצייירים במחזורים ליכא למיחש משום איסור, אבל אסור לעשות כן משום שמסתכלין בה בשעת התפילה ואין מכוונין לבם לשמים^א. ופשוט דאם עשאו לשם עבודה זרה אפי' בצבעונים חייב.

מסחר בצורות אסורות. ויש לזהר לצורפי זהב וכסף ישראלים שלא לעשות צלמים לעבודה זרה, ולבעלי חנויות שלא למכרם, וכל דבר שצריך לה ולמשמשיה כגון גביעין ששותין בהן יין נסך לקלון עבודה

בז) גדרי האיסור. דעת הרמב"ן שאין האזהרה אלא שלא יעשה צלמים על דעת לעבדם^ב. ובכל התורה קיימא לן אין שליח לדבר עבירה^ג והכא חייב, דגם הציווי בכלל עבירה והעושה או מצוה חייב מלקות^ד. וישראל העושה לעכו"ם עובר בלאו^ה. והעושה לעצמו עובר בב' לאוין^ו. אין נפקא מינה בין צורה לצורה, ואפילו שלשול קטן מאחר שיעשה על מנת לעבדם^ז. והעושה צורות שלא על מנת לעבדם שנכללו באיסור אלו הם, צורת אדם, צורות שבמדור השכינה כגון ד' פנים להדי הדדי, ושבמדור העליון, כגון חיות ושרפים ואופנים ומלאכי השרת, ושבמדור התחתון כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות כולן אסורין^ח. ועיין שולחן ערוך ביוורה דעה (סי' קמ"א) פרטי הדינים.

בז) א. רמב"ן בהשגות לספר המצוות לא תעשה ה. **ב.** בהשגות שם. **ג.** כלומר קבלתם לאלהות. **ד.** ראה בקידושין מב: **ה.** רמב"ם בספר המצוות לאו ב-ג. כמובאר במנחת חינוך. **ו.** רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ט. **ז.** רמב"ם שם. ובספר המצוות לאו ג. **ח.** ע"ז מג: רמב"ם שם פ"ב ה"א. **ט.** רמב"ם שם פ"ג ה"י-יא. **י.** ד"ד סי' קמ"א ס"ד. **י.** רמב"ם שם ה"א. **י"ד** סי' קמ"א ס"ד-ה. **יא.** מרדכי פרק כל הצלמים רמז תת"מ. **יב.** עיין ט"ז סי' קמ"א ס"ק י"ג-יד. ובנקודות הכסף שם. **יג.** ושי"ך ס"ק ל. ופתחי תשובה ס"ק ו.

שָׂרֵשׁ מִצְוָה זוֹ יָדוּעַ שֶׁהוּא לְהִרְחִיק הָאֲלִילִים, וְשֶׁלֹּא יֹאמַר דּוֹקָא הָעוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה חַיֵּב שְׂמֻכְעִים אֶת יוֹצְרוֹ, אֶלָּא גַם הָעוֹשֶׂה לְאַחֵרִים חַיֵּב שְׁנֹאמַר 'לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל' לֹא תִהְיֶה פּוֹסֵל הַמַּטְבֵּעַ בְּצַד הַטְּמָאָה, כִּי הָאָדָם גִּבְרָא בְּצִלָם קוֹנֵו וְאֵל 'תַּעֲשֶׂה לָּךְ' כְּפִסּוּלֵי הַמְּקֻדָּשִׁים שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהֶם, כְּלוּמַר לֹא תִפְסֹל אֶת עֲצָמָךְ (מַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה מו). וּבִזְהָר (ח"ב צג.) כָּל מִי שֶׁאִינוֹ מְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ תוֹרָה עוֹבֵר עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל', וּלְבִסּוֹף נַעֲשֶׂה בֶן סוֹרֵר וּמוֹזֵרָה.

ע"ז מ: מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג, ספר המצוות לא תעשה ב, סמ"ג לאוין ב, יראים ס"ד, סמ"ק קס"א, יורה דעה סי' קמ"א.

מִצְוָה כח

שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדָה זָרָה (לֹא תַעֲשֶׂה מ"ז)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְעֲבוּדַת אֲלִילִים, שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת ב, ה) 'לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וְלֹא תַעֲבֹדֵם'. וְעֲבוּדָה זָרָה הוּא כָּל שֶׁיַּעֲבֹד

משנה הלבות

דעה"י מה שנהגו לעשות דמות אריה על ארון קודש בבית הכנסת. אסור לעשות משמשין שבמקדש דוגמתן ממש כגון מנורה וכלים אם לא ישנה בה קצת בגובה או באורך^{טז}. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר עליה חייב מלקות. וכן נח גם כן מוזהר עליה.

(כח) איזו עבודה אסורה. המשתחוה לעבודה זרה או שעובד באחד מד' עבודות שבקרבן בין העושה לעבדה או לבזותה חייב אפילו אין דרך עבודתה בכך^א.

זרה, ומחתות או מעילים לקטר או לעטר בהן עבודה זרה 'כרת לאיש אשר יעשנה'^ב, ואמרינן במתניתין (ע"ז יג:) 'אלו דברים אסורים למכור לכותים אצטרובלין ובנות שוח וכו'. ואין עושין תכשיטין ולולאות ונזמים וטבעות לאליל^ג, ואין לך עושה גדול ממכרן לאליל^ד, ותנן נמי (ע"ז טז.) 'אין בונין עמהם בסולקי, וגרדום, איצטדיא, ובימה, מאחר שמסייע נראה כעובד' עכ"ל היראים (מצוה ע"ח).

שאר צורות אסורות. ועיין ט"ז ביורה

יב. עיין יו"ד סי' קנ"א ס"א. יג. עיין משנה ע"ז יט: ותוס' שם ד"ה הגיע לכיפה. יד. סי' קמ"א ס"ק י"ג. טו. יו"ד שם ס"ח. (כח) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ג.

זולת האל ברוך הוא, והמשתחוה לה אפלו אין עבודתה בכך, וגם אינו משתחוה לעבדה אלא דרך שחוק או בזיון גזרת הכתוב הוא דחיב, וכן בכל ארבע עבודות שבקרבן.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לפי שהמשתחוה לעבודה זרה מכניע קומתו לפניו ומחשיב אותה (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה מז), ואף על פי שאין עבודתה בכך מכל מקום האדם נפעל לפי פּעֻלוֹתָיו ולבו, וכל מחשבתו תמיד לאחר מעשיו שהוא עוסק בהם אם טוב ואם רע, ועברה גזירת עברה. גם פי יש לכל איש ישראל נפש אלקי ממעל, דשלישה שתפין באדם, והקדוש ברוך הוא נפח באפו נשמת רוח חיים, ועל ידי שהוא משתחוה לאחד מן השמים אפלו המלאכים, הרי הוא משפיל חם וחלילה את חלק ה' שבו שמשתחוה בעל כרחו לעבדו, ודומה למי שעושה המלך משתחוה לעבדו, ולכן הקפיד הקדוש ברוך הוא שלא להשתחוות אפלו לאחד מן השמים (אלשיך שמות שם).

משנה הלכות

דנראה כמודה לעבודה זרה. פרצופין המקלחין מים אף על פי שאינם נעבדים, לא יניח פיו על פיהם וישחה לשתות שנראה כמנסק לעכו"ם^א. וכן מעיין מושך מים לפני עבודה זרה לא ישחה וישתה שנראה כמשתחוה^ב.

פרטי האיסור. המשתחוה משעה שיכבש פניו בקרקע חייב סקילה, ולא בעי פישוט ידים ורגלים^ג. והעובר במזיד ובהתראה חייב סקילה, במזיד ובלא התראה

ובשאר עבודות אם דרך עבודתה בכך חייב, אין דרך עבודתה בכך מותר לבזותה, ומצוה איכא, וכל ליצנותא אסורא לבר מליצנותא דעבודה זרה^ד.

מראית עין. נתפזרו לו מעות לפני עכו"ם לא ישחה ויטלם, ישב לו קוץ ברגלו לפני עכו"ם לא ישחה ויטלנה אלא ילך עד לאחר עבודה זרה^ה. התיר לו שרון נעלו לא ישחה לפני עבודה זרה לנועלו, לא ירכין ראשו לשאילת שלום לפני עכו"ם

ב. עיין בענין זה בחינוך מצוה ט"ז. ג. נדה לא. ד. בראשית ב, ז: 'ויפח באפיו נשמת חיים'. וראה נדה שם. ה. מובא גם בנחלת בנימין (אשכנזי) מצוה כח. ו. רמב"ם שם ה"ה. ועיין מנחת חינוך מצוה כ"ו אות א. ז. עיין יו"ד סי' קמ"ו סט"ו. ח. עיין במגילה כה: יו"ד סי' קמ"ז ס"ה. ט. רמב"ם שם ה"ה. יו"ד סי' ק"נ ס"ב. י. עיין יו"ד שם ס"ג בהגה. יא. רמב"ם שם ה"ה. יו"ד שם ס"ג. יב. ע"ז יב. יג. רמב"ם שם פ"ו ה"ה.

וְאָמַר (שמות שם) 'עַל שְׁלִשִּׁים וְעַל רַבְעִים' בְּרָשָׁעִים, כִּי אוֹתָן הַדּוֹרוֹת יִכּוֹל לִרְאוֹת בָּמוֹ חַיִּיו, 'וַעֲשֵׂה חֶסֶד לְאֱלָפִים' (שם, ו) לְצַדִּיקִים, כִּי הֵם קְרוִיִּים חַיִּים גַּם בְּמִיתָתָם^י, וְאִם בֶּן גַּם בְּמוֹתוֹ יֵרָאֶה שְׂכָרוֹ זָרַע בְּרֶךְ דּוֹר יִשָּׂרִים יִבְרַךְ.

סנהדרין ס: סא: סג. ע"ז מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג, ספר המצוות לא תעשה ה', סמ"ג לאוין י"ט, סמ"ק סי' ס"ד, יורה דעה ק"ג.

מצוה כט

שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה (לא תַעֲשֶׂה י"ז)

הַזְהִיר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא נַעֲבֹד שׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה בְּעוֹלָם בְּדָבָרִים שְׂדֵדֶךְ הַמַּאֲמִינִים בָּהּ לַעֲבֹדָהּ, וְאֵף עַל פִּי שְׁעֲבוֹדָתָהּ דָּרָךְ בְּזִיוֹן וְאִינָה מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת הַנֶּאֱמָרִים לְמַעַלָּה (מצוה כח), שְׁנֵאָמַר (שמות כ, ה) 'לֹא תַעֲבֹדִם', בְּלוֹמַר בָּמָה שְׂדֵדֶךְ לַעֲבֹד אִיזָה עֲבוֹדָה שְׁתַּהֲיָהּ, וּכְתִיב (דברים יב, ל)

משנה הלכות

צריך אדם לזהר שלא ילך עמהן, אפילו צריך לילך עמהם במקום אחר, שהרי מכל מקום הולך הוא והליכה זו עבודה (יראים מצוה ע"ח). המגפף, המנשק, המכבד, המרבץ, והמרחיץ, והסך, המלביש, והמנעיל, הרי אלו בלא תעשה^ז.

הזכרת שם עבודה זרה. ואין להזכיר שמה^ז. אין לעשותה סימן לומר המתן לי אצל עבודה זרה פלונית^ז, או דבר זה הוא אצל עבודה זרה פלונית וכיוצא בזה, ויש להזהיר המון עם על זה, גם על בתי תפלות שלהם. גם יש להזהיר בעת הבחירות אשר מצביעים בבתי תפלות שלהם בכמה מקומות

כרת, ובשווג חייב חטאת^{טו}. וד' עבודות שאמרנו רוצה לומר משתחוה, זורק, מקטר, או מנסך^{טז}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות.

כט) עבודה דרך בזיון. העובד עבודה זרה אפילו דרך בזיון פוער לפעור וזורק אבן למרקוליס ומעביר שערו לכמוש הרי זה בסקילה. ואפילו מכוון לבזותה ולא לעבדה חייב כיון שעבודתה בכך^א.

שאר סוגי עבודה. עכו"ם שנושאים אליל על כתפיהן ומקלסין אחריהם כותים לקלון אליל בהליכתן זו היא עבודתה, הלכך

יז. ראה ברכות יח: טו. שם פ"ג ה"א. טז. שם ה"ג. א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג ה"ג-ד-ה. ב. שם ה"ו. ג. רמב"ם שם פ"ה ה"י. יז. ד. סי' קמ"ז ס"א. ד. רמב"ם שם פ"ה ה"א.

'אִיכָה יַעֲבֹדוּ הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֶת אֱלֹהֵיהֶם' וְגו', וּכְתִיב לְעִיל מִנֶּה (שם) 'פֶּן תִּדְרֹשׁ לֵאלֹהֵיהֶם', וְפֶן זֶהוּ לֹא תַעֲשֶׂה.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוֹת. בֵּינן שְׁעֶבֶד אוֹתָהּ כְּדִרְכָּהּ אֶפְלוּ שְׁעִבּוֹדָתָהּ דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן, גָּלָה דַּעְתּוֹ שְׁרוּצָה לַעֲשׂוֹת לָהּ נַחַת רוּחַ, בֵּינן שְׁלֹא שָׁנָה מִמִּצְוֹתָהּ חֵיב וְאֵף עַל פִּי שְׁבִזָּה אוֹתָהּ כְּגֹן עֲבֹדַת פְּעוּרִי, וְאֵל יַחֲשֹׁב שְׁלֹא יִהְיוּ חֵיכִים דֶּרֶךְ בִּזְיוֹן גַּם אִם תִּהְיֶה עֲבֹדָתָהּ בְּכָךְ, וּמִכָּל מָקוֹם לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל נִכְשָׁלִים בְּעֲבֹדָה זָרָה אֲלֹא עַל יְדֵי כְּשׁוֹף שֵׁם שֶׁל טַמָּאָה (כך פירש בספר הזוהר) שְׁלִמְדָם בְּלָעָם הָרָשָׁע שְׁנֶאֱמָר (במדבר לא, טז) 'בְּדַבֵּר בְּלָעָם' (טעמי מצות (לר"מ הכבלי) לא תעשה יו'), וְרָצָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲקָרָה וּלְשַׁרְשׁ אַחֲרֶיהָ בְּכָל אִפֶּן שֶׁהוּא, בִּיסוֹד הַגָּדוֹל אֶתְנוּ שְׁמֵהּפֶעֱלָה יִתְפַּעֵל הַפּוֹעֵל.

סנהדרין ס: סג. רמב"ם הל' עבד"ם פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ו', סמ"ג לאוין י"ז, סמ"ק ס"ג, יראים ע"ח, יורה דעה קל"ט.

משנה חלבות

אלהות ח"ו, אף שמאמין גם כן בה', חייב. ובבני נח נחלקו הראשונים אי עובר על ידי שיתוף^ט. ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות, והעובר על לאו זה חייב סקילה, ונוהג בבן נח.

שישראל אסור להיכנס לשם, ואם ירצו בבחירות לקולותינו ישנו מקום ההצבעה.

שיתוף. והעובד על ידי שיתוף היינו שמשתף עבודה זרה ואומר שיש בו גם כן

ה. עירובין צו. 'כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בלא תעשה'. ו. עיין רש"י במדבר כה, ג. ז. עיין בזוהר חדש פא: 'הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם', בעצת בלעם לא נאמר, אלא 'בדבר בלעם', אוליך לון מילין בפומא, דהא חרשין וקוסמין לא הוו בעלמא כותייהו, אבל מילין בפומא לאשלמא חרשייהו לא הוו ידעי, ועל דא 'בדבר בלעם' עבדו, ואשלים חרשייהו, ויכל להו. ח. הוא יסוד החינוך במצוה ט"ז, מובא גם במצוה הקודמת. ט. עיין בפתחי תשובה סי' קמ"ז ס"ק ב.

מצוה ל

שֶׁלֹא לְשַׁבַּע לְשׁוֹא (לא תעשה י"ח)

הַזֵּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עַם קְדִישׁוֹ שֶׁלֹא לְשַׁבַּע בְּשֵׁמוֹ לְשׁוֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, ז) 'לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי בִּנְתַּ הַשְּׁבוּעָה לִזְמַר בְּאִשֶּׁר הַשֵּׁם אָמַת כֵּן יִהְיוּ דְבָרָיו אָמַת, וְאִם לֹא יָקִים דְּבָרָיו הָרִי זֶה כְּמִכְחִישׁ אֶת הַשֵּׁם חֵם וְחִלְלָה וּמַחְלִיל מְקַדְּשָׁתוֹ, וְאִפְּלוּ רַק הַזְכִּיר הַשֵּׁם לְבַטְלָה צְרִיךְ לְגִדּוּתוֹ, דִּהְעוּבֵר עַל הַשְּׁבוּעָה כְּאִלוֹ מְכַחֵשׁ וְכוּפֵר בּוֹ יִתְבָּרַךְ (עיין אבן עזרא שמות שם). וְרֵאוּי וּמְחִיב עָלֵינוּ בְּזִכְרָנוּ שְׁמוֹ הַגָּדוֹל עַל מַעֲשֵׂיו וְדַבְּרוֹנוֹ לְזִכְרוֹ בְּאִמָּה וּבִירְאָה בְּרִית וּבְזִיעַ, וְלֹא כְּמִתְהַלֵּים וּמְדַבְּרִים בְּדָבָר קָל (חינוך). וּבְמִדְרַשׁ חֲכָמִים פְּתָבוּ (עיין זוה"ק ח"ב צא:) שֶׁיֵּשׁ אָבֶן עַל הַתְּהוֹם וְחֻקּוֹק בּוֹ הַשֵּׁם,

משנה הלכות

וחייב משום שקר^ה. נשבע מעצמו או מפי אחרים, אפילו השביעו עכו"ם וענה אמן או הן חייב^ב. אינו חייב אלא הנשבע בשם, נשבע בכינוי כגון רחום או חנון, אינו חייב, ואיסורא עובר אפילו בלי הזכרת השם^ג. חזר בו תוך כדי דיבור אינו לוקה^ד.

שאר עניני לא תשא. בכלל זה הוא המברך ברכה שאינה צריכה להרמב"ם^ה, ולשאר פוסקים מדרבנן^ו. המוציא שם שמים לבטלה עובר על זה^ז. ולפיכך טעה והוציא

(ל) ענין לשוא. ופירוש 'לשוא' הוא בד' אופנים, א', נשבע על דבר ידוע, כגון עמוד של שיש שהוא של זהב וכיוצא בזה^ב. ב', הנשבע על דבר ידוע שהוא כן כגון על האבן שהוא אבן^ג. ג', הנשבע לבטל את המצוה, כגון שלא יניח תפילין ולא יתעטף בציצית^ד. ד', הנשבע לעשות דבר שאין בידו כח לעשותו, כגון שלא יישן ג' ימים רצופים או לא יאכל ז' ימים רצופים וכיוצא בזה^ה. הנשבע על דבר שאינו ידוע לשלשה בני אדם, ונשבע לשנות אינו חייב משום שוא,

(ל) א. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ד. יו"ד סי' רל"ו ס"ד. ב. רמב"ם שם ה"ה. יו"ד שם. ג. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם. ד. רמב"ם שם ה"ז. יו"ד שם. ה. רמב"ם שם פ"ה הכ"ב, ועיין שם ברדב"ז ובכסף משנה ולחם משנה. ו. רמב"ם שם פ"ב ה"א. יו"ד סי' רל"ז ס"ב. ז. רמב"ם שם ה"ג, ועיין בלחם משנה שם ה"ב, ובכסף משנה ה"ג. ח. רמב"ם שם ה"ז. ט. רמב"ם הל' ברכות פ"א ה"ו. הל' שבועות פ"ב ה"ט. י. עיין מנחת חינוך. יא. רמב"ם הל' ברכות שם, ובהל' שבועות פ"ב ה"י-יא. או"ח סי' רט"ו ס"ד. ועיין מגן אברהם שם ואשל אברהם.

וְהַנִּשְׁבָּע לְשֹׁקֵר גֹּזֵר שְׁדִירִים אוֹתוֹ הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַתְּהוֹם וַיַּעֲלֶה וַיִּשְׁטֹף הָעוֹלָם, עַד שְׁרֹמְזוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַמְנָה הַמַּמְנָה עַל שְׂבָעִים מִפְתָּחוֹת בְּסוֹד שֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הַקְדוּשׁ, וְחֹזֵר וְהוֹלֵךְ אֲצֵל הַצָּרוּר וְחוֹקֵק בּוֹ הַשֵּׁם בְּבְרָאשׁוֹנָה^י, וְזֶה 'לֹא תִשָּׂא' לְשׁוֹן הֶרְמָה, לֹא תִתֶּיָּה גֹזֵר לְהָרִים אוֹתוֹ אָבֶן וַיַּעֲלֶה הַתְּהוֹם וַיִּשְׁטֹף הָעוֹלָם (פועל צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה יח)^י. וְגָדוֹל עֲנִשׁ הַשְּׂבֻעָה אִפְלוּ בְּאַמֶּת כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל (גִּיטִין לה). 'אָמַר רַב פִּיְהֵא מַעֲשֵׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁהִפְקִיד דִּינָר זָהָב אֲצֵל אֱלֻמָּנָה וְהִנִּיחָתוּ בְּכַד נֶשֶׁל קָמַח וְאִפְאָתוֹ בְּפֶת וּנְתַנְתּוּ לְעֻנִי, לְיָמִים בָּא בַּעַל הַדִּינָר וְאָמַר לָהּ תִּנִּי לִי דִינָר,

משנה הלכות

השבועה, כלומר שגופו נתחייב לעשות אותו דבר והגוף יש לו ממש, וזהו נקרא איסור גברא^ב. אבל הנדר אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש, שהוא רק אוסר דבר שנדר בו עליו^{כא}. לפיכך הנשבע שלא יישן ג' ימים או שלא יאכל ז' ימים לוקה מיד משום שבועת שוא ויישן או יאכל לאלתר^{כב}, ויש חולקין שיעמוד בשבועתו ואוכל כשיסתכן^{כג}. ואף על פי שלקו אותו אין מתכפר לו, כי הוא בכלל חילול השם ורק המות ממרקת^{כד}. ועיין להלן מצוה רכ"ו. ובמשנה למלך^{כה} נסתפק אי בן נח מזהר על שבועת שוא. ופרטי דינים עיין ביורה דעה סי' רל"ט, ובספרי משנה הלכות על מס' נדרים ונזיר הארכתני גם כן בדינים אלו, ואין זה מטירתי בספרי זה.

שם שמים ימהר מיד וישבח, כיצד אמר 'ה' יסיים 'מלוך לעולם ועד', או 'עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום'^{כז}.

פרטי דיני שבועות. נשבע על דעת רבים אין לו התרה, ולדבר מצוה מתיר^{כח}. נשבעים לאנסים^{כט}, ונשבע בפה ומבטל בלב^ל. נשבע לבטל מצוה דרבנן חל השבועה^{לא}. ובכלל 'לא תשא' שאם יודע שישבע חבירו שקר שלא ישיבענו, ואם קיבל עליו להשבע אף על פי שלא נשבע עובר (מהרי"ט). ומהר"ח כתב 'לא תשא את' לרבות אפילו בכינוי, ובמה שכתב שנית 'את' לרבות שנפרעין. שבועה חלה על דבר שיש בו ממש ועל שאין בו ממש^{לב}, כי על גוף האדם תחול

יב. וזה"ק שם. ומעולפת ספירים (אלגזי) מעלה המצוות אות נה. יג. ע"ע עיר מקלט (לידא) פר' יתרו מצוה ל. יד. עיין רמב"ם הל' שבועות פי"ב הי"א. או"ח שם. וח"ח כלל ה' ס"א. טו. רמב"ם שם פי"ה ה"ח. יו"ד סי' רכ"ח ס"א. טז. רמב"ם שם פי"ג ה"א-ב. יז"ד סי' רל"ב סי"ד. יז. רמב"ם שם ה"ג-ד. יז"ד שם. יח. יו"ד סי' רל"ט ס"ו. יט. רמב"ם הל' נדרים פי"ג ה"א. יז"ד סי' רל"ט ס"ג. כ. רמב"ם שם ה"ז. יז"ד סי' רל"ט בט"ז ס"ק ג, ובש"ך ס"ק ט"ו. כא. רמב"ם שם ה"א. יז"ד סי' רי"ג ס"א. כב. רמב"ם הל' שבועות פי"ה ה"כ. יז"ד סי' רל"ו ס"ד. כג. ירושלמי הובא בכסף משנה שם. כד. רמב"ם הל' שבועות פי"א והל' תשובה פי"א ה"ב. כה. הל' מלכים פי"ה ה"ז.

אָמַרָה לֵּה יִהְיֶה סֵם הַמִּצְוֹת בְּאַחַד מִבְּנֵיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ אִשָּׁה אִם נִהְיִיתִי
מִדִּינָרֶךְ כָּלוּם, אָמְרוּ לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעֲטִין עַד שְׁמַת אַחַד מִבְּנֵיָהּ, וּכְשִׁשְׁמָעוּ
חֻכָּמִים בְּדִבְרֵי אָמְרוּ מֶה מִי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּאַמֶּת כִּךְ הִנֵּשְׁבַע עַל שָׁקֶר עַל אַחַת
כִּפָּה וְכִפָּה, וּמִזֶּה הַשִּׁרָשׁ גַּם שְׁבוּעַת שָׁקֶר.

שבועות כה: ברכות לג. רמב"ם הל' שבועות פ"א, ספר המצוות לא תעשה ס"ב, סמ"ג לאוין
רל"ח, סמ"ק סי' קכ"ט, וראים שי"ד, יורה דעה סי' רל"ו, אורח חיים סי' רט"ו.

מצוה לא

לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת (מצות עשה י"ג)

צִוָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קִדְּשׁוּ לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת בְּכִנְיֻסְתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר
(שמות כ, ח) 'זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ'. וְנִכְלָל בָּזֶה קִדְּוֵשׁ יוֹם טוֹב,
וְהַבְדְּלָה בִּיצִיאָתוֹ, וּמִדְּרַבָּנָן צָרִיךְ לְקַדֵּשׁ עַל הַיּוֹם. וּמִנְכִּיּאִים נִצְטְוִינוּ לְעַנְּנוּ

משנה הלכות

אופן קיומו. נוטל כוס שלם מחזיק רביעית,
שוטפו ומקדש כפי נוסח המקובל
ושותה כמלא לוגמיו¹. וצריך לקדש דוקא
במקום סעודה². אסור לטעום כלום קודם
קידוש והבדלה³. המהרהר בקידוש לא יצא⁴.
לא קידש בלילה מקדש והולך כל היום⁵.

שאר משקין. אין לו יין מקדש על משקה
הנקרא מע"ד או על הפת⁶. ואין
מבדילין על פת, ומבדילין על שאר משקין
שהם חמר מדינה, כגון שכר מע"ד י"ש
וכיוצא בהן⁷. קידוש היום בעי גם כן דוקא

פרטי החיוב. נוהגת בכל מקום ובכל זמן
בזכרים ונקבות. והעובר עליה חייב
מלקות, אף על פי שאין שם מעשה לחומר
האיסור חייבתו התורה מלקות⁸. ובשווג
פטור אף מקרבן⁹, ובשבועת ביטוי חייב קרבן
על השווג¹⁰.

לא) מקור קידוש על היין. מצוה לקדש על
היין¹¹ ורמזו¹² במה שכתוב (הושע
יד, ח) 'זָכְרוּ כִּיִּן לִבְנוֹנִי', נזכירה דודיך מיין
(שה"ש א, ד). מקדשין בלילה, ומקדשין ביום
מדרבנן¹³.

כו. חינוך. כו. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ז. כח. רמב"ם שם ה"ג. לא) א. רמב"ם הל' שבת פכ"ט ה"ו.
ב. תוס' פסחים קו. ד"ה זוכרהו. ג. רמב"ם שם ה"י. או"ח סי' רפ"ט ס"א. ד. רמב"ם שם ה"ז. או"ח סי' רע"א
סי' וסי"ב. ה. רמב"ם שם ה"ח. או"ח סי' רע"ג. ו. רמב"ם שם ה"ה. או"ח סי' רע"א ס"ד, וסי' רפ"ט ס"א,
וסי' רצ"ט ס"א. ז. ספרא הובא ברמב"ן דברים כד, ח, והובא בשו"ת שאגת אריה סי' י"ג, ובמנחת חינוך.
ח. רמב"ם שם ה"ד. או"ח סי' רע"א ס"ח. ט. רמב"ם שם ה"ט, ועיין הגהות מיימוניות שם הי"ז אות ג. או"ח
סי' רע"ב ס"ט, וסי' רע"א ס"ד. י. רמב"ם שם הי"ז. או"ח שם סי' רצ"ו ס"ב.

וּלְכַבְּדוֹ שְׁנֵאמַר (ישעיה נח, יג) 'וְקִרְאָתָ לַשַּׁבָּת עֲנֵג לְקְדוֹשׁ ה' מְכַבֵּד'. וּבְכָל־
הַמִּצְוָה לְדַעַת הַרְמַב"ן (שמות שם) 'לִזְכֹּר שַׁבָּת בְּכָל יוֹם, וְלִכְן בְּשִׁיזְכֹּר יָמוֹת
הַשְּׁבוּעַ יֹאמַר אֶחָד בַּשַּׁבָּת, שְׁנֵי בַשַּׁבָּת' וכו'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שֶׁהַשַּׁבָּת עֲדוּת לְחִדּוּשׁ הָעוֹלָם וְלַעוֹלָם הַבָּא,
וְשָׁקוּל כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה בְּלֶהֱי, וְהַמַּחֲלָלָה כְּאִלּוּ חָלַל כָּל הַתּוֹרָה
בְּלֶהֱי (מעמי מצות (לר"מ הבבלי) מצות עשה י). וּכְשֶׁנֶּזְכֹּר אוֹתוֹ תָּמִיד נִזְכֹּר מַעֲשֵׂה
בְּרֵאשִׁית בְּכָל יְעַת (רמב"ן שמות שם). וְאָמַר 'לְקַדְּשׁוֹ' שֶׁנִּפְנָה מֵעַסְקֵי גּוֹף וְחָל
וְנִעְסַק בְּדַרְכֵי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בַּתּוֹרָה וּתְפִלָּה וּקְדֻשַּׁת הַנֶּפֶשׁ, וְלִהְתַּעֲנֵג בּוֹ
בְּסִעוּדַת מִצְוָה (עיין רמב"ן שם. ורבינו בחיי שם). וּמִצְוָה לְקַדְּשׁ עַל הַיֵּין לְפִי שֶׁטַּבַּע
הָאָדָם לִהְתַּעֲוֹרֵר בּוֹ הַרְבֵּה וְיִזְכֹּר גְּדֻלַּת הַיּוֹם וְאֵמוּנַת חִדּוּשׁ הָעוֹלָם (חינוך),
וּבִיציאתו שֶׁהַמֶּלֶךְ הָלַךְ לוֹ וּבָא זֶה לְלוֹוֹתוֹ, וְהוּא עֶצֶב וְקָשָׁה עָלָיו פְּרֻדָּתוֹ,
וְגַם דָּאֲזָלָא לֵה נֶפֶשׁ יִתְרָה צָרִיךְ לְשַׁמֵּחַ אֶת נִפְשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (משלי לא, ו)

משנה חלבות

לאו להנות ניתנו^א. נשים חייבות במצוה זו אף
דהוה מצות עשה שהזמן גרמא^ב. ובהבדלה
מחלוקת הפוסקים^ג אי חייבות, על כן יזהרו
לשמוע מאיש המבדיל^ד. חולה שיש בו סכנה
שמותר לאכול ביום כיפור, עיין בשולחן
ערוך^ה אי צריך לקדש, ובחידושי הארכתי
בס"ד.

עונג שבת. עונג שבת שיתענג במאכל
ובמשתה לכבוד שבת, וחייב בג'
סעודות ולר' חידקא ד' סעודות, ויראה כאילו
כל מלאכתו עשויה. והמענג את השבת

משקה, ומקדשין על יי"ש ביום אם אין לו יין,
או שאר משקין^א.

ערב שבת. מותר לקדש ערב שבת מפלג
המנחה ולמעלה כיון דחייב מדרבנן
יצא דאורייתא ר' טוביה מווינא, ועיין בשולחן
ערוך^א ובחידושי הארכתי.

פרטי דיני הבדלה. לא הבדיל במוצאי שבת
מבדיל והולך עד יום רביעי^א. ואדם
מוציא חבריו. קטן אינו מוציא את הגדול^ב.
המודר הנאה מחבירו מותר לקדש לו דמצוות

יא. תנחומא כי תשא לג. ועיין שמו"ר כה, יב. יב. עיין שמו"ר שם. יג. או"ח סי' רפ"ט ס"ב. ועיין מגן אברהם
סי' רע"ב סוף סק"ט. יד. סי' רס"ז במגן אברהם סק"א, ועיין במנחת חינוך. טו. או"ח סי' רצ"ט ס"ו. טז. עיין
שם במגן אברהם סי' רס"ז סוף סק"א. ועיין מנחת חינוך. יז. מנחת חינוך. יח. מגיד משנה שם ה"א. או"ח
סי' רע"א ס"ב. יט. שם סי' רצ"ו ס"ח. כ. שם בהג"ה. כא. או"ח סי' תרי"ח מגן אברהם סק"י.

'תנו יין למרי נפש' (אלה המצות (חאניז) מצוה לא). וְהָכֵל לְפִי הַכָּלֵל דְּלִפִּי
הַתְּעוֹרְרוֹת הָאָדָם וּמַעֲשֵׂהוּ יִתְפַּעַל אֶל הַדְּבָרִים לְעוֹלָם (חינוך).

שבת קיח: קיט. ברכות נב: פסחים קו. רמב"ם הל' שבת פכ"ט, ספר המצוות מצות עשה
קנ"ה, סמ"ג עשין כ"ט, סמ"ק סי' רפ"א, יראים סי' צ"ט, אורח חיים סי' רמ"ב רע"א ר"פ וסי'
רפ"ט עד סי' ש"א.

מצוה לב

לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת (לא תַעֲשֶׂה י"ט)

הַזִּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָעַם קָדְשׁוֹ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת,
וְלֹא נִיחַ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וְעַבְדָּיו וְאִמָּהוּתָיו
וּבְהִמָּתְנוּ לְרִצּוֹנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ, י) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אֹתָהּ וּבִנָּהּ
וּבִתָּה עֲבָדָהּ וְאִמָּתָהּ וּבְהִמָּתָהּ'.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁנֵהֵי פְנוּיִים מַעֲסָקִינוּ לְכָבוֹד הַיּוֹם, וְלִקְבַּע בְּנַפְשׁוֹתָיו
אֲמוֹנַת חֲדוּשׁ הָעוֹלָם שֶׁהוּא חָכֵל הַמּוֹשְׁכַת כָּל יְסוּדֵי הָדָת (פועל
צדק (לבעל הש"ך) לא תעשה יט). וְצִוָּה לְהַזְכִּיר בְּיוֹם אֶחָד בְּכָל שָׁבוּעַ וְשָׁבוּעַ

משנה הלכות

חוטין, הפוצע שני חוטין, הקושר והמתיר,
התופר שתי תפירות, הקורע על מנת לתפור
ב' תפירות, הצד צבי, השוחטו, המפשיט עורו,
המולחו, המעבדו, המחקו, המחכתו, הכותב
שתי אותיות, המוחק על מנת לכתוב ב'
אותיות, הבונה, הסותר, המכבה, המבעיר,
המכה בפטיש, המוציא מרשות לרשות, הרי
אלו ל"ט אבות מלאכות. העובר עליהם במזיד
ובהתראה חייב סקילה, ובלא התראה כרת,
ובשוגג חטאת*. וכל אב יש לו כמה תולדות,
ואין הפרש בין אב לתולדה לענין עונשין אלא

נותנים לו נחלה בלי מצרים ומשאלות לבו
וניצול משעבוד מלכיות^{כב}, ועיין ביראים
(מצוה צ"ט) ובספרי (שו"ת ח"ג סי' ל"א)
אריכות בזה.

(לב) אבות ותולדות. אבות מלאכות מ' חסר
אחת (שבת עג). ואלו הן החורש,
והזורע, והקוצר, והמעמר, והדש, והזורע,
הבורר, והטוחן, והמרקד, הלש, האופה, הגוזז
את הצמר, המלבנו, המנפצו, הצובעו, והטווהו,
והמיסך, העושה שני בתי נירין, האורג שני

כב. טור או"ח סי' רמ"ב. לב) א. רמב"ם הל' שבת פ"ז ה"א.

שָׁהוּ עוֹלָם נִבְרָא בְּשֵׁשֶׁת יָמִים חֲלֻקִּים וּבְשִׁבְעֵי לֹא נִבְרָא דָּבָר, לֹא כִדְעַת הַמִּתְפַּלְסִים הַנִּמְאָסִים לָנוּ בִּדְעָתָם, וּבִישִׁיבָתָנוּ כָּלֵם בְּיוֹם אֶחָד בְּשָׁבוּעַ וַיִּשְׁאַל כָּל שׂוֹאֵל מָה תוֹעִיל זֹאת הַמְּנוּחָה, וַיְהִיָּה הַמַּעֲנָה 'כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' וגו' (שמות שם יא), וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִחְזִיק כָּל אֶחָד בְּאַמוּנָה הָאֱמֵתִית (חינוך). גַּם כִּי נִתְחַיְבְּנוּ בּוֹ לָלֶכֶת אֶל הַנִּבְיָאִים וְאֶל הַחֲכָמִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר לְבַקֵּשׁ תּוֹרָה מִפִּיהֶם לְשִׁמּוּעַ אֶת דְּבַר ה' וּכְמוֹ שֶׁפָּתוּב (מלכים ב ד, כג) 'מִדּוֹעַ אֶת הַלֶּכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֲדָשׁ וְלֹא שַׁבָּת', וְדָרְשׁוּ חֲזוֹ"ל (ר"ה מז:): 'מִכָּלֵל דְּבַחֲדָשׁ וְשַׁבָּת בָּעֵי לְמִיּוֹל' (עיין רמב"ן ורבינו בחיי שמות ב, ח), וְכֵן אָמַר דָּוִד (תהלים קיט, צז) 'כָּל הַיּוֹם הִיא שִׁיחָתִי, וְהָיָה לוֹ לִזְמֶר בְּכָל יוֹם, אֲלֵא רֹמְזוֹ לַיּוֹם הַשַּׁבָּת הַמִּיחָד שֶׁהָיָה מִתְעַנֵּג בּוֹ בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ חֲזוֹ"ל (ראה רבינו בחיי שם). לְבַד שֵׁישׁ בּוֹ זִכִּירַת מַצְרִים שֶׁהָיוּ מְשַׁעֲבָדִים אוֹתָנוּ בַּל"ט מְלָאכּוֹת וְהַנֶּשֶׁם יִתְבַּרֵּךְ הַצִּילָנוּ מִיָּדָם (עיין חינוך. וטעמי מצות (לר"מ הבבלי) לֹא תַעֲשֶׂה יט).

שבת פ. סנהדרין סו. כריתות ב. רמב"ם הל' שבת פ"א ופ"ו והל' שגגות פ"ו, ספר המצוות לא תעשה ש"כ, סמ"ג לאוין ס"ה, סמ"ק רפ"ב, יראים ק"א ק"ב, אורח חיים ס' ש"א.

משנה הלכות

בעשב בשבת, ולא ירחוץ ידיו בקיץ על עשבין וזרעים^א. המחלל שבת הרי הוא כעכו"ם לכל דבריהם^ב. גוי ששבת חייב מיתה, אפילו לשם מצוה אסור, וכן אסור לו לשבות ביום טוב או שאר יום לשם שבת ויום טוב^ב. חמש תיבות בפסוק 'זכור את יום השבת לקדשו', שכל המקיים שבת כאילו קיים חמשה חומשי תורה (בעל הטורים שמות שם). מלאכות שבת רבים הם ואי אפשר לפורטם, אשרי מי שיודען על בורין ומקיימן.

לענין קרבן, שאם עשה אב ותולדה בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, ואם עשה אבות הרבה חייב על כל אב ואב^ב.

שגגת שבת. לא ידע שהיום שבת ועשה מלאכות הרבה, אינו חייב אלא קרבן אחת על כל היום. לא ידע עיקר שבת כגון תינוק שנשבה בין העכו"ם, אינו חייב אלא חטאת אחת על כל השבתות עד שנתוודע^ג.

כמה פרטי דינים. קיימא לן שבת נדחית אצל פיקוח נפש^ה. מותר להשתין מים

א. ראה שבת ל: ג. שם ה"ז. ד. שם הל' שגגות פ"ז ה"ב. ה. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"א. ו. או"ח סי' של"ו ס"ג. ז. חולין ה. יו"ד סי' ב' ס"ה. ועיין בשו"ת משנה הלכות ח"ו סי' צ. ח. רמב"ם הל' מלכים פ"י ה"ט.

מצוה לג

כבוד אב ואם (מצות עשה י"ד)

צוה הקדוש ברוך הוא לכבד אב ואם וליראם, שנאמר (שמות כ, יב) 'כבד את אביך ואת אמך'. ובכלל המצוה לכבד חכמים, כי הם אבות לתלמידים.

משך שי המצוה. שראוי לו לאדם שיכיר טובה למי שעשה עמו טובה, ולא יהיה נבל ומתנבך וכפוי טובה כי זה מדה רעה גרועה ומאוסה לפני אלקים ואנשים, וכל שכן לאביו ואמו שהם סבת היותו

משנה הלכות

אומר לו אבא כך כתוב בתורה^א. כיבוד אב ומצוה לפניו לקיים, אם אפשר למצוה לעשות על ידי אחרים יעסוק בכיבוד אב, ואם לאו יעסוק במצוה^ב. אמר לו לעבור על דברי תורה אסור לשמוע לו^ג. אביו רשע פטור מלכבדו^ד, ויש חולקין^ה. אביו קודם לאמו, ואם נתגרשו שניהם שוין^ו.

מי שנתרבה לכבדם ומדברי סופרים.

בכלל המצוה אשת אביו ובעל אמו מחיים^ז, ולאחר מיתה מדברי סופרים^ח. ודרשו חז"ל (כתובות קג.) "את' לרבות אחיו הגדול, ונחלקו^ט אי מהתורה או דרבנן,

לג) מהות המצוה. קיום המצוה, מאכילו ומשקהו, מגעילו סכו מכניסו ומוציאו^י. ואם יש ממון לאביו אינו חייב להוציא כל זה משלו, רק להבטל ממלאכתו משום כבודו. אין לו לאביו חייב לזוננו^{יא}, ואם אין לבן, חייב לשכור את עצמו בשבילו ומפרנסו אפי' שעל ידי זה יצטרך אחר כך לחזור על הפתחים^{יב}. איזהו מורא, לא יעמוד במקומו ולא ישב במקומו, לא יסתור דבריו, ולא יכריע דבריו^{יג}.

פרטי דינים. מכבדו בחייו ולאחר מותו^{יד}. אביו רוצה לעבור על דברי תורה

לג) א. ראה רש"י דברים ו, ז: "ושנתת לבניך אלו התלמידים וכו', וכשם שהתלמידים קרוים בנים וכו' כך הרב קרוי אב שנאמר (מלכים ב ב, יב) 'אבי רכב ישראל'. ב. ע"ע ספר חסידים סי' תרסה: 'כי אין מידה רעה כמו כפוי טובה' וכו'. ג. רמב"ם הל' ממרים פ"ו ה"ג. יו"ד סי' ר"מ ס"ד. ד. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ה. ה. חינוך ע"פ ירושלמי, ועיין רמב"ם ויו"ד הנ"ל. ו. רמב"ם שם. יו"ד שם ס"ב. ז. רמב"ם שם ה"ה. יו"ד שם ס"ט. ח. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"א. ט. רמב"ם שם ה"ג. יו"ד שם ס"ב. י. רמב"ם שם ה"ב. יו"ד שם ס"ו. יא. טור סי' ר"מ, והובא ביו"ד שם ס"ח בהגה בשם יש אומרים, ועיין ביראים ועוד. יב. רמב"ם שם ה"א, והובא ביו"ד שם במחבר. יג. רמב"ם שם ה"ד. יו"ד שם ס"ד. ועיין פתחי תשובה שם ס"ק י"ב. יד. רמב"ם שם הט"ו. יו"ד שם ס"א. טו. סמ"ק מצוה נ. ועיין ביו"ד שם שלא כתב כן. טז. עיין בספר המצוות שורש ב, ועיין מנחת חינוך.

בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְגִדְלוֹהוּ וְהִרְעִיבוּ עֲצָמָם וְהִאֲכִילוּהוּ, וַיֵּלְכוּ עַרְמִים וַיִּכְסּוּהוּ, וַיִּגְעוּ בּוֹ כָּמָה יְגִיעוֹת עַד אֲשֶׁר גָּדַל. וּכְשִׁיקְבַּל מָדָה זֹאת בְּנַפְשׁוֹ יַעֲלֶה מִמֶּנָּה לְהַכִּיר טוֹבַת הָאֵל בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא סִבְתּוֹ וְסִבַּת כָּל אֲבוֹתָיו עַד אָדָם הָרִאשׁוֹן, וּבָרָא כָּל הָעוֹלָם וְסִפֵּק לוֹ צָרָתוֹ כָּל יָמָיו, וְנָתַן בּוֹ נַפֶּשׁ יוֹדַעַת וּמַשְׁכֵּלֶת, כִּי שְׁלֹשָׁה שְׁתַּפִּין בְּאָדָם וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נֹתֵן בּוֹ הַנֶּפֶשׁ, וְלוּלֵי הַנֶּפֶשׁ הָיָה כְּסוּס כְּפָרֵד אֵין הַבֵּינִי. וְכֵן הַשְׁוֶה כְּבוֹד אָב וְאִם לְכְבוֹד הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא, אֲבָל הַקָּדִים כְּבוֹד הַמָּקוֹם לְכְבוֹד אָב וְאִם, וּכְשִׁיכִיר זֶה יַעֲרִיךְ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ כָּמָה רָאוּי לְהִזְהַר בְּעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְפָּרֵךְ (עֵיין חִינּוּךְ. וְאֵלֶּה הַמִּצְוֹת (חֲאֲנִיז) מִצְוָה לֵג).

קידושין ט"א: כ"ב. רמב"ם ד"ל ממרים פ"ו, ספר המצוות מצות עשה ר"י, סמ"ג עשין קי"ב, סמ"ק סי' נ', מאה שערים (ע"ל המצוות) שער ט"ו, יראים נ"ו, יורה דעה סי' ר"מ וסי' רע"ח.

משנה הלכות

דכופין עליה, ועיין בהגהות משנה למלך^י שתמה עליו.

שאר פרטי דינים. מחל לו אביו אין כאן

מצות כיבוד^י. אביו שוטה או חרש

מצוה לכבדם כפי דעתם^י, ועיין ביורה דעה.

ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות

כל זמן שלא ימנעו אותן בעליהן.

ולרמב"ן^י דווקא בחיי אבות. אשה חייבת

בכיבוד אב ואם כל זמן שאין הבעל מונע

אותה^י, וחייב אדם בכבוד חמיו^י. בן משפחה

או מנכרית אינו בנוי^י.

חומר המצוה. וגדולה מצוה זו שהמקיימה

נאמר בה אריכות ימים, ואין כופין

עליה מפני מתן שכרה בצידה^י, והחינוך כתב

יז. עיין הלשון בעיר מקלט (לידא) פר' יתרו מצוה לג. יח. נדה לא. יט. ע"פ תהלים לב, ט. כ. קידושין ל: כא. שם. כב. רמב"ם שם ה"ו. יו"ד שם סי"ז. כג. יו"ד שם סכ"ד. כד. יבמות כב. ועיין מנחת חינוך. כה. יו"ד שם ס"א בהגה. כו. דרך מצותיך כאן. כז. רמב"ם שם ה"ח. יו"ד שם סי"ט. כח. עיין רמב"ם שם ה"י. יו"ד שם ס"י.

מצוה לד

שלא להרג נפש (לא תעשה ב')

הזהיר הקדוש ברוך הוא לבני אדם שלא להרג נפש, שנאמר (שמות כ, יג) 'לא תרצח'. ובכלל רציחה הוא המלכין פני חברו ברבים.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרָא הָעוֹלָם לְפָרוֹת וְלִרְבוֹת כְּדִי לִישְׁבּוֹ לְפָנָיו, וְכָל שָׂפָן שְׁלֹא נִחְרִיבֵהוּ בִּדְיָנוּ לְהָרֵג וּלְאַבֵּד הַבְּרִיּוֹת הַמֵּי־שָׁבִין הָעוֹלָם (חינוך). גַּם כִּי מִי שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים כָּאֵלוּ מִמַּעַט הַדְּמוּת, דְּבִצָּלָם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (מכילתא פר' בחודש ח)

משנה הלכות

על איזה נפש חייב. ההורג על ידי גרמא פטור בדיני אדם. נתכון להרוג את זה והרג את זה פטור^א. עשרה שהרגו אחד כולן פטורין^ב, ואם האחרון הכהו מכה בכדי להמית האחרון חייב^ג.

רודף. הרודף אחר חבירו להרגו^ד, או אחר נערה המאורסה ואחר הזכר^ה, והבא במחתרת^ו, והרודף למסור ממון חבירו בידי גויים מותר להרגו^ז, ואם כבר עבר אין הורגין אותו אלא בבית דין^ח.

בן נח. בן נח נהרג על עוֹבְרִין, ונהרג על הטריפה^ט. ואסור להרוג עכו"ם שאינו חייב מיתה^י, ושום בעל חיה^{יא}. אבל המינין והאפיקורסין מורדין ולא מעלין^{יב}.

לד) על איזה נפש חייב. ההורג נפש בין בריא או חולה אפילו גוסס בידי שמים (אבל גוסס בידי אדם לא) ואפ' קטן שְׁכָלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו או ששהה ל' יום הרי זה נהרג עליהם^א. המעמץ עיניו של גוסס כאילו שופך דמים^ב. ההורג בן ח', או ספק בן ח' ספק בן ט' פטור^ג. ההורג עוֹבֵר במעי אמו פטור, ואסור לעשות כן^ד. ההורג חרש שוטה וקטן חייב כעל כל אדם^ה, ודלא כמהר"י חאגיז בהלכות קטנות (סי' ל"ו). ההורג את הטריפה פטור. וכל אדם בחזקת שלם עד שלא יאמרו הרופאים שמכה זו אין לה תעלה ורפואה בידי אדם^ו. יתר אבר במקום שעושה טריפה אם ניטל, אי אמרינן כניטול דמי ופטור עליו ההורגו תלוי בשיטות הפוסקים^ז.

לד) א. ראה ב"מ נח: ב. בראשית ט, ו. ג. רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ו-ז. ד. יו"ד סי' של"ט ס"א. ה. עיין מגיד משנה הל' יבום פ"א ה"ה. מנחת חינוך. ו. רמב"ם הל' מלכים פ"ט ה"ד. ז. מנחת חינוך. ח. רמב"ם הל' רוצח פ"ב ה"ח. ט. עיין ש"ך ביו"ד סי' נ"ז ס"ק מ"ח. מנחת חינוך. י. רמב"ם שם פ"ב ה"ב-ג-ד, ופ"ג ה"י. יא. שם פ"ד ה"א. יב. שם ה"ו. יג. שם ה"ז. יד. רמב"ם שם פ"א ה"ו. טו. שם ה"י-יא. טז. רמב"ם הל' גניבה פ"ט ה"ז. יז. חו"מ סי' שפ"ח. יח. הל' רוצח שם ה"ב. יט. שם הל' מלכים פ"ט ה"ד. כ. שם. כא. שער המצוות (להאריז"ל) פר' נח. כב. רמב"ם שם הל' רוצח פ"ד ה"י-יא. יו"ד סי' קנ"ח, חו"מ סי' תכ"ה.

'מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׁנֹכְנִם לְמַדִּינָה וְהַעֲמִיד לוֹ אִיקוֹנִין וְעָשׂוּ לוֹ צִלָּמִים וּמִטְבָּעוֹ לוֹ מִמִּטְבָּעוֹת, לְאַחַר זֶמֶן כָּסּוּ אִיקוֹנוֹתָיו וְשָׁבְרוּ אֶת צִלְמוֹתָיו וּפָסְלוּ אֶת מִטְבָּעוֹתָיו וּמַעֲטוּ בְּדַמּוֹתוֹ שֶׁל מֶלֶךְ, כִּד מִי שֶׁהוּא שׁוֹפֵךְ דָּמִים מַעֲלִין עָלָיו כְּאִלוֹ מְמַעַט הַדְּמוּת', וּלְפִיכֶךָ רוֹצֵחַ 'שׁוֹפֵךְ דָּמִים' לְשׁוֹן רַבִּים 'דָּמִים' שְׁנַיִם, לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה, דִּשְׁלָשָׁה שְׁתַּפִּין בְּאֶדָם^כ וְעַל יְדֵי פְעֻלָּתוֹ מִכְרִית דְּמוּת שֶׁל מַעֲלָה וּמִפְרִיד נִשְׁמָה מִן הַגּוֹף לְמַטָּה, וּבִזְהָר (ח"ג קמא:) 'מֵאֵן דְּפָסִיק הָאִי מַעֲלָמָא כְּמֵאֵן דְּפָסִק הָאִי נִשְׁמָתָא' (רקנאמי פר' יתרו ד"ה לא תרצה. מצודת דוד (רדב"ז) מצוה תעח).

סנהדרין עז: רמב"ם הל' רוצח פ"א, ספר המצוות לא תעשה רפ"ט, סמ"ג לאוין ק"ס, סמ"ק סי' פ"ב, יראים רמ"ח, יורה דעה סי' של"ט, חושן משפט סי' תכ"ה.

מצוה לה

שְׁלֹא לָבֹא עַל אִשֶּׁת אִישׁ (לֹא תַעֲשֶׂה כ"א)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לָבֹא עַל אִשֶּׁת אִישׁ, שְׁנֵאמַר (שמות כ, יג) 'לֹא תִנָּאֵף', וְכֹא הַפְּרוּשׁ הַמְּקַבֵּל לַחֲזוֹ"ל דְּסִתָּם לְשׁוֹן גְּאוּף מִשְׁמַע בְּאִשֶּׁת אִישׁ, וְאִיכָא דִּילִיף לֵה מְקַרָּא (ויקרא יח, כ) ד'וְאֵל אִשֶּׁת עֲמִיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכֶבֶתְךָ לְטִמְאַה בָּהּ'. וְנִכְלָל בָּזֶה שְׁלֹא יֵרֵד בְּתוֹךְ אֲמִנוֹת

משנת הלכות

לה) החיוב. הבא על אשת איש, הן ארוסה הן נשואה הן בת כהן, חיוב מיתה. ומחולקין בדינין, אשת איש גמורה הוא והיא בחנק, נערה המאורסה שניהם בסקילה, נערה המאורסה והיא בת כהן, היא בשריפה והבועל בחנק^א. היתה קטנה שקידשה אביה והיא יתרה מבת ג' שנים

שאר דינים. ובכלל הלאו דלא יהרוג הדיין נקי^ב. והעובר ורצח במזיד והתראה הורגין אותו בסייף בבית דין סמוכין של עשרים ושלשה^ב, ובבן נח על פי עד אחד ובדיין אחד^ב ולדעת קצת פוסקים^ב אפילו על פי עצמו. ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות ובבני נח.

כג. נדה לא. כד. עיין רמב"ן בספר תורת האדם. כה. שם פ"א ה"א, ובהל' סנהדרין פ"ה ה"ב. כו. שם הל' מלכים פ"ט הי"ד. כז. עיין מנחת חינוך מצוה כ"ו אות ה. (לה) א. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"ה.

חִבְרוּ כְמוֹ שְׁכָתוֹב (יחזקאל יח, ו) 'וְאֵת אִשְׁתּוֹ רָעוּהוּ לֹא טָמְא' שְׁלֹא יֵרֵד לְאַמְנוֹת חִבְרוּ (סנהדרין פא.).

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. כִּי רָצָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבְרִיאת הָעוֹלָם שֶׁיִּבְרָאוּ כָּל אֶחָד לְמִינֵהוּ וְלֹא יִתְעַרְבוּ מִין בְּמִין וְאִפְלוּ בְּעִשְׂבִּים, כָּל שֶׁבֶן שִׁיְהִיָּה זֶרַע אֲנָשִׁים יָדוּעַ שֶׁל מִי הוּא וְלֹא יִתְעַרְבוּ זֶה עִם זֶה, גַּם כִּי עַל יְדֵי נְאוּף אָדָם לֹא יִכִּיר אֶת קְרוֹכָיו הָאֲסוּרוֹת עָלָיו, וְלֹא יִכְבֵּד הָאֲבוֹת (חינוך), וְנִמְצָא הָאֵב נוֹשֵׂא אֶת בְּתוּ וְאֵחָ אֶת אֲחֻתּוֹ, וְהַמְמָזֵר יִכֶּה אֶת אָבִיו בְּחֻשְׁבוֹ שֶׁאֵינוֹ אָבִיו, וְהַבֵּית דִּין שֶׁחוֹשְׁבִין שֶׁהוּא אָבִיו יְמִיתוּהוּ שְׁלֹא בְּדִין (אלה המצות (חאגיז) מצוה לה)². גַּם יֵשׁ בְּזֶה גִּזְלָה וְחֻמָּס, וּמִלְכָּד שֶׁגִּזְלָה אֶת אִשְׁתּוֹ תַּחְתָּיו יֵשׁ

משנה הלכות

באבר מת פטור³. הבא על המתה פטור, בעל את הטריפה חייב⁴. ואשת איש נקראת כל שמקודשת למי שתופסין בה קידושין ואפילו באיסור עשה או לאו⁵.

באישים שונים. חרש שוטה וקטן אין להם קידושין מדאורייתא³. קטנה אפילו שוטה שקיבל בה אביה קידושין מקודשת דאורייתא³. קטן אם קידש לו אביו אשה דעת ר"י בר ברזילי דמקודשת מטעם זכיה ונחלקו עליו הפוסקים⁷. (ועיין מה שכתבתי בספרי שו"ת משנה הלכות ח"ג סי' קפג-קפד). בן נח הבא על אשת איש נהרג עליה וכן הבא על אשת חבירו, אבל ישראל

הבועל במיתה והיא בלא כלום, היא גדולה והבועל קטן בן ט' שנים ויום אחד היא במיתה והבועל בלא כלום, דקטנים לאו בני עונשין ה'⁶, ומכין אותו מדרבנן⁷. גיורת ומשוחררת הבא עליה בחנק אפילו ארוסה, ודוקא נערה דקטנה אין קידושיה קידושין⁸. היתה הורתה ולידתה בקדושה והיא נערה המאורסה בסקילה¹.

פרטי דינים. ובכל העריות המערה (כלומר שהכניס רוב העטרה) כגומר חוץ משפחה חרופה¹. והעדים אין צריכין לראות כמכחול בשפופרת לרוב פוסקים⁹ ודעת רבינו בעל הלכות גדולות דצריכים. בעל

ב. ע"ע סמ"ג לא תעשה פה. ג. שם הי"ג. ד. עיין רמב"ם הל' גניבה פ"א ה"י, ומגיד משנה שם. ה. מנחת חינוך ע"פ כתובות מד. ו. שם ע"פ כתובות מד: ז. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"י, ופ"ג הי"ד. ובהל' שגגות פ"ט ה"ד. אבן העזר סי' כ' ס"א בהג"ה. ח. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"יט. אבן העזר סי' כ' ס"א. ט. רמב"ם שם הי"א. טור אבן העזר שם. י. רמב"ם שם הי"ב. טור שם. יא. רמב"ם הל' אישות פ"ד ה"טו. אבן העזר סי' י"ח ס"א. יב. רמב"ם שם פ"ד הי"א. אבן העזר סי' ל"ז ס"א, וסי' מ"ד ס"א-ב. יג. רמב"ם שם פ"ג הי"ב. אבן העזר סי' ל"ז ס"א. יד. מהרי"ק שורש ל"ב, והובא במשנה למלך הל' גירושין פ"ו ה"ג, ובמנחת חינוך.

גַּם גָּזַל מִמּוֹן שְׁמַעְבִּיר לְבֵן שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ (חינוך. אלה המצות שם), וְכִמּוֹ שְׁאִיתָא
בְּמִדְרַשׁ (במ"ד מ, י) "וּמַעְלָה בּוֹ מַעַל" (במדבר ה, יב), מַעְלָה כְּפֹלָה שְׁמַעְלָה בּוֹ
בְּנִפְשׁוֹת וּבְכִמּוֹן, שְׁהִכְיָא נְפִשׁוֹת אַחֲרוֹת לְקַחַת לוֹ מִמּוֹנוֹ (אלה המצות שם).
גַּם כִּי גִזְרִים לְאִבּוֹד נְפִשׁוֹת, כִּי טָבַע הִרְבֵּה בְּנֵי אָדָם שְׁמַקְנָאִין עַל הַנּוֹאֵף
בֵּת זִוְגָם וַיּוֹרְדִים לְחַיִּים עִם הַנּוֹאֵף, וְגִזְרִים הִרְבֵּה תַקְלּוֹת לְבֵד מֵאֵלָה (חינוך).

סנהדרין נב: נה: פד: כתובות מד. מט. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ופ"ג, ספר המצוות לא
תעשה שמי"ז, סמ"ג לאוין צ"ו, סמ"ק סי' ד"ש, יראים רי"ד, אבן העזר סי' י"ז וסי' כ-כא.

מצוה לו

שְׁלֹא לִגְנוֹב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל (לא תעשה כ"ב)

הַזְהִיר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלֹא לִגְנוֹב נֶפֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁנֹאֵמַר (שמות כ, יג) 'לֹא
תִגְנוֹב', וְכֹא הַפְּרוּשׁ בַּקְּבָלָה מִמֶּשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם שֶׁבְּגִזְבוֹ
נְפִשׁוֹת הַכֶּתוּב מְדַבֵּר.

משנה חלבות

והכניסו ברשותו והשתמש בו אפילו אין
בשימוש שוה פרוטה, ומכרו לאחרים חייב
מיתה, ומיתתו בחנק^א.

פטורים שונים. גנבו כשהוא ישן ומכרו
כשהוא ישן פטור^ב. נתנו במתנה
פטור^ג. הגונב אחד מבני ביתו הסמוכין על
שולחנו, ומלמד תינוקות שגנב אחד מן
התלמידים אינו חייב עד שיוציאו מרשותו
וישתמש בו וימכרנו לאחרים^ד. מכר אשה
לעוברה איבעיא דלא איפשטא אי חייב^ה
ואזלינן לקולא^ו. מכר האם ושייר העיבור
גם כן פטור^ז. גונב אחיו קטן, והאפטרופסים

הבא על אשת בן נח אף על גב דעבר על
איסור דאורייתא אינו נהרג והיא נהרגת^ט.
ובישראל חייב בין כדרכה בין שלא כדרכה^י,
ובבן נח אינו חייב אלא כדרכה^{יא}. בן נח
שייחד שפחה לעבדו ובא עליה חייב מיתה^{יב}.
ונוהג בכל באי עולם. ובישראל העובר במזיד
ובהתראה חייב מיתה, ובמזיד בלא התראה
כרת, ובשווג חייב חטאת. ונוהגת בכל מקום
ובכל זמן.

(לו) אופן החיוב. הגונב נפש מישראל בין
גדול בין קטן, אפילו תינוק בן
יומו שְׁקָלוֹ לוֹ חֲדָשִׁיו, ואפילו עבד משוחרר,

טו. מנחת חינוך. טז. רמב"ם הל' איסורי ביאה פ"א ה"י. אבן העזר סי' כ' ס"א בהג"ה. יז. רמב"ם הל' מלכים
פ"ט ה"ז. יח. שם ה"ח. (לו) א. רמב"ם הל' גניבה פ"ט ה"א-ב וה"ו. ב. שם ה"ג. ג. מנחת חינוך. ד. רמב"ם
שם ה"ה. ה. בסנהדרין פה: ו. רמב"ם שם ה"ד. ז. מנחת חינוך.

מִשְׁרָשִׁי הַמִּצְוָה. כִּי הַגּוֹנֵב נִפְשׁ מִרְבֵּה פֶשַׁע וְחָטָא, מִרְחִיק הַנִּגְנֵב מִשְׁאָרָיו וּמִיִּדְעָיו וַיִּתְּנֵלְגְלוּ לָזֶה רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת, וְאֵף אוֹלֵי יִהְיֶהוּ קוֹנוֹ בְּעֶבְרוֹ עַל רָצוֹנוֹ (צִיּוֹנִי פֶר' יִתְרוֹ ד"ה לֹא תִגְנוֹב). גַּם כִּי אִם מִכְרוֹ לְגוֹי הָרִי מִפְקִיעוֹ מִכָּל הַמִּצְוֹת וְעוֹבֵר עַל כַּמָּה מִיתוֹת בֵּית דִּין, וְאֶפְלוּ אִם מִכְרוֹ לְיִשְׂרָאֵל בְּתוֹרַת עֶבֶד כְּנַעֲנִי מוֹכְרוֹ, שָׁאֵם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה קוֹנֶהוּ, וְנִמְצָא מִפְקִיעוֹ מִכָּל מִצְוֹת עֲשֵׂה שְׁהִזְמַן גֶּרְמָא וּמִתִּירוֹ בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית וּמוֹלִיד עֲבָדִים וְשׁוֹב אֵין לָהֶם תִּקְנָה (אלה המצות (חאגיז) מצוה לו). וְעוֹד כִּי הוּא מִכְחִישׁ יְצִיאַת מִצְרַיִם וּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, כִּי הוּא יִתְּפָרֵךְ הוֹצִיאָנוּ מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים וְזֶה מִכְנִים בֶּן חוֹרִין לְעֶבֶד, וְאֵזֶן שְׁשֻׁמָּעָה בְּסִינִי 'כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים' וְהוּא מַעֲבִיד אוֹתָם לְאַחֵרִים רָאוּי לְעֹנֵשׁ גָּדוֹל (עֵיין אֵלֶּה הַמִּצְוֹת שֶׁם. וּמַעֲמֵי מִצְוֹת (לר"מ הַבְּבִלִי) לֹא תַעֲשֶׂה כֹא).

סנהדרין פה: רמב"ם הל' גניבה פ"ט, ספר המצוות לא תעשה רמ"ג, סמ"ג לאוין קנ"ד, סמ"ק ס' רס"ג, יראים רנ"ג, מאה שערים (על המצוות) שער ס"ז.

משנה הלכות

שגנבו את היתומים פטורים^ט. גונב חציו עבד וּחִצְיוֹ בֶּן חוֹרִין פְּטוּר.^י
תגנוב' והמוכר על 'לא ימכרו', ואין לוקין על לאוין אלו שניתנו לאזהרת מיתת בית דין^א. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ובנקבות, ואין עונשין אלא בבית דין סמוכין.
הלאוין. ואחד הגונב ואחד המוכר שניהם עוברין בלאו, הגונב על 'לא

מצוה לו

שלא להעיד שקר (לא תעשה כ"ג)

הזהיר הקדוש ברוך הוא לעם קדשו שלא להעיד עדות שקר, שנאמר (שמות כ, יג) 'לא תענה ברעך עד שקר'. ונכפלה במקום אחר (דברים ה, יז) 'עד שוא'.

משׁשׁשי המצוה. כי בעדות האמת העולם עומד, שכל דברי לבות בני אדם מתאמתין ומתבטלין על ידי עדות אנשים, ואם פן עדות שקר סבה לחרבן הישוב (חינוך), ויהיה אפשר לגזול ולשפד דם נקי על ידי עדות שקר, והוא חרבן העולם חס וחלילה, והמעיד עדות שקר כופר

משנת הלכות

שאר סוגי עדות שעוברים בה. עד אחד במקום שמועיל עדותו והעיד שקר עובר על לאו זה.^א העיד עדות שוא, שאינו מחייבו כלום, עובר.^ב עד כשר לא יצטרף עם עד פסול להעיד אפילו אמת.^ג המעיד מפי אחרים אפילו אמת עובר.^ד לא יעמוד עם עד אחד אפילו לא להעיד כדי שכנגדו יפחד ויודה, ומדבר שקר תרחק.^ה

החייבים. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים. והעובר עליו, אם העידו שקר והוזמו בממון חייבים לשלם כאשר רצה לעשות לאחיו, ובמיתה כן יעשה לו,^ו ודוקא שלא הרגו עוד למי שרצו להרגו, דגזירת הכתוב הוא שאם כבר הרגו אין הורגין אותן,^ז והרמב"ן (דברים יט, יט) כתב 'אם נהרג

(לז) **עדות המועיל.** המעיד עדות שקר דוקא בבית דין, ושלא בבית דין אינו אלא כמוציא שם רע. ובדיני איסור והיתר להתיר או לאיסור אין צריך בית דין ומועיל אפילו שלא בבית דין.^א

פסולי עדות. ועשרה הן פסולין להעיד, נשים, ועבדים, קטנים, חרשים, שוטים, סומין, רשעים, אנשים בזויים, קרובים, נגעי בעדות.^ב מצוה על הבית דין לחקור ולדרוש העדים.^ג

עדות בשטר. עדות בכתב לדעת רבינו תם^ד מהני כשראו להעיד על פה. ועובר על לאו זה כשיבא הכתב לבית דין, עדות בשטר עובר מיד כשחתם.^ה

(לז) א. מנחת חינוך, ועיין רמ"א חו"מ סי' כ"ח ס"א. ב. רמב"ם הל' עדות פ"ט ה"א. חו"מ סי' ל"ג ס"א, וסי' ל"ד ס"א וסי"ח-יט, וסי' ל"ה ס"א ח' י"א י"ד, וסי' ל"ז ס"א. ג. רמב"ם שם פ"א ה"ד. ד. ב"ב מ. ד"ה מחאה, טור חו"מ סי' כ"ח. ה. עיין נתיבות סי' כ"ח ביאורים סק"ז. ו. עיין מנחת חינוך אות ב. ז. רמב"ן דברים ה, יז. ח. רמב"ם שם פ"י ה"א. ט. רמב"ם שם פ"ז ה"א. י. שם ה"ו. יא. שם פ"ח ה"א. יב. שם פ"כ ה"ב.

בְּקוֹנוֹ שֶׁהוּא הָעוֹמֵד בְּדַעַת הַדִּינִין, וְהוּא מַעֲיֵד לִפְנֵי קוֹנוֹ בְּשִׁקְרָה, נִמְצָא
אוֹמֵר חֵם וְחִלְלָה 'אֵיכָה יָדַע וגו' וַיֵּשׁ דְּעָה, וְהָרִי הוּא כּוֹפֵר בְּעֶקֶר (דרך
פיקודך מצוה לו, חלק המחשבה אות יד) טו.

סנהדרין כט. לו. רמב"ם הל' עדות פ"ז, ספר המצוות לא תעשה רפ"ה, סמ"ג לאוין רט"ז,
סמ"ק רל"ו, יראים רמ"ג, חושן משפט סי' כ"ח.

מצוה לח

לא תחמד (לא תעשה כ"ד)

הַזְהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא לְחַמֵּד דְּבַר שֶׁל חֵבֶר, וְהֵינּוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת
תַּחְבּוּלָה לְקַחַת לָנוּ מֶה שֶׁהוּא לְזוּלָתֵנוּ, שְׁנֵאָמַר (שמות כ, יד) 'לֹא
תַחְמַד', וּבְדַבָּרוֹת אַחֲרוֹנוֹת כְּתִיב (דברים ז, כה) 'לֹא תַתְאָוֶה', לְחִיבּוֹ בִּב' לְאוּיִן.

משנה הלכות

דאינו חייב אלא אחת^ה, ויש סוברין^י דהטעם
דאין לוקין על לאו זה כיון דאין בו מעשה,
ויש אומרים^י משום שחייב בתשלומין. ויש
אומרים^י דביהיב דמי לא מקרי חמסן כלל.
ויש מחלקין^ט בין נתרצה המוכר ואמר רוצה
אני או לא אמר רוצה אני.

מלקות. והנה הראב"ד הקשה להרמב"ם דאין
לוקין על לאו זה משום דאין בו
מעשה, וזה לשונו 'לא ראיתי תימה גדולה
מזה, והיכן מעשה גדול מנטילת החפץ, אבל
הוי ליה למימר משום דחייב בתשלומין' עיין
שם, ועיין באחרונים. ולעניות דעתי יש לפרש
שיטת הרמב"ם דסבירא ליה דכיון דאי נתן
ממון עבור החפץ הרי קנה החפץ בעד

נחשוב שהיה אמת, שלא יתן ה' השופטים
הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי כי
המשפט לאלקים הוא ובקרב אלקים ישפוט.
והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל
וההבטחה שהקדוש ברוך הוא מסכים על ידם
ומהם בדבר המשפט והוא ינחם בדרך אמת.
ובמקום שאי אפשר לקיים דין הזמה, כעדות
בן גרושה ובן חלוצה חייב מלקות אף שאין
בו מעשה^{טו}.

לח) מהות האיסור. חמדה הוא שמשתדל
להוציא מחשבתו לפועל^א,
ותאוה הוא בלב^ב, ואינו נגמר הלאו ללקות
עליו עד שיעשה מעשה^ג. נתן דמים חייב
אחת לא נתן עובר בשתיים^ד, ויש חולקין

יג. עיין טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה כג. יד. ע"פ תהלים עג, יא: 'ואמרו איכה ידע אל ויש דעה
בעליון'. טז. בשם ר"מ הבבלי שם. טז. רמב"ם שם ה"ח. (לח) א. רמב"ם הל' גזילה פ"א ה"ט. ב. שם ה"י.
ג. רמב"ם שם ה"ט. ד. שם ה"ט וה"ב. ה. שם בהגהות מיימוניות אות ו, סמ"ג. ו. רמב"ם שם ה"ט. ז. הראב"ד
שם. ח. עיין תוס' סנהדרין כה: ד"ה מעיקרא, ועיין מנחת חינוך. ט. ראב"ד שם.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. שְׁמַחְשָׁבָה רָעָה זוֹ גּוֹרֶמֶת תַּקְלֹת הַרְפָּה, וְכֶרֶם נְבוֹת יוֹכִיחַ, וּכְתִיב (מִיכָה ב, ב) 'וְחָמְדוּ שָׁדוֹת וְגִזְלוּ'.^א וְנִחַתְמוּ עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרוֹת בְּלֹא זֶה, שֶׁהַחֹמֶד עוֹבֵר בְּכָלֵן. וְאָמַר הַתֵּנָא (אבות פ"ד מ"א) 'הַקִּנְיָאָה וְהַתְּאֻוָּה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין מִן הָעוֹלָם'. וְאִזִּי לֹא לַחֹמֶד שְׁכָל יָמָיו מִכְּאוֹבִים, וְאֲשֶׁרִי הַשְׂמִיחַ בַּחֲלָקוֹ (פועל צדק) (לבעל הש"ך) (לא תעשה כד). וְאָמְרוּ חַז"ל (סוטה מ.) 'כָּל הַנוֹתֵן עֵינָיו בְּאִינוֹ שָׁלוֹ גַם אֶת שָׁלוֹ מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ' (ועיין שם מ:). וּמִשְׁלֹ חֲכָמִים בָּזָה לַעֲוִיר בְּשֹׁנֵב מִכָּל עוֹף נֹצֵחַ אַחַת וְהַתֵּנָא בָּזָה, לְסוֹף הַכִּירוּ הָעוֹפוֹת בָּזָה וְנִטְלוּ כָּל אֶחָד נֹצֵחַ וְנִשְׁאָר מְכַעַר בְּיוֹתֵר גַּם מִשְׁלֹ (מובא בסמ"ק סי' יט).

ב"מ ה: רמב"ם הל' גזילה פ"א, ספר המצוות לא תעשה רס"ה, סמ"ג לאוין קנ"ה, סמ"ק י"ט, יראים רנ"ד, חושן משפט סי' שני"ט ובסי' ע"ד, אבן העזר סי' כ"ה.

מצוה לט

שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוֹרֵת אָדָם (לא תַעֲשֶׂה כ"ה)

הַזֹּהִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלֹא לַעֲשׂוֹת צוֹרֵת אָדָם מִשּׁוּם דְּבָר הֵן מִתַּכֶּת אוֹ עֵץ אוֹ אֶבֶן אֲפֵלּוֹ לְנוֹי, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ב, כ) 'לֹא תַעֲשֹׂן אֹתִי

משנה הלבית

ואפשר שחייב על כל ביאה וביאה^{טו}. החומד חפץ של עכו"ם אינו עובר בלאו זה ד'לא תחמוד רעך' כתיב^{טז}. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

(לט) על איזו צורה עוברים. אינו אסור רק צורת אדם ושתהא בולטת^א. טבעת שיש עליה חותם בולטת מותר לחתום בה ואסור להניחה, שוקעת מותר להניחה ואסור לחתום בה^ב. ובכלל האיסור לעשות צורת

הממון, אם כן היכא דלא נתן ממון נמי האיסור הוא החמדה ולא הנקיטת חפץ, דהחפץ נתן לו השני ובחמדה ליכא מעשה, ואף שנעשה מעשה אבל האיסור הוא החמדה, והבן וצריך עיון.

בחפצים שונים. ואינו עובר בחומד פחות משוה פרוטה^ג. ושייך לאו זה גם בחומד אשת חברו^ד, ואם גרשה חברו מחמת שהפציר בו זה ונשאה עובר על לאו זה^ה,

י. מלכים א כא, א-יט. ועיין חינוך כאן. יא. טעמי מצות (לר"מ הבבלי) לא תעשה כד. יב. מנחת חינוך ד"ה לכאורה. יג. רמב"ם שם ה"י. יד. מנחת חינוך. טו. עיין מנחת חינוך. טז. מנחת חינוך. (לט) א. רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג הל' י"ד סי' קמ"א ס"ד. ב. רמב"ם שם ה"א. יו"ד שם ס"ה.

אֱלֹהֵי כֶסֶף. וְגַם דָּרְשׁוּ מִזֶּה בְּסִנְהֶדְרִין (:) שֶׁלֹּא לְהַעֲמִיד דִּין בְּשִׁבְלִי כֶסֶף וּזְהִבּוּ שְׁנֵתָי.

מִשְׁרָשֵׁי הַמִּצְוָה. לְפִי שְׁמִי שִׁיִּצִּיר בְּלִבּוֹ יִפִּי צוּרְתּוֹ מִיד נִתְפָּס וְהָיוּ עֲבֹדָה זָרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ רָצָה לְהִרְחִיק אֶת יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׁמִין עֲבֹדָה זָרָה, לְכַךְ נֶאֱסַר לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֲפִלּוּ לְנוֹי. וּבֵא הָאֲזָהָרָה בְּלִשׁוֹן 'אֲתִי', כִּי בְּצִלָּם אֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאֲדָמִי וְלָכֵן 'לֹא תַעֲשֶׂוּן אוֹתִי', אַף כִּי הַכּוֹנֵנָה בַּפֶּסוּק מֵצֵד הַשֶּׁכֶּל שְׁנֵתָן בּוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ, אֲבָל אֵין דְּמִיּוֹן שׁוֹם צִלָּם אַחֵר כָּלֵל לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כִּבְיָכוֹל בֵּינוֹ וּבֵין שׁוֹם בְּרִיָּה חֵם וְחִלְלָה (חִינוּךְ).

ר"ה כד: ע"ז מב: מג: רמב"ם הל' עכו"ם פ"ג והל' בית הבחירה פ"ז, ספר המצוות לא תעשה ד', סמ"ג לאון כ"ב, סמ"ק קס"ב, יראים מצוה ס"ד, יורה דעה סי' קמ"א.

משנה הלבית

דאינו מתכון מותר, ועוד דאינו עושה ממש כדמות מאזנים שבמזלות, רק משנה ומותר. ולפי זה אם כן לכאורה נפל פיתא בבירא, דלעולם אי אפשר לעשות ממש כדמות מזלות, רק קטן ממנו ומשנה הוא ויש להתיר. מותר לעשות צורת אריה לרפואה כי אין בשמים דמות אריה לבדו.

חומר האיסור. עבר ועשה צורה בולטת דעת הרמב"ם^א דלוקה, ויש חולקין^ב. ונוהג בכל מקום ובכל זמן בזכרים ונקבות.

חמה ולבנה כוכבים ומזלות^א. וכן אסור לעשות לאחרים^ב. תבנית אולם מנורה של שבעה קנים של מתכות אסור, ושאינה של מתכות מותר לעשות אפילו של ז' קנים^ג.

צורת מזל אחד. והב"ח^ט כתב דאפילו מזל אחד לחוד אסור לעשות. ובמנחת חינוך הקשה דלדעת הב"ח^ח היא אסור לעשות מאזנים לשקול, דמזל מאזנים משמש בתשרי, וכ"ק זקיני בשו"ת בית שערים באורח חיים (סי' רל"ז) כתב בפשיטות כיון

ג. עיין רש"י שם ד"ה אלוה הבא בשביל כסף. ד. בראשית ט, ו. ה. ראה ר"ה כד: ו. רמב"ם שם הי"א. יו"ד שם ס"ד. ז. רמב"ם שם ה"ט. יו"ד שם, ש"ך ס"ק כ"ב, וט"ז ס"ק ת. ח. יו"ד שם ס"ח. וש"ך ס"ק ל"ה. ט. יו"ד שם בקונטרס אחרון, הובא בש"ך ס"ק ל. י. שו"ת הרשב"א ח"א סי' קס"ז וסי' תי"ג. יא. שם ה"י. יב. חינוך.

למען תזכרו

[illegible]

**ללמוד מצוה ליום בסדר מצוה יומית בספר מצות המלך
ללמוד ולהיות בקיא בכל מצות השי"ת ובמכמני התורה"ק**

קריאת גדולי וצדיקי הדור וצוק"ל

לקראת חופשת ספר 'מוצות המלך' - בהדורת תשכ"ג

רצוי עד כמה שאפשר שכל אחד מישראל ישתתף ללמוד את המצות במיוחד כפי שהודגש בלוח "מצות ויציאת" וגדולה מצוה דרכים, ובמכות לעזר, וקיום המצות נזכה לעבודה של ימים במחנה, בברכת כתיבה וחינוך שבת לכל ישראל.

יעקב יוסף מווערסקי

ל"ק אדמו"ר מסקווירא (זצ"ק"ל)

יַעֲקֹב קָמָה יִנְצֵק

ר"מ סתיבתא תורה ודעת (זצוק"ס)

דוק חושני

ד"ר מתיבתא ד"ר בערליץ (וצ"ק"י)

לוי יצחק גרינוואלד

אב"ד צעהלים (יצחק"ל)

חֲמִשָּׁה פִּינְשְׁטִיין

ראש ישיבת תפארת ירושלים (זעק"ה).

מורדכי שלמה פריעדמאן

כ"ק אדמור"ר טב"אן (זצ"ק"ל).

דברי שלום יוסף פריעדמאן

ל"ק אדמו"ר מסד"גורא (ועיק"ף)

שלמה הלברשטאם

כ"ק אדמו"ר שבעאבוב (ויצוק"ל)

וואל בלאאמוה"ג מוהרש'

נאב"ד מאטרסדאדף (וצוק"ף)

מורהם יפהן

ד"ר בית יוסף נא"א הרדק (וצוק"ד)

אם יהושע הע

ב"ק אדמו"ר מקאשישניץ (וויזק"ל)

יהם קלמוזי

ראש ישיבת כ"ד (וצי"ס)

הרץ קאמלר

ש"י ישיבת בי"ג גמרה לעקוואד (ווצוק)

זוס'א פורט

כ"ק אדמו"ר מסקולען (זצ"ק י"ז)

דליה שאר

ד"ר במחיתבתא תורה ודעת (הצוק"ל).

וְהוּא בֶרֶךְ אֱלֹהֵינוּ

מנהל עזרת תורה (וצוק"ר)

ברו"ע מוספד

רב ור"מ דקדק"ל עדה ישורון (וצוק"ל).

הַיְּהוּדִים גְּרִיבוֹאֵלֶד

באב"ד סמא (וצ"ק"י)

605-477-4427

MitzvaYomis@gmail.com

כאפט אייך מיט כלל ישראל

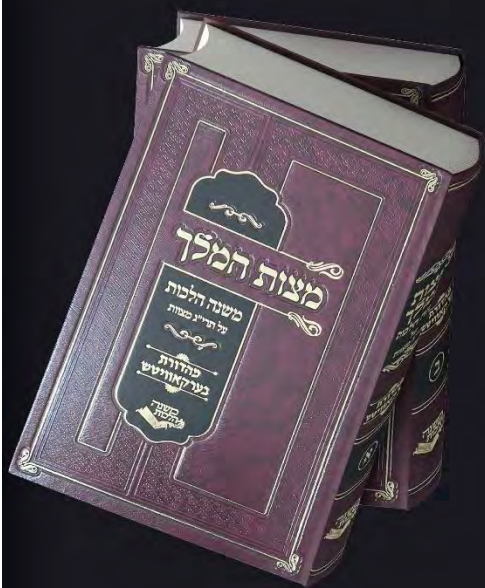
דינסטאג ראש
כ"א מנחם אב

כאפט אייך מיט כלל ישראל

אויף דעם נייעם מחזור פון סדר

מצוה יומית

דינסטאג ראה - כ"א מנחם אב

לרגל התחלת מחזור החדש

- נדבן חשוב שיחי' מנדב את ספר מצות המלך ב' כרכים מפוארים לכל הבתי מדרשים והיכלי הישיבות
- הייבט אן פאר לערנען א שיעור אין די מחזור און מיר וועלען אייך צושטעלען די ספרים און נאך בחינם
- צו באקומען די לוח פון די מחזור פארבינדט אייך מיט'ן מפעל
- מען קען הערן א טעגליכע שיעור אויפן טעלפון 605-477-4427-3-1
- מען קען באשטעלן די ספר ביים מפעל לרגל התחלת המחזור

605-477-4427

MitzvaYomis@gmail.com

צו באקומען די ספר הק' מצות המלך אין אלע ספרים געשעפטען